The Journal of
THE TANJORE SARASVATI MAHAL LIBRARY

EDITED BY

S. GOPALAN, B. A., B. L.,
Honorary Secretary,
T. M. S. S. M, Library, Tanjore.

Vol. XVII **No. 1**

PUBLISHED WITH THE PERMISSION OF
THE ADMINISTRATIVE COMMITTEE OF THE LIBRARY.

A. C. 1963. Śaka 1885.

Annual Subscription Rs. 4.

CONTENTS

No. Pages

1. Editorial

2. மோடிப் பலகணி—2. கப்பல் செய்தி (சென்ற இதழின் தொடர்ச்சி)
—வித்துவான் திரு. வீ. சொக்கலிங்கம். 1—11

3. निघण्टुसमुच्चयः — Sri P. V. Varadarāja Śarma, M. A. 61—68

4. பச்சிலையும் பசும்பொன்னும்
—Sri N. V. Venkatasubramanya Sāstri. 17—24

5. मीमांसाशास्त्रगुच्छः—पूर्वमीमांसाधिकरणसंक्षेपः
— Sri N. S. Devanāthāchāriar. 17—24

6. मुद्राराक्षस नाटक (सार) प्रतापसिंह राजा विरचित
— Sri S. Gaṇapathi Rao. 37—47

7. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी-भट्टोजीदीक्षितकृता
An Analysis in English by late Sri P. V. Nāganātha Śāstri
(continued from Vol. XVI. No. 3.)
—Sri N. S. Dēvanāthāchāriar 215—222

8. आपस्तम्बस्मार्तप्रयोगः
—Sri S. Sundarēśa Śāstri and Sri V. Sundara Śarma 57—64

9. தன்வந்தரி வைத்யம் (இரண்டாம் பாகம்)
—Dr. S. Veṅkaṭarājan,. L. I M. 233—248

10. Minor works of Sri Vēṅkaṭāchāriar
5. वैशाखोत्सववर्णनम् (continued) 6. मङ्गलाष्टकम्
—Sri N. S. Dēvanāthāchāriar 41—48

11. Notes on Manuscripts :—
Sahavilasa or Hindi Rasamanjari of Sankarasukavi
— Sri P. V. V. Sarma. 1—4

12. Index of Volume XVI. A. C. 1962—Śaka 1884. 1—2

13. Our Exchanges. 1—2

THE JOURNAL OF
THE TANJORE SARASVATI MAHAL LIBRARY

Vol. XVII. A. C. 1963 Śaka 1885 No. 1

EDITORIAL

In this issue we have completed some of the serials continued from previous issues. One of them is "Modi Palagani". The concluding portion in this volume has the caption 'Kappal Seiti' (கப்பல் செய்தி): The second is "Mudrārākshasa Nātaka Sāra", a poetic work in Marathi attributed to Pratāpa Simha Rāja who ruled from 1739 to 1764. The third serial relates to alchemy under the heading 'Pachilium and Pasumponnum (Herbs and Gold).

The other serials are still continuing. The index of the contents of the previous issues in Vol. XVI is also published in this Volume. Similar indices will be published in the first issue of each volume.

We have no doubt that this issue will be found useful by the learned public.

S. GOPALAN,
Editor.

Statement about ownership and other particulars about newspaper 'JOURNAL OF THE TANJORE SARASVATI MAHAL LIBRARY' to be published in the first issue every year after the last day of February.

FORM IV.

(See **Rule 8**)

1. Place of Publication	THANJAVUR
2. Periodicity of its publication	Three issues in a year.
3. Printer's Name	Sri S. N. Panchanada Iyer.
Nationality	Indian
Address	Managing Director, Sri Vani Vilas Syndicate Ltd., SRIRANGAM, Tiruchirapalli-6.
4. Publisher's Name	Sri S. Gopalan.
Nationality	Indian.
Address	Honorary Secretary, T. M. S. S. M. Library, Tanjore.
5. Editor's Name	Sri S. Gopalan.
Nationality	Indian.
Address	Honorary Secretary, T. M. S. S. M. Library, Tanjore.
6. Names and addresses of individuals who own the newspaper and partners or shareholders holding more than one percent of the total capital.	The Administrative Committee of the T. M. S S. M. Library, Tanjore.

I, S. Gopalan, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Date: 19—3—1963.

S. GOPALAN,
Signature of Publisher.

கப்பல் செய்தி

வித்துவான் **வீ. சொக்கலிங்கம்,** தமிழாசிரியர்.
சரசுவதி மகால், தஞ்சாவூர்.

(சென்ற இதழின் தொடர்ச்சி)

ஒரு மடிப்பைக்கொண்ட ஒரு முழுத்தாளின் (2 அரைத்தாளின்) நான்கு பக்கங்களிலும் முழுதும் எழுதப்பட்ட இக்கடிதம் முற்றும் சிதைந்திருக்கிறது. பிழைகள் மலிந்து கிடக்கின்றன. இக்கடிதத்தில் கையொப்பமிட்டிருக்கிற ஜேம்ஸ் ரோப் துரை அவர்கள் எழுதிய இக்கடிதம் 26—7—1838ல் சரபேந்திரராச பட்டணம் மத்தியஸ்தர் திரு. கனகசபயா பிள்ளை அவர்கட்கு எழுதிக்கொடுத்த கப்பல் பத்தா கூலி உடன்படிக்கைச் சீட்டோடு தொடர்புடையது. மேன்மை தங்கிய தஞ்சாவூர் மன்னர் அவர்களின் சர்க்கேலான திரு. பாவாஜி இராமாஜி பண்டிதருக்கு எழுதப்பட்டிருக்கிற இக்கடிதம் அரண்மனையாருக்கு விளங்க வேண்டுமென்பதற்காக, துரையவர்களால் ஆங்கிலத்தில் சொல்லப்பட்டு அது வேறொருவரால் தமிழில் மொழி பெயர்க்கப்பட்டு எழுதப்பட்டிருக்கிறது.

கப்பல் பத்தா கூலிக்கு ஒப்புக்கொண்டபிறகு, கப்பலில் ஏற்பட்ட பழுது காரணமாக அரண்மனையாருக்கும் ஜேம்ஸ் ரோப் துரைக்கும் சிறிது மனவருத்தம் ஏற்பட்டிருந்திருக்கிறதாகத் தெரிகின்றது. இதில் ‘கவுலாத’ என்ற ஒரு சொல் பலவிடங்களில் கையாளப்பட்டிருக்கின்றது. அச்சொல் ‘ஒப்பந்தச்சீட்டு’ (கரூர் நாமா) எனப்பொருள்படும். இடம் நோக்கி ஈண்டு ‘உறுதிச்சீட்டு’ என்ற பொருளில் வழங்கியுள்ளது. பழுதுபட்ட கப்பலைச் செவ்வை செய்யும் வேலை நடக்கின்றது. அதுகாலை ஜேம்ஸ் ரோப் துரையவர்கள் துளஜாபட்டணம் போவதாகக் குறிப்பிட்டிருக்கிறார். அது திருத்துறைப்பூண்டி அதிராம்பட்டணம் இருப்புப்பாதை வழியில் தில்லைவளாகம் அருகில் உள்ளது. மேலும் ‘இது துளசேந்திரராஜபுரம் என்ற பெயரோடு மன்னார்குடிக்கருகில் இருக்கின்றது; தஞ்சை துளஜா மகாராஜாவினால் அந்தணர்களுக்குச் சருவமானியமாக வழங்கப் பட்டது இக்கிராமம்’ என்பர். ‘குதாவடை’ என்ற ஒரு சொல் ஆளப்பட்டிருக் கிறது. அச்சொல் ‘குதாவிடை’ என்ற சொல்லின் மரூஉ போலும். குதாவிடை= தடை, குழப்பம், குதர்க்கம். இங்கு ‘தடை’ என்ற பொருளில் எடுத்தாளப் பட்டுள்ளது. ‘சபர்’ என்ற அரபுச்சொல்லுக்குப் ‘பிரயாணம்’ என்று பொருள். அதனை அப்படியே குறிப்பிடப்பட்டிருக்கிறது. கப்பித்தான் (Captain) சிராங்கு முதலானவர்கள் கப்பலில் பணியாற்றுபவர்கள். பூதாரிப்பலகை பங்கு கால்கள், ரூரல் இவைகள் கப்பலின் உறுப்புக்கள் ‘ஙியாயமின்மை’ எனப்பொருள்படும். அஙியாயம் என்ற சொல் இக்கடிதத்தில் ‘அவஙியாயம்’ எனக் கையாளப்பட்டிருக்

கின்றது. சுருங்கக்கூறுமிடத்து அக்காலத்திய மக்கள் எழுத்துமூலம் எழுதும்போது பேச்சுவழக்கில் பேசும் சொற்களை அப்படியே எழுதியிருக்கின்றனர் என்பது அறியக்கிடக்கின்றது.

ஆவணம் எண் ௧

Tanjore 2nd March 1842.

To

Ry. Bavajee Ramajee Pandit
Sirkell of His Highness the Rajah of Tanjore.

Sir

௲௮௱௪௰௨-௵ ஜனவரி-மீ ௪௨ போடப்பட்ட தங்களுடைய மஹுஷ்ட்டக் கடுதாசியை வரப்பத்திக்கொண்டோம் அதனுடைய அவையடக்கத்தில் நம்மிடமாக யுக்த்தமான தஸ்த்தாவேசுகளில்லாமலும் சாளுவநாய்க்கன் பட்டணத்திலிருக்கப்பட்ட அனுபோகந் தெரிந்தவர்களைக்கொண்டு நாம் ருசு கொடுக்காமலும் வீணை தொந்தரவை கொடுக்கிறோமென்றும் வையாபுரி மேஸ்த்திரி அப்பாவு பிள்ளைக்கு யெழுதின பத்திரத்தினுடையவும், அப்பாவுபிள்ளை நமக்கெழுதின பத்திரத்தினுடையவும் நகலை தாங்கள் பார்வையிட்டபோது வியாட்சியப்படுகிற துகைக்கி தகுமான ஆதரவாகயிருக்கவில்லையென்றும் ௲௰௮-௵ செப்டம்பர்-மீ ௰௨யில் நாமெழுதிய [1]காகிதத்தில் நாம் பழுதுபார்க்கவேண்டியதற்காக ஷெ கப்பலுக்கு ரூ. ௲ ௲௮௱ மதிப்புக்கண்டு யெழுதியிருக்கிறோமென்றும், அந்தப் படிக்கிப் பூர்த்தியாய் வேலை செய்யப்படவில்லையென்றும், ஷெ கப்பலில் நடந்திருக்கிற வேலை தேதி வாரியாய் அவ்விடத்திலிருக்கப்பட்ட காரியஸ்த்தாளுடைய ருசு வார்த்தையின் பேரில் செய்யவில்லையென்றும் கடசியில் நாமந்தயிடத்தை விட்டுப்போகுப்போது ஷெ சிலவான துகைக்கி ஜாப்த்தா யெழுதி அவாளிடத்தில் கொடுக்கவில்லையென்றும், நாம் திருவாதியில் பேட்டிக்காக நாம் வந்திருக்கும்போது தேவாஜிரூயர் மூலியமாயி ஜாமீன் கொடுக்கவேணுமென்று கேட்டதற்கு ளும் பின்னுக்கு வாங்கிப்போய்விட்ட நிமித்தியம் அனுமானப்பட்டுக் கபுலாத்துக்கொடாமல் அட்டிப்பட்டுப் போச்சுதென்றும் மாஜி ரெசிடென்று காப்டன் டகுலசு துரையவர்களுக்கும் அரமனையாரவர்களுக்கும் யிது சங்கதியைக்குறித்து நடந்திருக்கிற காகித பத்திரங்களின் ரிக்கார்டுகளை பரிசோதனை பண்ணிப்பார்த்தவிடத்தில் நமக்கு சம்பவித்திருக்கிற நஷ்டத்தைக் கொடுத்துவிடுகிறதற்கு அரண்மனையார் ஒப்புக்கொண்டதாக யாதொரு தஸ்த்தாவேசுகளும் காணப்படவில்லை யென்றும்–பின்னும் சாளுவனுய்க்கன் பட்டணத்தில் ஒரு கொட்டடியில் ரூ. ௲ ௲ பெறுமான கெடியார முதலான சாமான்களை வைத்துப் பூட்டி முத்திரை வைத்திருந்ததை முத்திரை உடைத்து சாமான்களை யெடுத்துப்போட்டதாக நாமிப்போ புதுசாகச் சொல்லுகிறோமென்றும் ஷெ

1. இக்கடிதம் கிடைத்திலது.

சாமான்கள் இன்னது இன்னது யென்றும் இன்னனுடையதென்றும் இன்ன னுடைய ருசுவார்த்தியின் பேறில் முத்திரைபோட்டு கொட்டடியை யின்னன் வசமாக ஒப்புவித்திருக்குதென்று யெழுதப்படவில்லையென்றும், ஷெ சங்கதிகளைக் குறித்து சாளுவநாயக்கன் பட்டணத்து காரியஸ்தாளை தாங்கள் வரவளைத்து விசாரணை செய்தபோது நமக்கு கொட்டடி கொடித்ததில்லை யென்கிறதாகவும், அதில் நம்முடைய சாமானங்கள் வைத்ததில்லை என்கிறதாகவும் நம்முடைய சாமானங்களெல்லாம் ஒரு கொட்டாகையில் நாம் வைத்துக்கொண்டிருந்த தாகவும், நாம் போரபோது நம்முடைய சாமானங்களோடே அரமனை சாமானங் களில் சிலதை நாம் யெடுத்துக்கொண்டு போயிவிட்டதாகவும் ஷெ யார்கள் சொல்லுகுரார்களென்றும் இது தவிர ஷெ கப்பலில் பேத்து யெடுத்திருக்குர தகடு முதலானதுகளின் நஷ்டம் நம்முடைய பேரில் வரவேண்டியதிருக்குரதாக முன்னமே நமக்கு தெரியப்படுத்தியிருக்குதென்றும், பின்னும் சரியான துகைப்படிக்கி நாம் கருதி செயிதிருக்குர தளவாடங்களை இப்பவாகிலும் அரமனை மனுஷாளிடத்தில் ஒப்பிவித்தால் அவ்விதம் கருதி செயிது கொள்வார்களென்றும் மற்ற கூலி துகையின் நிலவரத்தை நாம் தெரியப்படுத் தினால் ஷெ காரியஸ்தாளை ருசு கேட்டுக்கொண்டு ருசுவான துகையில் செப்புத் தகடுகள் முதலானதுகளுக்கு நம்முடைய பேரில் வரவேண்டியதிருக்குர துகை போக அதிகம் பிருதியிருக்குரதை கொடுத்து விடுகுரோமென்றும் தாங்கள் யெழுதுகுறீர்கள்.

க-வது யுக்த்தமான தஸ்த்தாவேசுகளின் மூலியமாகவே அரமனையாரிடத் தில் நம்முடைய கவுண்டு கறென்றில் யெழுதப்பட்டிருக்குர துகை நமக்கு வர வேணுமென்று கேள்க்குரோமே தவிர வேறில்லை. நம்மிடத்தில் கப்பலை ஒப்பி வித்த முன்னுக்கு அதில் பழுது பார்க்கும் அன்ருடக சிலவுகளை அரமனை மனுஷாள் ருசுவாாத்தியின் பேறில் செய்யவேணுமென்றும், அவாளிடத்தில் கணக்குக் கொடுக்கவேணுமென்றும் நமக்கு சொல்லவுமில்லை. தஸ்த்தாவேசு களின் மூலியமாக நமக்கு தெரியப்படுத்தினதுமில்லை. அப்படியிருக்கும்போது யிப்போ ஒருவருடைய ருசுவார்த்தி னும் செயிது வைக்கவேணுமென்கிறது. அவசரமில்லையென்றும் நாம் கப்பல் வர்த்தகாளுடைய [1]வளகாப்பிறகாறம் செயி திருக்குரோமென்றும் தாங்கள் தெறிந்துகொள்ளலாம்.

உ-வது. வையாபுரி மேஷ்த்திரி அப்பாவுபிள்ளைக்கி யெழுதிய தஸ்த்தாவேசு நகலும், அப்பாவுபிள்ளை நமக்கெழுதிய தஸ்த்தாவேசு நகலும் தங்களுடைய பார்வைக்கி அனுப்பிவித்து ஷெ கப்பலை பழுதுபார்க்குறதற்காக னும் பிரவேசித்த முகாந்திரத்தை மாத்திரம் தாங்கள் தெரிந்துகொள்ளவேண்டியதற்காக னும் அனுப்பிவித்தோமே தவிற ஷெ துகையினுடைய விபறத்துக்காக அனுப்பிவித்த தல்ல.

---

1. வழக்கப்பிரகாரம் என்று படித்தல் பொருந்தும்.

௩-வது. ௲௭௮-ஞு செப்டம்பர்-மீ ௰௨ நாமெழுதிய காகிதத்தில் கப்பல் பழுதுபார்க்குறதற்கு ரூ. ௲தூஅா மதிப்புப்போட்டு அனுப்பிவித்த காறியஞ் சறிதான். ஷெ கப்பலை ஒப்புக்கொண்ட முன்னுக்கு கப்பல் கரையிலிருக்கும்போது ரிப்பேர் பார்த்து கோளி வெட்டி தண்ணியில் விட்டபின்பு கம்மத்து காண்டதினால் மறுபடியுங்கரையிலேத்தி ஒருயிடத்தில் பிறித்துப்பார்த்து தண்ணீரில் நிண்ண வரைக்கும் மடித்துப்போயிருக்குமென்குறதாயி உத்தேசமாக மதிப்புப்போட்டு அனுப்பிவித்தோம். பிற்பாடு கப்பலை கத்திரி கட்டிப்பிறித்து அடி பங்குகளுக்கு பதில்க்கொண்டுபோயி செலுத்தி ஆணிகளை வைத்து அரையும்போது மேல் பங்கு களும் உள்ளே மடிந்திருந்து துண்டு துண்டாயி விழுந்து போச்சுது அதுகளை தங்களுடைய கண்ணினாலே பார்த்திருந்தால் மிகுந்த விசனப்பட்டிருப்பீர்கள். அப்படிக்கி விழுந்து போனதினால் அதிக துகை சிலவளிக்கவேண்டியதாக நேறிட்டுது. அப்படி முழுவதும் வேலை முடியிறதற்கு முன்னமே கவுலாத்து குடுக்ககூடாதென்றும் கப்பலை விட்டுவிட்டால் அந்த விஷையத்தில் நமக்கு நேரிட்ட சிலவு துகை முழுதிலும் கொடுத்துவிடுகுறோமென்றும் அரமனையார் சொல்லுகிறதாக காப்டென் டகுலசு துரையவர்கள் முகமுகமாயி சொன்ன நிமித்தியம் முழுவதும் வேலை நிறைவேற்றப்படாமல் நிறுத்தப்பட்டுப் போயி விட்டுது.

௪-வது. நாம் பேட்டிக்காக நிருவையாத்துக்கு வந்திருந்தபோது தேவாஜி ரயர் மூலியமாக ஜாமீன் கொடுக்கவேணுமென்று கேட்ட காறியஞ்சறிதான். இந்த வார்த்தை யிதற்குமுன் நடந்திருக்குற உடன்பிடிக்கைகளில் அடங்கி யிருததும் கப்பல் வர்த்தகாளுடைய வளகாத்திலில்லாததும் நூதன வார்த்தை யாயுமிருப்பதினாலே நாம் ஜாமீன் ஒருபோதுங் கொடுக்கக்கூடாதென்று சொல்லிப் போட்டதுமல்லாமல் ஸ்ரீ மகாருஜா சாயேப் அவர்கள் பேட்டியான பின்பு வையாபுரி மேஸ்த்திரியிடத்தில் தீர்மானமான உத்திரவு யென்னவென்று கேட்டதற்கு ஜாமீன் கொடுக்கவேண்டியதில்லையென்றும் ஷெ ரூ. ௲தூஅா-யும் கவுலாத்தும் ௨௰ நாளைக்குள்ளாக நமக்கு கொடுக்கும்படி ஸ்ரீ மகாருஜா சாகேப் அவர்களுடைய உத்திரவாகியிருக்குதென்றும் வேலை தவக்கமில்லாமல் நடப்பி வியுங்களென்றும் ஷெ யார் சொன்னதின்பேரில் நாம் ஷெ வேலை முதலானதுகளை நடப்பிவித்து வந்திருக்க நாம் ஜாமீன் கொடுக்கா பின்வாங்கின நிமித்தியம் கவுலாத்துக் கொடுக்கா தவக்கப்பட்டுப் போச்சுதென்று சொல்லுவது சரியான முகாந்திரமல்லவென்று தங்களுக்கே தெறியவரலாம்.

௫-வது மாசி ரிசிடென்று காப்ட்டென் டகுலசு துரையவர்களுக்கும் அரமனையாரவர்களுக்கும் இது சங்கதியைப்பத்தி நடந்திருக்குற காகித பத்திரங் களில் நாம் கப்பலை விட்டுவிடுகிறதற்கும் நமக்கு நேரிட்டிருக்குற நஷ்டத்தை அரமனையார் கொடுத்து விடுகுறோமென்று ஒப்புக்கொண்டிருக்குறதற்கும் ரிக்கார்டில் யாதொரு ஆதரவுகளும் காணப்படவில்லையென்பது மெத்த ஆட்சறிய

மாக யிருக்குது. அரமனையாருக்கும் ரிசிடென்றுக்கும் அந்தப்படிக்கி காகிதப் பத்திரங்கள் நடந்திருக்காவிட்டால் நமக்கு ரிசிடென்று முகதரவில் சொல்ல வேண்டியதுமில்லை. அதைக்குறித்து இதிலடக்கமாக வருகிற நகலின் காகிதம் நமக்கவர் யெழுதவேண்டியதுமில்லை. மிகுந்த பிறையாசைப்பட்டு வேலை நடப்பி வித்து வந்த கப்பலை நாம்ந்தானே விட்டுவிடவேண்டியதுமில்லை. அதினால் நேரிட்ட சிலவு துகைக்கி கவுண்டு கறென்று னும் அனுப்பிவிக்க வேண்டியது மில்லை. நாம் வையாபுரி மேஷ்த்திரி மூலமாயி கவுலாத்துக்காக அனேகம் ளுள் கார்த்திருந்து போட்டு காப்ட்டென் லாகாராட்டு துரைக்கி யெழுதினதிலும் பிரத்தியுத்தாரம் வருத நிமித்தியம் காப்ட்டென் டகுலசு துரையிடத்தில் னும் முகதாவில் வந்திருந்தபோது கவுலாத்து வாங்கி கொடுக்கவேணுமென்று கேட்டோமே தவிர கப்பலை விட்டு விடுகுரதற்காக நாம் வந்து சொல்லிக்கொள்ள வரவில்லை.

௬-வது. வையாபுரி மேஷ்த்திரி நமக்கெழுதிய காகிதப் பிரகாரம் மூத்திரை காகிதத்தில் நாம் உடன்பிடிக்கை செயிது கொடுத்துப்போட்டு சாளுவனயக்கன் பட்டணத்துக்கு கப்பல் முதலான சாமான்ங்களை நாம் ஒப்புக்கொள்ள வந்த முன்னுக்கு அவடத்திலிருந்த மகடோல் ராமசாமி சுபையதார் அப்பாவுப்பிள்ளையை வைத்துக்கொண்டு ஷெ கப்பல் முதலான சாமான்ங்களை ஒப்புவித்தபோது கோட்டைக்குள் ஒரு கொட்டடி ஒளித்து நமக்குக் கொடுத்தார். அதில் ஷெ கப்பல் சாமான்ங்களும் இதிலடக்கஞ்செயிது வருகிற ஜாப்த்தாவில்கண்ட நம்முடைய சொந்த சாமான் வகையருக்களும் வைத்து பூட்டிக்கொண்டு ஷெ கொட்டடி நம்முடைய வசமாகவேயிருக்கையில் நமக்குத் திரேக அசவிக்கியமான நிமித்தியம் ஷெ கொட்டடி முதலான சாமான்ங்களை நம்முடைய காரியஸ்த்தாள் வசமாயி ஒப்பிவித்து துளசா பட்டணத்துக்கு நாம் போயிவிட்டதின் பிறகு நம்முடைய காரியஸ்த்தாள் ஷெ கொட்டடியைப் பூட்டி முத்திரை வைத்து ஜாக்கிருதை செயிதுகொண்டு வரும்போது அவடத்திலிருந்த காருபாரி முதலானவர்கள் ஷெ கொட்டடி முதலானதுகளை நம்முடைய மனுஷாள் துறக்கக்கூடா தென்றும், அந்தயிடத்தில் முதலாயி வரக்கூடாதென்றும் தடைப்படுத்திப் போட்டார்கள். அது சங்கதியைக் குறித்து ௩௰௯-ஷு சூன்-மீ ௰௨-வ வையாபுரி மேஷ்த்திரிக்கு இதிலடக்கஞ்செயிது வருகிற நகலின் காகிதம் யெழுதி அனுப்பிவித்திருக்கிறோம். இதுவுமன்னியில் அந்தயிடத்தில் நேமணக்கு செயிதிருந்த சேவுகன் கோவிந்தப்பனயக்கனென்பவனை முதலாயி ஷெ கப்ப லண்டை வரக்கூடாதென்று ஷெ யார்கள் தடங்கல் செயிதிருக்குறதைக்குறித்து ஷெ சேவுகனும் நமக்கு ௩௯-ஷு நவம்பர்-மீ ௰௪-வயில் யெழுதிய காகிதத்துக்கும் யித்துடன் நகல் அனுப்பிவித்திருக்கிறோம். இப்படிக்கெல்லாம் நடந்திருக்க கொட்டடி நமக்குக்கொடுக்கவில்லையென்று சொல்லுவது மிகவும் பெரிய ஆட்சறிய மாகயிருக்குது. பின்னும் ஷெ கொட்டடிக்குள் வைத்திருந்த ஜாமான்ங்களில்

அரமனை சாமான் நீங்கலாக ஷெ ஜாப்த்தாவில் கண்டிருக்குற சாமான்ங்களில் கப்பலில் பொழுது அளக்கிற துருபின் 2-ம் கப்பல் கப்பித்தான் மாயில் யென்பவருடையது. மற்றது நம்முடைய சொந்தம். இப்படிப்பட்ட நம்முடைய சொந்த சாமான்ங்களை ஷெ கொட்டடிக்குள் நாம் வைக்கும்போதாவது எடுக்கும்போதாவது நம்முடைய சொந்த மனுஷாளைத் தவிற வேரை ஒருவருக்கு தெரியப்படுத்த வேண்டியதுமில்லை. அதை ஒருவருக்கு ருசு குடுக்கவேண்டியதுமில்லை. ஒருவனை வைத்துக்கொண்டு ஷெ கொட்டடியை முத்திரைவைத்து ஒருவனுடைய வசப் படுத்தவேண்டிய அவசரமுமில்லை. இது தவிர வேலைக்காக வேண்டியதிருந்த ஆயுதங்களை அன்ருடகம் வாங்கி குடுபட்டது போக குடுபடாமலிருந்துவிட்ட சாமானுக்கு விபரம்: மறம் வெட்டப்போன வேப்பெண்ணைக்காட்டிலிருக்கும் கோடாலி க. யிதுதவிற கப்பல் சாமானுடனே ஒப்புக்கொண்டதில் ஷெ யிடத்திலிருக்குர கப்பி க. சேதுபாவா சத்திரத்தில் சேவுகன் வசமாகயிருந்த கம்பாசு பழசு-2 கக்குசு குளாயி செய்யவேண்டியதற்காக வேலைகாரனிடத்தில் கொடுக்கப் பட்டிருக்குற ஈய குழாயி 2 யிது நீங்கலாக யாதொரு சாமானங்களும் நாமெடுத்துக்கொண்டு போனதில்லை.

ஈ-வது. ஷெ கப்பலில் மக்கிப்போயிருந்த செப்புத் தகடுகளைப் பேத்து யெடுத்த முன்னுக்கு ஷெ தகடுகளிலும் மடிச்சுப் போயிருந்த பங்குக்கால் தூளுகளையும் அவ்விதமாகவே போயிருந்த யிரும்பு ஆணிகளிலும் சிலதை ஸ்ரீ மகாராஜா சாயேப் அவர்களுடைய பார்வைக்காக வையாபுரி மேஷ்த்திரி மூலியமாயி அனுப்பிவித்ததுந்தவிர மற்ற தகடுகளை வித்துமுதல் செயிதிருக்குர விபரத்தையும் ஷெ வையாபுரி மேஷ்த்திரிக்கி உடனே தெரியப்படுத்தி யிருக்குரதுமல்லாமல் நாம் முன்னமே அனுப்பிவித்திருக்குர கவுண்டு கறென்றிலும் யெழுதியிருக்குரதுனாலே இப்போ அதைக்குறித்து அதீகமான முகாந்திரமிப்போது சொல்லவேண்டிய அவசரமில்லையென்று தங்களுக்கே நன்ருய் தெரியவரலாம். பின்னும் ஷெ கப்பல் வேலைக்காக நாம் கருதி செயித தளவாட சாமானங்கள் கப்பலண்டை (க்கி வந்தது) போக மற்றதுகள் யேறக்குறைய ரெண்டரை வருஷத்துக்கு முன் கருதி செயித அந்தந்த யெடங்களிலே தானே கிடந்து அளிஞ்சுபோயிருக்க யிப்போ அதுகளை கருதி செய்துகொள்ளும்படிக்கி அரமனை மனுஷாளிடத்தில் ஒப்பிவிக்கும் படியாக சொல்வது யுக்தமாகயிருக்கலாமா? மேலும் மெய்க்காட்டுவேலை முதலானதுகள் நடந்திருக்குறதற்கு முன்னமே நம்முடைய கவுண்டு கறென்றில் யெழுதியிருக்க யிப்போ நூதனமாயி சரியான கணக்கு கொடுக்கவேணுமென்று சொல்வது ஞாயமாயிருக்கலாமா? ஆகிலும் ஷெ கவுண்டு கறென்றில்க் கண்டிருக்கிற துகைய்யை பிறித்து அறிந்துகொள்ள வேணுமென்கிற கருத்து தங்களுக்குள்ளிருக்குறதாயி நமக்கு தோணுகிறதுனாலே இதினடியில் யெழுதியிருக்குற விபரத்தைக்கொண்டு தாங்கள் தெரிந்துகொள்ளலாம்.

விபறம்.	ரூ.	அ.	பை.
ஷெ கவுண்டு கறென்றில் கண்டிருக்குற கூடுதல் துகை	௰௪௲௰௪	௰௪	0
ஷெ கூடுதல் துகையில் முதல் தடவை கப்பலெ பழுது பார்க்க நேரிட்ட சிலவு	௲௨௱௫௰௧	௪	0
ரெண்டாவது தடவை கப்பலெ பிறித்து வேலெ செயிது கொண்டு வந்ததற்காக தளவாடம், தச்சு, கொல்லு, ஆள், கணக்கப்பிள்ளெ, றையிட்டர், காறிஸ்த்தன் முதலான சிலவு	௨௲௩௱௯௰௩	0	0
நம்முடைய சாப்பாட்டு சிலவு, பல்லக்கு, குதிரை சிலவு, சொந்த வேலெக்காரர் சம்பளம் உள்பட மீ ஷெக்கு	௨௲௱௬௰௪	௰	0
கப்பல் கப்பித்தான், சீப் ஆபீசர், சுக்கானி, சிறுங்கு, தண்டல், கசாப்பு, கிலாசு முதலானவர்களுடைய சம்பளம்	௭௲௨௱௯௰௪	0	0
ஷெ சிலவுகளானதற்கு நம்முடைய கையிவசமாயிருந்த பணம் போக வர்த்தகாளிடத்தில் நாம் வாங்கின பணங்களுக்கு நம் கொடுக்கவேண்டியதாக வந்து சம்பவித்த வட்டி சொச்சம்	௯௱௯௰	0	0
ஆக கூடிய துகை	௰௪௲௰௪	௰௪	0க்கு
செப்புத்தகடு வித்துமுதலானதில் வரவு	௪௱௯௰௩	௯	0போக
பாக்கி வரவேண்டியதிருக்கிறது	௰௩௲௫௱௨௰௧	௫	0

அ-வது. கப்பல் வேலெ முடியிறதற்கு முன்னுதாக கப்பித்தான், சிறுங்கு முதலானவர்களெ அமத்தி வைத்துக்கொண்டு அவர்களுக்கு சம்பளங்கொடுக்க வேண்டிய அவசரமில்லெயென்று சொல்லுகுறீர்கள். அப்படிக்கி முன்னடி அமத்தி வைத்துக்கொள்ளவேண்டிய காரணமென்னவென்றால் ௬௯-ஷூத்தில் கோறங்கியி லிருக்குற மேஷ்ட்டர் யீட்டன் துரையினுடைய வெங்கிட்ட ரெட்டி யென்று பேருள்ள கப்பலெயும், ௬௭-ம் ஷூத்தில் பவானகர் ருஜாவினுடைய தவுலத்து பிறசாது யென்று பேருள்ள கப்பலெயும் நாம் பத்தாக்கூலிக்கி பிடித்து அனுப்பி வித்தபோது அந்த தருணங்களில் கெட்டிக்காறர்களும் சமுத்திரத்தில் அனுபோகப்பட்டவர்களும் அகப்படாமல் போன நிமித்தியம் அத்தருணத்தில் அகப்பட்டவர்களெ அனுப்பிவித்ததினலே நம்முடைய தீவு போயி சேருமல் அநேகம் நஷ்ட்டம் நமக்கு நேரிட்டிருக்குறதுனலே அரமனெ கப்பலெ னும் ஒப்புக்

கொண்டவுடனே அந்தந்த வேலைகளுக்குத்தகுமான கப்பித்தான் முதலானவர்களை அமத்தி வைத்துக்கொண்டு ஷெ கப்பலுக்கடுத்த மேல் வேலை காரியங்களை அவாளிடமாயிவாங்கி வந்தோம். ஆனால் கவுலானபடிக்கி அரமனையார் சறிவர நடப்பிவித்திருந்தால் ஷெ கப்பித்தான் முதலானவர்களுடைய சம்பளதுகையைப் பத்தி ஞம் கேள்க்கவேண்டிய நிமித்தியமில்லை.

ஆகையால் இவ்விதமாக நடந்திருக்குர ஷெ சிலவு துகைகளை அஞ்சு * பாபத்தாகப்பிறித்து ஷெ ௭-வது □ யேக்கடாவில் யெழுதியிருக்குறோம். இந்தக் காறியங்கள் துவக்கத்தில் தங்கள் மூலியமாக நடந்திருக்குமேயாகில் யிப்பேர்ப்பட்ட நஷ்டங்கள் நேரிட்டிருக்கமாட்டாது. இதினால் நம்முடைய பொருட்சிலவானதுமல்லாமல் நம்முடைய சரீரத்திலும் உபாதி கண்டு மெத்தவும் வருத்தப்பட்டோம். முன்னிருந்த அரமனை காறிஸ்த்தாள் நம்மை முழுதிலும் மோசஞ்செய்திருக்கிறார்களென்குறது தங்களுக்கு தெறியாமலிருக்கவில்லை. இப்படிக்கெல்லாம் அஞ்ஞாயப்பட்டிருக்குற நாம் கரனாடகத்தாருடையவும், யிங்கிலீசுக்காரர்களுடையவும் ஒழுங்கு, ரீதி முதலானதுகளை நன்னாயறிந்திருக்குற தங்களுடைய சமுட்செபத்தில் இந்த கேசை ஒப்புக்கொடுத்திருக்குறோம். இதுகளை தாங்கள் தயவுசெய்து நன்னாயி கவனித்துப்பார்த்து மேலெழுதிய சிலவுதுகைகளில் நமக்கு யெவளவு துகை கிடைக்கப்படுமென்கிறதையும் அல்லது ஒன்றுங் கிடைக்கமாட்டாதென்கிறதையும் ஒரே தடவையாக தீர்மானமான ஒரு முடிவை செய்யவேணுமென்றும் அப்படிக்கி முடிவு செயிகுறதற்க்கு முன்னுதாக நம்மை யிவளவு துக்கமான செய்கைக்குள் உளப்படுத்திவைத்த காறியங்களொவ்வொன்றையும் ஞம் சறிவர தெறிவித்திருக்குரபடியால் அதுகளையெல்லாம் தாங்கள் மனதுக்கு வாங்கி முடிவான தீர்மானத்தை தாங்கள் செய்வீர்களென்றும் நம்பியிருக்குறோம். மேலும் ஷெ கவுண்டு கறென்று முடிவான தேதிவரைக்கும் நேறிட்ட சிலவன்னியில் அதற்கு பின்பு நாளதுவரைக்கும் நாம் கார்த்துக்கொண்டிருக்கிற காரியத்தினிமித்தியம் நமக்கு யெவளவு படிச்சிலவு நடந்திருக்கலாகுமென்கிறதையும் தாங்களே சிந்தித்துப் பார்க்கலாம். இந்த காரியத்தை தவிற நமக்கு யிந்த பிறுந்தியத்தில் வேரை காறியமில்லை. இதைப்பார்க்க இந்த விஷையத்தில் நாம் ஒன்றுங் தங்களுக்கு அதீகமாக யெழுதவேண்டியதில்லையென்று சிந்தித்து இதினடியில் ஞம் நம்முடைய கையொப்பம் வைக்கிற உத்திறவை தங்களிடத்தில் கேட்டுக்கொள்ளுகிறோம்.

I am,
Sir,
your most obedient servant
James Rofs.

* பாகங்களாகப்பிரித்து. □ பிரிவில்.

கப்பல் பத்தாக்கூலி பற்றிய செய்திகளைத் தெரிவித்த ௯-வது ஆவணத்தோடு தொடர்புடையது இக்கடிதம். கப்பல் பழுது காரணமாக ஏற்பட்ட சச்சரவு தொடர்கின்றது. முன் கடிதத்தைப்போலவே இக்கடிதத்திலும் சொற்பிழைகள் அதிகம். பேச்சு வழக்கில் எழுதப்பட்டிருக்கிறது.

இதில் கூறப்பட்டிருக்கின்ற செய்திகள் மூன்று. முதலாவது கப்பல் பழுது பார்த்தது. இரண்டாவது கொட்டடி (Room) முத்திரை உடைத்தது. மூன்றாவது செப்புத்தகடுகள் பெயர்த்து எடுத்து விற்றது.

முதலாவது செய்தியாகிய கப்பல் பழுதுபார்த்த விபரத்திற்குச் சிலவுப் பட்டியல் கொடுக்கப்பட்டிருக்கின்றது. அத்துடன் ௭-வது பகுதியில் கண்டபடி மக்கிப்போன செப்புத்தகடுகளைப் பெயர்த்து எடுத்து, அவைகளை விற்றுவிட்டுப் பெற்ற துகையும் பட்டியலில் குறிக்கப்பட்டிருக்கின்றது, இக்கடிதத்தில் நடப்புச் செய்திகளை முன்னதாக எழுதிவிட்டுப் பிறகு, அவைகளுக்குப் பதில் எழுது முகத்தான், எண்கள் கொடுத்து எழுதப்பட்டிருக்கின்றது. முதல் 5 பகுதிகள் கப்பல் பழுதுபார்த்தல் தொடர்புடையன. 7-வது பகுதி செப்புத்தகடுகள் தொடர்புடையது.

இரண்டாவது செய்தியாகிய கொட்டடி முத்திரை உடைத்தது பற்றி 6-வது பகுதியில் தெளிவாகக் கூறப்பட்டிருக்கின்றது. இப்பகுதியில் " மகடோல் ராமசாமி சுபையதார் " என்ற ஒரு தொடர் காணப்படுகின்றது. அதில் உள்ள ' மகடோல் ' என்னும் சொல் குடும்பப்பெயராகவோ, அல்லது உத்தியோகத்தின் பெயராகவோ இருத்தல் வேண்டும் என்று கொள்ளலாம்.

மூன்றாவது செய்தியாகிய செப்புத்தகடுகள் பெயர்த்தெடுத்து விற்றவிபரம் 7-வது பகுதியில் கூறப்பட்டிருப்பதோடு, அந்த செப்புத்தகடுகள் விற்றுப்பெற்ற தொகையைக் கணக்கிலும் எழிதியிருக்கிறுர்கள்.

இக்கடிதத்தில் கூறப்பட்டிருக்கின்ற செய்திகளின் ஙியாயமான முடிவைக் கேட்டு இறுதியில் எழுதியிருக்கிறுர் ஜேம்ஸ் ரோப் அவர்கள். அத்துடன் தான் இந்தக் காரியத்திற்காகவே ஙியமிக்கப்பட்டிருக்கிறதாயும் எழுதியிருக்கிறுர். தன்னைத் தாழ்த்திச் சொல்லுகின்ற மரியாதையுடன் ஆங்கிலத்தில் கையொப்பமிட்டிருக்கிறுர்

ஆவணம் எண் ௧௧.

மிகவும் பிரியமுள்ள ஸ்ரீ மேஸ்த்தர் ஜேமிஸ் ரேஸ் துறையவர்களுக்கு வையாபுரி மேஸ்த்திரி சலாம்.

இப்பவும் யிவ்விடத்தில் க்ஷேமம். அவ்விடத்தில் தங்களுடைய க்ஷேமாதி க்ஷேமங்களுக்கு யெழுதி யனுப்பக் கோறுகிறேன். மேலும் தங்களுடைய கேட்டுக்

கொள்ளுதலின் படிக்கு யேழு வருஷத்.......................க்காக கொடுக்கும்படிக்கு ....கிறபடியால் அதற்காக முத்திரைக் காகிதத்திலே உடம்படிக்கை யெழுதிக் கொடுத்துப்போட்டு ஷெ கப்பலே ஒப்புக்கொண்டு ரிப்பேர் முதலான வேலேகள் செய்து வந்தாலதற்குள்ளாக ஷெ கப்பலே யேழு வருஷத்துக்கு தங்களுக்கு கெழவுக்கு கொடுத்ததற்காக கபலாத்து வாங்கி கொடுத்தனுப்பி விக்கும்படிக்கு ஜாக்கிரதை செய்கிறோம். ஷெ கப்பலே வேலே செய்யும்படிக்கு தங்கள் வசப்படுத்த சரபேந்திரபட்டணம், காரியஸ்தாளுக்கு உத்திரவும் அனுப்பிவித்து யிருக்கிறோம்.

ஆகையால் அப்பாவுபிள்ளே அவ்விடத்துக்கு வருகிறபடியினுலே ஷெயார் களே வைத்துக்கொண்டு சகலகாரியமும் தீர்மானஞ்செய்து கொள்ளவேண்டியதுந் தவிர மைத்தப்படி சேதிக்கும். வேண்டிய காரியங்களுக்கும் யெழுதியனுப்பக் கோறுகிறேன்.

வேணும் சலாம்

இப்படிக்கு,

௲அ௱௩அ-ஹூ (ஒப்பம்) வையாபுரி மேஸ்த்திரி

சூலாய்-மீ அ௳

தஞ்சநகரம்.

True Copy·

James Rop.

கப்பல் பத்தாக்கூலி உடன்படிக்கையானது 26—7—1838. மேலேயுள்ள கடிதத்தின் நாள் 8—7—1838. ஆகவே இக்கடிதம் கப்பல் பத்தாகூலி உடன் படிக்கை ஏற்படுவதற்கு முன்பே எழுதப்பட்டதாகும். கப்பல்களே ஆங்கிலேயர்வசம் ஒப்புவிக்கு முன்னமே இக்கடிதம் எழுதப்பட்டிருத்தல் வேண்டும். அவர்கள் இக் கப்பல்களேப் பத்தாகூலிக்கு ஒப்புக்கொண்டு அவர்களே இக்கப்பலேப் பழுது பார்த்தல் வேண்டுமென்பதே இக்கடிதத்தால் பெறப்படுகின்றது. ஆங்கிலேயர்கள் கப்பலே ஒப்புக்கொள்ளுமுன்னமே கப்பலேப் பார்த்துத்தான் ஒப்புக்கொண்டிருக் கிறார்கள். பின்னர் கப்பல்களேப் பழுதுபார்த்த சிலவு பற்றிய தகராறு ஏற்படு கின்றது. முத்திரை காகிதத்தில் எழுதிக்கொடுத்தாலும் அரசாங்க அனுமதி பெற்றுதான் கப்பல்கள் தண்ணீரில் விடப்படவேண்டும் போலும். ஆகவேதான் அதற்கான (கவுலாத்து) உறுதிச்சீட்டு விரைவில் அனுப்பிவைக்கிறோம் என்று எழுதப்பட்டிருக்கின்றது.

ஆழியில் மரக்கலங்களேச் செலுத்தினதேயன்றி ஆறுகளிலும் ஓடங்களேச் செலுத்தித் தங்களுக்குத் தேவையான இடங்களுக்குச் சென்றனர். சாமான்களேக் கொண்டு செல்லுதற்கும் ஓடங்கள் பயன்படுத்தப்பட்டன.

ஆவணம் எண் கஉ

ஸ்ரீராமஜெயம்

திருவையாறு தோட்டம் விசாரணை சுப்பிரமணிய பிள்ளைக்கி யெழுது கிறது யென்னவென்றால்

திருமானூருக்கு சாமான்கள் சேற செயிகிறத்துக்கு ஷெயூர் துறையில் யிருக்கிற ஓடம் போறுதென்று திருமலவாடி துறையின் ஓடத்தையும் வயித்தி னாதன் பேட்டை துறை ஓடத்தையும் வாடகைக்கி அழைப்பித்துக் கொள்ளவேணு மென்று நீர் கேட்டுக்கொண்ட காரியத்துக்கு

மேலெழுதிய ரெண்டு துறையிலிருக்கிற ஓடத்தையும் வாடகைக்கி அழைப்பித்துகொண்டு சாமான்கள் அக்கறைக்கி சேறச் செயிகிற காறியத்தில் அதிசாக்கிறுதை செயிது சாமான்களை ஓடத்தில் யேத்தி திருமானூர் போயி சேரும்படி செலுதி செய்யவேண்டியது.

மேலும் ௰௨ சனிக்கிழமை தினம் திருவையாத்துல் ஆயிறம் பேருக்கு சாப்பாடு ஆகவேண்டி யிருக்கிறபடியினாலே அதர்க்கு செல்லுமென்கிற யெறி துரும்பு ஆசீர் செயிது வயிக்கவேண்டியது.

விக்கிறம-ஹ புறட்டாசி-மீ ௨.

தஞ்சைக்கு வடக்கே சுமார் 7 கல் தொலைவில் உள்ளது, காவிரியின் வட கரையில் உள்ள 'திருவையாறு'. 'திருமானூர்' என்பது இத் திருவை யாற்றுக்கும் வடக்கே கொள்ளிடத்தின் வடகரையில் உள்ளது. இவ்வூரை அடை வதற்குக் கொள்ளிட நதியின் (இவ்வூருக்கு நேர் தெற்கே) தென்கரையில் உள்ள விளாங்குடியிலிருந்து கொள்ளிட நதியை ஓடங்கள் பரிசில்கள் மூலம் கடந்து செல்லலாம். திருவையாற்றின் மேற்கே கொள்ளிடத்தின் தென் கரையில் உள்ளது 'வைத்தியநாதன் பேட்டை' யாகும். வைத்தியநாதன் பேட்டைக்கு வடக்கே, கொள்ளிடத்தின் வடகரையில் உள்ளது 'திருமழபாடி' (கடிதத்தில் இதனைத் திருமலவாடி என்று எழுதியிருக்கிறார்கள்.) கிழக்கு நோக்கிச் சென்ற கொள்ளிட நதி திருமழபாடியில் வடக்கு நோக்கிச் செல்கின்றது.

மேற் குறிப்பிட்ட இடங்களை அடையவும், சாமான்களை ஏற்றிச் செல்லவும், ஓடங்கள் பயன்பட்டு வந்தன. ஒரு கரை துறையினின்றும் மற்றொரு கரை துறைக்குச்செல்ல, ஓடங்கள் பற்றாக்குறைக் காலங்களில், பிற துறைகளினின்றும் வாடகைக்குப் பெறுவர் போலும். அப்படி வாடகைக்கு ஓடங்களைப் பெற்றுத் திருமானூருக்குச் சாமான்களை அனுப்ப உத்தரவிட்ட இச்கடிதத்தில் கையொப்பம் இல்லை. பிழைகள் மலிந்து காணப்படுகின்ற இக்கடிதத்தில் விக்கிரம ஆண்டு, புரட்டாசித் திங்கள், 3-ம் நாள், தவிர பிற தேதிகள் இல்லை. 'விரைவு' என்னும் பொருளில் 'செலுதி' என்னும் சொல்லைப் பயன் படுத்தி யிருக்கின்றனர். திருவையாற்றில் ஆயிரம் பேருக்குச் சாப்பாடு நடக்க விருப்பதைக் குறிப்பிட்டிருக் கின்றனர்.

गणमञ्जरी

गणप्रयोगसिध्यर्थं कविजीवनसाधनम् ।
विना विभक्तितोऽस्माभिः कथ्यते गणमञ्जरी ॥ १ ॥

आदिमध्यावसानेषु यरता यान्ति लाघवम् ।
भजसा गौरवं यान्ति मनौ तु गुरुलाघवम् ॥ २ ॥

आघूढा च तथाम्बष्ठा भूमिजापि प्रकीर्तिता ।
इन्द्राणीति च कल्याणी धूमोर्णा कथ्यते तथा ॥ ३ ॥

ब्रह्माणीत्यथ पाताली छत्रान्तेति निगद्यते ।
मर्यादापि च मञ्जूषा वैदेहीति तथा मता ॥ ४ ॥

जीवन्त्यैव हि कालिन्दी रीञ्चोली कथ्यते भुवि ।
माल्लरीति तथा प्रोक्ता मञ्जिष्ठैव बुधैर्भुवि ।
स्यादागामी तु पल्यङ्की मासूरीति निगद्यते ॥ ५ ॥

इति मगणाः ।

शलाका च पुलाका स्याद्विपञ्ची सद्बुधैः स्मृता ।
पदाजी स्याच्चिरण्टीव प्रवेणी कथ्यते जनैः ॥ ६ ॥

श्रीपर्ण्यपि च मन्दाकी चक्राङ्गीति निगद्यते ।
स्यादुल्लाघा च काम्बोजी पौलोमी कविभिः स्मृता ॥ ७ ॥

सुपर्णी चेदभिख्यैव कृपाणीति स्मृता मता ।
अनन्ता च मनाका च विशाल्यैव निगद्यते ॥ ८ ॥

खलूरी तु मल्लूरीव मलूक्यपि च वर्ण्यते ।
अवाकापि पुलाक्या स्यात्कणेरीतीह कथ्यते ॥ ९ ॥

महीजापि नदीजा च भवानी कथ्यते बुधैः ।
शिवानी च गवाक्षी स्यात् हिमानीति स्मृता भुवि ।
शुभाङ्गी च सुवेणी च सुवर्णेति निगद्यते ॥ १० ॥

इति यगणाः ।

मारुतका चांबिका चैव कूर्चिका मालिका तथा ।
नीलिका रेणुका चापि मल्लिकापि च पिण्डिका ॥ ११ ॥

कालिका तूलिका च स्यादूर्मिका चोष्ट्रिका तथा ।
धेनुका कामुका चैव भित्तिका नालिका स्मृता ॥ १२ ॥

स्यात्पालिका पालकीव नीलिका कालिका मता ।
राजिका नर्तकी चापि तारका कर्णिका तथा ॥ १३ ॥

स्यात्कन्यका गौलिका च गोलिका पीठिका मता ।
पिण्डिका बन्धकी तु स्याद्भक्तिका मेघला स्मृता ॥ १४ ॥

रोचना यामिनी चापि वालुका सल्लरीति च ।
योगिनी गेहिनी चैव गेहली ग्रामणीस्तथा ॥ १५ ॥

कर्कटी मर्कटी च स्यान्मोरटा दूरटी तथा ।
रोहिणी वारुणी चापि रेवती मालती मता ॥ १६ ॥

धारुणी धोरणीति स्यात् ब्राह्मणी कल्पना स्मृता ।
पूरणी कारणी प्रोक्ता शिञ्जिनी मञ्जरी मता ।
ब्रह्मसर्विश्वसश्चापि शष्कुली मष्कुली तथा ॥ १७ ॥

इति रगणाः ।

घटिका कणिका चापि गणिका त्रिशिखा मता ।
परिघा गिरिजा चैव वलजा त्रिपुटा स्मृता ॥ १८ ॥

वरटा मसृणा प्रोक्ता भरणी तरुणीति च ।
गृहिणी बृहती चाथ गणिता तृषजा मता ॥ १९ ॥

गणिका युवती प्रोक्ता नलिनी रमणीति च ।
हरिणी करिणीति स्याद्वनिता जनता स्मृता ॥ २० ॥

रजनी जननी प्रोक्ता बडवा बिडवापि च ।
कमला विमला चोक्ता निचया शिचया मता ॥ २१ ॥

रचना यमुनापि स्यान्महिला दुहिला तथा ।
प्रमदा क्षणदा चेति कविता घनता स्मृता ।
विनता विवृता प्रोक्ता ललिता बकला मता ॥ २२ ॥

इति सगणाः ।

अथ पुरुषगणाः — अत्र विभक्तीर्विना गणाः ।

संपर्कोऽपि च संसर्गो मण्डूकश्चेति कथ्यते ।
एरण्डश्चापि देवेन्द्रः पिण्याकस्तु प्रकीर्तितः ।
शंबूकश्चाथ निर्मोको नालिकेति निगद्यते ॥ २३ ॥

भवेदुत्सर्गसंभोगौ धाराङ्गश्चाप्युदाहृतः ।
उद्वेगस्तु तथोल्लाघो मारीचस्तु प्रकीर्तितः ॥ २४ ॥

नाराचश्चापि कांभोजस्सर्वज्ञस्संप्रधीयते ।
शैलाटश्चापि धाराटश्चक्राटश्च निगद्यते ॥ २५ ॥

स्यादंबष्ठश्च मार्तण्ड आषाढश्चेति कीर्तितः ।
निर्वाणं चापि निर्याणं कल्याणं संप्रदीयते ॥ २६ ॥

इति तगणाः ।

वितर्कश्च मरूकश्च स्यादुलूको वृशाङ्कवत् ।
उदर्कश्च व्यलर्कश्च विलङ्गः स्यात्पुलाकवत् ॥ २७ ॥

तुरुष्कवत्पृथाकुः स्यात्कुपाकुः स्यात्त्रिशंकुवत् ।
करंकवद्विपाकश्च निपाकश्च मयूखवत् ॥ २८ ॥

प्रियंगुवद्भुजङ्गः स्यान्निषङ्गः स्यान्निसर्गवत् ।
त्रिवर्गवत्पतङ्गश्च वराङ्गं च कलिङ्गवत् ॥ २९ ॥

स्यादपाङ्गः प्रयोगश्च तटाङ्गश्च विसर्गवत् ।
परिघश्च महार्घश्च स्यादनर्घः प्रपञ्चवत् ॥ ३० ॥

मणीचश्च मरीचश्च स्यादुदर्चिरवीचिवत् ।
स्याच्छिलाजः परञ्जश्च करञ्जोऽरिष्ट इत्यपि ॥ ३१ ॥

इति जगणाः ।

संयशो दर्शनश्च स्यात्संशयो जंबुकस्तथा ।
फेरवो डुण्डुभश्चापि डुण्डुकस्सज्जनस्तथा ॥ ३२ ॥

कञ्चुकः कोकिलस्तु स्याद्गोक्षुरश्चानकस्तथा ।
स्यात्पेचको गोलकश्च कूवकः कीचकोऽपि च ॥ ३३ ॥

वृश्चिकः स्वस्तिकश्चैव पक्षको मस्तकस्तथा ।
कौशिकस्तुण्डिकः प्रोक्तः चिलकं धारको मतः ॥ ३४ ॥

स्याच्चुंबिको गोमुखं च पन्नगश्चात्मजः स्मृतः ।
अण्डजो बाहजश्चापि काकुजो भूमिजं मतः ॥ ३५ ॥

सामजो निष्कुटश्च स्यात्कुक्कुटः कर्कटोङ्गजः ।
कींकटो मर्कटश्चापि पिच्छटो मोरटं तथा ॥ ३६ ॥

रेवटो रेवटं च स्यात्तूत्कटः पर्कटो मतः ।
शङ्करः किङ्करोऽपि स्यात्केशवः केतकः स्मृतः ॥
राघवो माधवश्चापि भानुजस्सानुजस्तथा ॥ ३७ ॥

इति भगणाः ।

वशकस्तिलकश्चापि पृथुकः क्षुरकः स्मृतः ।
रचकश्चाथ शशकश्शिशुकः क्रमुकोनकः ॥ ३८ ॥

प्रियकः पुलकश्च स्यात्कनकं तिलकं मतम् ।

विशिखः प्रमुखश्चाथ प्लवगो विहगोऽपि च ॥ ३९ ॥

प्रतिघः परिघोऽपि स्यात्क्रकचः कुटजो मतः ।
करजो जलजं चेति गिरिजं वनजं तथा ॥ ४० ॥

लवजं सहजोऽपि स्यात्करटो विकटो वटुः ।
कमठो जरठश्चापि द्रुहिणो वरुणो वटः ।
प्रभणस्सरणिश्चाथ मसृणं घुसृणं स्मृतम् ॥ ४१ ॥

इति नगणाः ।

इति श्रीमद्द्राक्षारामनाथवरप्रसादलब्धसकलभाषाकवितानिर्वाहक
कविभल्लटविरचिता गणमञ्जरी समाप्ता ॥

बालप्रबोधिका

ज्ञानप्रसूनकलिकां नमस्कृत्य महेश्वरम् ।
बालप्रबोधिका नाम क्रियते शब्दशासनम् ॥ १ ॥

स्वर्गस्सुरालयो मर्त्यलोकः स्वच्छन्दभूमिका ।
सर्वासुनिलयो देवपुरी स्वैरिक इत्यपि ॥ २ ॥

अमरा मरुतो देवा निलिम्पास्त्रिदशास्सुराः ।
ब्रह्मा विधाता लोकेशः स्वयंभूश्चतुराननः ॥ ३ ॥

शतानन्दः पद्मगर्भः पद्मयोनिस्सुरेश्वरः ।
सत्यलोकाधिपश्शंभुः कलापः को विरिञ्चकः ॥ ४ ॥

विष्णुर्नारायणो बभ्रूश्चक्रपाणिर्जनार्दनः ।
वैकुण्ठवासी वैकुण्ठो दाशार्हो दशरूपभृत् ॥ ५ ॥

सर्वेश्वरः कैटभारिर्गदापाणिरनन्यजः ।
लक्ष्मीस्तु लोकजननी कलशांबुधिनन्दना ॥ ६ ॥

कमला कमलावासभूमिका लोकमातृका ।
प्रद्युम्नो मन्मथः श्रीमानङ(?)मीनध्वजोऽङ्गजः ॥ ७ ॥

झषकेतुस्सारधन्वा गुणदिन्दीवरः स्मरः ।
गरुत्मान् गरुडस्ताक्ष्यो वज्रपक्षो महेन्द्रजित् ।
विनतानन्दनः शौरिः पारिजातापहारकः ॥ ८ ॥

शुक्लापाङ्गो विष्णुरथस्सुपर्णः पन्नगाशनः ।
महेश्वरः पशुपतिः श्रीकण्ठः पाण्डुचन्दनः ॥ ९ ॥

भद्राश्वः पार्वतीकान्तो दारुकावनपल्लवः ।
आषाढभूतिदमन ईश्वरो विष्णुवल्लभः ॥ १० ॥

दम्भनारायणीकान्तः फालनेत्रः कृतान्तकः ।

इन्द्राणी पार्वती चण्डी कुमारी हरिसोदरी ॥ ११ ॥

हिमवन्नगजा काली गङ्गासापत्निका मही ।
भवानी वैष्णवी गौरी ईश्वरा ईश्वरी तथा ॥ १२ ॥

विनायको विघ्नराजश्शूर्पकर्णो(?)ऽखुवाहनः ।
प्रत्यूहदमनो विष्णुर्विष्वक्सेनस्तु वामनः ॥ १३ ॥

सुब्रह्मण्यः कुमारः स्यात्शूरपद्महरो गुरुः ।
स्वामी सुवर्णमाली स्यादग्निभूः कुक्कुटध्वजः ॥ १४ ॥

अनेकवित्प्रचण्डश्च चण्डीशस्तु निगद्यते ।
नन्दीशस्तु सुभद्रस्स्याद्भृङ्गी चापि पिचण्डिलः ॥ १५ ॥

इन्द्रः पूर्वदिशाकान्तः पर्जन्यपतिरित्यपि ।
पुलोमशत्रुर्वृत्रारिर्वज्रपाणिः पुरन्दरः ॥ १६ ॥

धाराधराश्वश्शत्रुघ्नः परमन्युर्युधिष्ठिरः ।
निलिम्पराजश्श्रीवर्णश्चिन्तामणिवरासनः ॥ १७ ॥

वृद्धश्रवास्सुनासीरः शतमन्युर्विभीषणः ।
सहस्रनेत्रः पाकारिः पुरुहूतः पुरन्दरः ॥ १८ ॥

पौलोमी तु शचीन्द्राणी भोगिनी सुरसुन्दरी ।
जयन्तः स्याज्जयरथो देवसेनानुजश्च सः ॥ १९ ॥

अग्निर्वैश्वानरो वह्निर्वीतिहोत्रो धनञ्जयः ।
सर्वभुग्जलजो ज्वाली वाशिर्वातसखश्शुचिः ॥ २० ॥

शोचिष्केशः स्वभानुश्च कृशानुर्वातसारथिः ।
चित्रवर्मा मन्त्रजिह्वो वसुरेता हुताशनः ॥ २१ ॥

धूमस्तरिर्मेघग्राही धूमलो गन्धवासितः ।
शिखा ज्वाला च कीला च जिह्वा चेति निगद्यते ॥ २२ ॥

भसितं भस्म भूतिस्स्यादग्न्युत्पात उपाहितः ।

यमः पितृपतिर्दण्डनाथो दण्डधरो हरिः ॥ २३ ॥

आषाढदिक्पतिस्सन्घो यमुनाग्रज इत्यपि ।
सावित्रेयः सर्वशातिश्शिवपादाङ्किताननः ॥ २४ ॥

धर्मराजः पुराणान्तः कालकामुकसेवितः ।
यमस्य पत्नी घूर्णोर्णा चित्रगुप्तस्तु लेखकः ॥ २५ ॥

राक्षसो यातु रक्षश्च क्रव्यादो जाललोहितः ।
नैऋतो यातुधानश्च नैकषेयश्च कथ्यते ॥ २६ ॥

वरुणश्शीतलो वामो दुन्दुभिः पश्चिमाधिपः ।
सुखासीनश्शङ्खरथो नदीनाथस्समुद्रराट् ॥ २७ ॥

गौरी तस्य प्रियायां स्यात्सुखा स्यात्तस्य पत्तनें ।
वातो वायुर्जगत्प्राणो मातरिश्वा समीरणः ॥ २८ ॥

युजिनो लघुटो घातिर्दैत्यदेहस्सदागतिः ।
शुषिर्महाबलो वेगी नभोजातो घनान्तकः ॥ २९ ॥

रंहस्तरः स्यात्प्रसभो जवो वेगस्स्यदो रयः ।
कुबेरो यक्षराड्यक्षस्सोमोऽप्यैलबिलस्तथा ॥ ३० ॥

कैलासनाथो धनिको राजराजपुरीश्वरः ।
राजराजो गुह्यकेशः पराविद्धो मनो धनः ॥ ३१ ॥

इति नत्कीरविरचितायां बालप्रबोधिकायां प्रथमोपदेशः ॥

आकाशश्च नभो व्योम गगनं सुरवर्त्म खम् ।
महाबिलं शब्दगुणं तारकापथमित्यपि ॥ ३२ ॥

वायुगर्भस्खचरथो वियद्विष्णुपदं पदम् ।
दिग्दिशाशाककुब्दीर्णिर्हरिद्देववधूस्सरिः ॥ ३३ ॥

आग्नेयी तु चिराशा स्यान्नैऋतीदिक् तु गन्धकी ।
मारुत्यनन्ता शार्वी तु शालाक्षा तु पराजिता ॥ ३४ ॥

தாகும். சப்தவேதமென்பது வாயில் ரஸத்தைக்கொண்டு குழலின் மூலம் உலோகத்தை ஊதி அதனை சுவர்ணமாக்குவதாகும். இவ்வழிகளனைத்திலும் வேதம் ஸித்தித்தபோதிலும் அந்த அந்த ரஸங்கள் என்னிலையிலிருக்க வேண்டுமென்பது சாஸ்திரத்தில் கூறப்பட்டிருக்கின்றது அம்முறையிலேயே அந்த ரஸத்தைப் பக்குவப் படுத்தவேண்டும்.

இம்முறைகளில் முதன் முறையைத் தவிற எல்லா முறைகளிலும், ரஸமானது திரவமாகயில்லாமல் கனமாகவும் பிண்டமாகவும் தண்டமாகவும் சூரணமாகவுமிருப்பதனுல், ஸாரணம் பிரதி ஸாரணம் அனுஸாரணமெனும் பதங்கள் பொருளற்று, 'ரஸத்தை ஏற்கச்செய்வது' எனும் பொருளுடனேயே நிற்கின்றன. மற்றும் வேதம் செய்யுங்காலத்தில் கிராமண ஓஷதிகளின் சாம்பலோ, செயற்கைச் சரக்குகளினுலுண்டாகிய 'பிடம்' எனும் சாம்பலோ இடவேண்டியிருக்கும்.

முதன்முறையிலோ ஓஷதிகளின் வலிமையினுல் அவற்றின் ரஸமானது திரவரூபமாகவே உலோகத்தைப் பற்றிக்கொள்ளுகின்றது எனினும் இம்முறையிலும் போதிய அளவில் ஓஷதி ரஸத்தைப்பூசினுல், ரஸம் பூரணமாக ஸாரிதமாகிவிடுமாதலால்; பிரதிஸாரண அனுஸாரணங்களுக்குத் தேவையில்லை. இத்தகைய ஓஷதிகள் திவ்யமகிமை கொண்டமையால், யாதாமொரு கிராமண ஸாதனமின்றித் தானுகவே உலோகத்தைப்பற்றி ஏறிவிடுகின்றன. ஆதலால் இம்முறைகளில் ஏற்படும் சுவர்ணமானது செயற்கை (கிருத்ரிம)த் தங்கமாகும்.

தங்கம்

தங்கமென்பது மிகவும் சிறந்த உலோகம். குளிர்ந்ததாகவும் இனிப்புள்ளதாகவுமிருக்கும், நெருப்பு. இது கண்களுக்கும் மூளைக்கும் உடலிற்கும் நன்மையளிப்பது, மிகக்கடினமான அணுக்களின் சேர்க்கையையுடையது. ஆகவே "काष्ठौषध्यो नागे नागं वंगेथ वंगमपि शुल्बे । शुल्बं तारे तारं कनके कनकं च लीयते सूते ॥" தங்கமானது ரஸத்தில் தவிற யாதாமொரு உலோகத்திலும் சேரிக்காததெனக் கூறப்பட்டிருக்கின்றது. தங்கம் எல்லா உலோகங்களைவிடச் சிறந்த ஒளியுடையது. இடைவிடாது நெருப்பில் உருக்கியபோதிலும் தீய்ந்துவிடாமல் திரவமாகவே நிற்பது இதன் தனிச்சிறப்பாகும். இத்தகைய தங்கம் மூவகைப்பட்டது. பிராக்ருதம், கிருத்ரிமம், அப்பிராக்ருதம் என.

பிரகிருதியினுல் (இயற்கையினுல்) சுரங்கங்களில் கிடைப்பது, பிராகிருத சுவர்ணமெனப்படும். இது நாகம் வங்கம் தாமிரம் தீக்ஷணமெனும் நால் வகையுலோகங்களிலும் ரஸகந்தக காந்தங்களின் சேர்க்கையினுல் இயற்கையாக ஏற்படுவதாகும். நாகத்திலேற்படும் சுவர்ணம் கோரோசனை வர்ணமுடையதாகவும், வங்கசுவர்ணம் செம்பரத்தை மலரின் நிறமுடையதாகவும், தாமிர

சுவர்ணம் பசுமஞ்சள் நிறமுடையதாகவும், தீக்ஷ்ணசுவர்ணம் இரவிபோலு மிருக்கும்.

கிருத்ரிம (செயற்கை)த் தங்கமோ; பிராகிருதசுவர்ணம் போலும் நால்வகைப் பட்டதாகவும், முன் கூறியதுபோல் அந்த அந்த உலோகத்திற்கேற்ற நிறமுடையதாகவும் இருந்தபோதிலும்; இது ஒருவனின் முயற்சிகொண்டு வேத முறையில் ஆக்கப்பட்டபடியினால், இதற்குக் கிருத்ரிம சுவர்ணமெனப் பெயர். பிராகிருத கிருத்ரிம சுவர்ணங்கள் இரண்டுமே; வைத்தியமுறைக்கோ ரஸாயன முறைக்கோ, நாகவாங்காதி தோஷமறச் சுத்தி செய்யப்படாதவரையில், ஏற்கத்தக்கதல்ல. அதன் சுத்தி முறைகளைச் சாஸ்திரங்களில் தெரிந்து கொள்ளவும்.

இனி 'அப்பிராக்ருதம்' எனும் சுவர்ணத்தைப் பற்றிக் கூறுவோம். இது நாகம் வங்கம் தாமிரம் தீக்ஷ்ணம் இவற்றின் ஸம்பந்தமற்று, நிர்தோஷமா யிருப்பது. ஓஷதிகளிலிருந்து பெறப்படும் 'ஹம்ஸபாத' ரஸத்தையும், ஓஷதிகளினின்றும் கிடைக்கும் கந்தகத்தையும், ஔஷதிகளிலிருந்து பெறப் படும் ஸர்வதோ முக காந்தத்தையும் கடவுளருளால் பெற்று; மூவகை வெள்ளி களுள் மிகச் சிறந்த வெள்ளியை, பிசாசமெனும் ஓஷதியின் தைலத்திலோ ஜ்யோதிஷ்மதியெனும் ஓஷதியின் தைலத்திலோ, ஏழு முறைகள் சாரித்துச் சுத்திசெய்து, தாரமென்பதாக்கி; அத்தாரத்தில் ரஸவேதம் செய்வதாலுண்டாவ தாகும்.

இதற்கு ஹிரண்யமெனவும் கனகமெனவும் பெயர். இதனைத் தனது கர்பத்திலுடைய தன்மையால் 'ஹிரண்யகர்ப்பனென' ப்பிரமனுக்கும், அவனுக்கு கர்பபூதமான ஹிரண்யரூபியானபடியால் ஹிரண்யகர்பனென விஷ்ணுவிற்கும், ஹிரண்யத்தைத் தனது 'ரேதஸ்' ஸாகக் கொண்டமையால் 'ஹிரண்யரேதஸ்ஸென' ஈசனுக்கும் நாமங்கள் வழங்குகின்றன.

இந்த ஹிரண்யமானது ஒரு ஸித்தனுடைய யாதாமொரு செயலும் சம்பந்தப்படாமலே அக்னி ஸம்பந்தமற்றுத் தானாகவே சித்திக்கின்றமையால்; இது அக்கினிக்கும் காரணமானது "हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेम बीजं विभावसोः" எனவும், இதுவே அப்பிராக்ருத சுவர்ணம் "जायते कनकं दिव्यं देवाभरणभूषणम्" எனவும் கூறப்பட்டிருக்கின்றது. இந்த சுவர்ணமே, ஔஷதங்களுக்கும் காயசித்திக்கும் சிலாக்கியமாக ஏற்கத்தக்கதாகும். மேலும் சாஸ்திரமானது ஹிரண்யத்தினி லக்கணத்தை "दाहे रक्तं सितं छेदे निकषे कुंकुमप्रभम् । वर्णैः षोडशभिर्युक्तम्" சுடின் சிவந்ததாகவும், வெட்டினால் வெள்ளிபோல் வெளுத்ததாகவும், உறைத்தால் குங்குமம்போன்றதாகவும், பதினாறு நிறங்களை யுடையதாகவும் இருக்குமெனக் கூறுகின்றது. இத்தகைய ஹிரண்யம் தானாகவே ஸித்திக்கும் முறை யெவ் வாறெனக் கூறுவோம்.

ஸித்தி

சிறந்த ஹிரண்யத்தின் சித்தியானது, ஓஷதிகளினுலேயே ஏற்படுகின்றதென முன்பே கூறினேம். இந்த ஹிரண்யமானது தாரத்திலே ரஸகந்தக காந்தங்களின் சேர்க்கையினுல் ஏற்படுவதாகையினுல், முதன் முதலாகத் தாரம் சித்திப்பதற்கும் ரஸகந்தகங்கள் சித்திப்பதற்கும் முயலவேண்டும். இவை யனைத்திற்கும் ஒரே ஓஷதிகாரணமாகையால், அந்த நிசாசரமெனும் ஔஷதிக்கு உமமாகேசன் தெய்வமானபடியால்; அவனை நன்கு வழிபட்டு அந்த ஓஷதியைப் பெறவேண்டும்.

அதன்பிறகு அந்த ஓஷதியினருளால் தாரத்தையும், கந்தகத்தைச் செரித்தசதவேதிரஸத்தையும் ஸாதித்துக்கொண்டு; தக்ஷிணுமூர்த்தியைத் தெய்வமாகக்கொண்ட விஞ்ஞானேச்வர ஓஷதியினருளால், காந்தத்தைப்பெறவேண்டும். இந்த திவ்ய ஓஷதியினருளால் எத்தகைய காந்தத்தையும் பெறக்கூடும். ஆனுல் உபாஸிக்கின்றவன் தகுதிக்குத் தக்கவாறு காந்தம் கிடைக்கின்றது.

'அங்கநாயிகா' என்பது திவ்ய ஓஷதிகளில் மிகச்சிறந்த காந்த ஓஷதியாகும். ஆகவேதான் இதனைக்கல்ப ஓஷதிகள் ஐந்திற்குள் ஒன்றுகக் கூறியிருக்கின்றனர்.

இந்த ஓஷதியினுள்ள ஸர்வதோமுகமான காந்தத்திற்கு கணபதி தேவதை. ஓஷதிக்கு ஸப்தமாதாக்கள் தேவதைகள். அதிஷ்டான தேவதையோ இவர்களனைவர்களையும் தனது அங்கங்களாககொண்டு, 'அங்கநாயிகா' எனக் கொண்டாடப்படும் பரதேவதை. எவளை "सैव आद्या महालक्ष्मीस्त्रिगुणा परमेश्वरी" எனவும் "सदाशिवांकामारूढा शक्तिरिच्छाह्वया सती" எனவும் ஸ்மிருதிகளும்; "श्रियं लक्ष्मीमौपलामम्बिकां गां षष्ठीं च यामिन्द्रसेनेत्युदाहुः। तां विद्यां ब्रह्मयोनिं सरूपामिहायुषे तर्पयामो घृतेन॥" என மறைகளும் போற்றுகின்றனவோ; அந்த திரிலோக ஜநநியாவாள்.

இக்காந்தத்தைப் பெறுவதற்கு க்ஷேத்திரபாலக தெய்வம் தொடங்கி, கணபதி ஸப்தமாதாக்கள் அங்கநாயிகை இவர்களைப் பூசித்த; சாஸ்திரத்திற் கூறப்பட்ட மந்திரங்களை ஜபித்து அதன்பின்பே இதனைக் கொள்ளவேண்டும்.

இந்த அங்கநாயிகையெனும் காந்த ஓஷதியானது, ரக்தபீதகிருஷ்ணமெனும் மூவகைக்காந்தமுடையதாதலால் பந்தம் வேதம் காயரஸாயனம் இம்மூன்றிற்குமேற்றதாகவும், ஐவகை சக்திகொண்டமையினுல், வெளிப்படையாகவே ரஸத்தின் கிராமணுதிகளைச் செய்விக்கின்றதாகவுமிருத்தலால்; திவ்ய ஓஷதியெனப்படும். இவ்வாறே நிர்முகசாரண முறையில் சாஸ்திரத்தில் "दिव्यौषधिसमायोगात्स्थितः प्रकटकोष्ठिषु। भुंक्ते निखिललोहाद्यान् योसौ राक्षसवक्त्रवान्"

திவ்ய ஓஷதியின் சேர்க்கையினால் வெளிப்படையான பாத்திரங்களிலிருந்த போதிலும் யாதாமொரு தடையுமின்றி ரஸமானது ஸகல உலோகங்களையும் பசிகொண்ட அரக்கன் போலும் புசிக்கும் எனக் கூறப்பட்டிருக்கின்றது.

எனவே; நிசாசர ஓஷதியினின்றும் கிடைக்கும் நிர்பீஜ சுவர்ண ரஸத்தை, வெளிப்படையாகவே திறந்த கண்ணாடிப் பாத்திரத்திலிட்டு, அங்கநாயிகையின் ரஸத்தை அதனிற் சேர்த்து, உலோகதண்டங்களை வைத்து விடுவோமானால்; சாரணம் ஸாரணம் பிரதிஸாரணம் அனுஸாரணம் காந்தி பூத்காரம் முதலியவை, கர்ஷண பிராமணாதிகளான காந்த சக்திகளால் ஏற்படுவதையும்; ரஸபலத்தாலும் காந்தத்தின் திறைமையாலும், ஸாரணப்பிரதி ஸாரணாதிகளைக்கொண்டு நிகழும் 'ஸப்தசிருங்கலிகா நவசிருங்கலிகாதி' பேதங்களையும்; பீஜ சுவர்ண விருஷ்டியை யும்; அதற்கும் உலோகத்தை செரித்த ரஸத்திற்கும் ஏற்படும் ஒற்றுமையெனும் கிராமணத்தையும்; சுவர்ண ஸித்தியையும் நேராகக்காணலாம்.

ஸித்திமுறை

இத்தகைய ஸித்தியில்; சுத்தமான ரஸகந்தக காந்தங்கள் பரஸ்பரம் பத்த மாகி, சுவர்ணமாகிவிடுகின்றன. அவை மரிப்பவையல்ல. ஆகவே ஸித்தியினா லேற்படும் சுவர்ண தாதுவிற்கு உயிருண்டு. எனவே ஸேவிப்பவனுக்கு அது உயிரை யளிப்பதாகவும், தரிப்பவனுக்குப் புண்ணியம் பயக்கவல்லதாகவு மிருக்கின்றது.

இந்த ஹிரண்ய ஸித்தியில் 'விஞ்ஞானேச்வர' ஓஷதியினருளாலேயே காணத்தக்க சில அனுபவங்களுண்டு. அவற்றை இங்கு கூறுவோம்.

எல்லாம் வல்ல இறைவன்; ஸித்திமுறையில் பற்பல கிருமி கீடங்களின் (பூச்சி புழுக்களின்) வடிவிற்றோன்றி, சுவர்ணமாகின்றான். அவனே ரஸகிருமி யாகவும் கந்தகப்புழுவாகவும் காந்த கிருமியாகவும் சுவர்ணப்புழுவாகவும் தோன்றுவதுடன்; உலோகங்களினுள்ளே இவற்றை ஏற்றவிடத்து நியமனம் செய்ய, சுவர்ணத்தேளாகவும் தோற்றமளிக்கின்றான்.

இவற்றுள் ரஸகிருமியானது சிறிது சிவந்த தடித்த கருநிறமுடையதாகவும் கந்தகப்புழுவினிடம் ஈடுபட்டதாகவுமே இருக்கும். கந்தகப்புழுவோ சிறிது சிவந்த மஞ்சள் நிறமுடையதாகவும் ரஸகிருமியினிடம் ஈடுபடாது முரண்படு கின்றதாகவும் இருக்கும். காந்தகிருமியானது, சிறிது சிவந்த நீல ஒளி கொண்டது. இதனுடைய முகத்தில் நீண்டமீசைகளிரண்டும், இருபக்கங்களிலும் நீண்ட இரு பாதங்களும், பின்புறத்தில் மயிர்போல் நீண்ட இரு புச்சங்களும் இருக்கின்றன. இவைகளின் வாயிலாகப் பக்கங்களிலும் முன் புறமும் பின் புறமும் பால்போன்ற காந்த ஒளி தாரைகளை; அடிக்கடி இது பீச்சிக்கொண்டே இருக்கும். இவ்வாறு காந்தி தாரையைப்பீச்சும்பொழுதெல்லாம் 'க்ரேங்கார'

ஒலியிட்டுக்கொண்டே இருக்கும். ரஸகிருமியும் கந்தகப்புழுவும் எத்தனை தூரத்திலிருந்தபோதிலும் அவைகளின்மேல் இது தனது காந்தத்தை வீசுகின்றது. அவைகளும் காந்த ஒளி மேலேபட்டவுடன், ஒளியினாலும் க்ரேங்கார ஒலியினாலும் பரவசமாகி, இதன் பக்கத்துக் கால்களின் ஒளிப்பிழம்பில் வந்து ஈடுபடுகின்றன. முன்னே கந்தகப்புழுவும் அதன்பின் ரஸகிருமியுமாகக் கோர்த்துக்கொண்டு விடுகின்றன. காந்தகிருமியின் மற்றொரு பக்கத்துக் கால்களிலும் இவ்வாறே, முன்னே கந்தகப் புழுவும் பின்னே ரஸகிருமியுமாகக் கோர்த்துக் கொள்ளுகின்றன.

அதன் பிறகு காந்த கிருமியின் காந்தம் இரு பக்கங்களிலும் இடைவிடாது செலுத்தப்படவே, நடுவிலுள்ள காந்தப் பூச்சியுள்பட எல்லாம் செந்நீல மஞ்சள் நிறமுடையவைகளாய்க் கோர்வையுடனேயே விளங்கும்போழ்து; இக்கோர்வையின் பரிணாமமாய்த் தோன்றும் இரண்டு சுவர்ணப் புழுக்கள், கோர்வையின் இரு புறமும் ரஸகிருமிகளுடன் வந்து இணைகின்றன.

சுவர்ணப் புழுக்கள்; வடிவில் ஏறக்குறைய கண்டை மீன்களை யொத்து இருக்கின்றன. முகத்தில் முழு மஞ்சள் நிறமும் உடலில் செந்நீலப் பொன்னிறமும் உடையவைகள். இவ்வாறு நடுவில் காந்தமும், அதனிருபுறங்களிலும் முறையே கந்தக ரஸ சுவர்ணங்களின் கிருமிகளும் தோன்றி, உலோகத்தில் நுழைவதையே "ஸப்தசிருங்கலிகை" யென சாஸ்திரம் கூறுகின்றது. இதுவே ரஸகாந்தங்களின் வலிமை யிருக்குமானால், நவ சிருங்கலியாகவும் ஏகாதச சிருங்கலிகையாகவும் ஆகிவிடலாம். அப்பொழுது கோர்வையின் இரு புறங்களிலும் ஒவ்வொரு சுவர்ணப்புழு கூடுதலாக வந்து, இணைந்து கொள்வதையும் நேரில் காணலாம். இந்த நிகழ்ச்சிகள் அனைத்தும் பிரதி ஸாரணத்தில் ஏற்படுவதாகும்.

ஸாரணங்கள்

ஸாரணமென்பது சாரணத்திற்குப் பின் ஏற்படுவது. சாரணமென்பதோ, ரஸத்தில் உலோக தண்டத்தை நிறுத்தி ரஸத்தினாலதனைப் புசிக்கச்செய்வதாகும். "रसस्य जठरे ग्रासक्षेपणं चारणा मता" எனக் கூறப்பட்டிருக்கின்றது.

இந்த சாரணத்தில்; ரஸமானது உலோக தண்டத்தில் முற்றிலும் ஏறியவுடன், வெங்காயத்தோலியைப்போல் உலோக தண்டத்தின் மேல் தோலியை மட்டிலும் உரித்துக் காந்தம் தன்னிறங்கொள்ளச் செய்து, பலமாகக் காப்பாற்றி வருகின்றது. உள்பாகத்தை ரஸம் அணு அணுவாக வியாபிக்கின்றது. ரஸம் முற்றிலும் வியாபித்தவுடன் காந்தம் தனது பிராமண (சுழற்றும்) சக்தியினால் கடுமையான வேகத்தில் பலமுறைச்சுழற்றி அந்த அணுக்களை ரஸாத்மகமாகச் செய்கின்றது. அதன்பிறகு காந்தமானது தனது கர்ஷண திராவணசக்திகளால்

கீழிருந்து மேலும் மேலிருந்து கீழுமாக அணுக்களை ஒவ்வொரு அங்குலமாக இழுத்துச்சுழற்றி விடும். இதுவே சாரணமாகும்.

இதற்குப்பின் ஸாரணமாகும். அது யாதெனில் ரஸத்துடன் தண்டத்தி லேறிய காந்தம் முழுவதும், ஒரு பூச்சிவடிவில் தண்டத்தினுள்ளே தலைகீழாய் நின்றுகொண்டு; நடுவிலிருந்து பின்புறத்துக் கதிர்களால் தண்டத்தின் மேல்பாகத் திலும் முன் மீசைக்கதிர்களால் தண்டத்தின் கீழ்பாகத்திலும், பால்போன்ற காந்த ஒளியைப்பீச்சுகின்றது. இதனால் தண்டத்திலுள்ள ரஸமே காந்தமயமாகி விடுகின்றது. இந்த ஸாரணமானது சுமார் இருபத்தினன்கு மணி நேரத்திற்குக் குறையாமல் நடைபெறும். இந்த ஸாரணம் முடிந்தவுடன் ரஸத்தினின்றும் தண்டத்தை எடுத்து, இருபத்தினன்குமணி நேரம் தனித்து வைக்கவேண்டும். அப்பொழுதுதான் உலோக தாதுக்கள் ரஸத்திலும் ரஸம் காந்தத்திலும் செரிக்கும். இவ்வாறு தண்டம் தனித்து வைக்கப்பட்டபோதிலும் முன்போலவே வேலை நடப்பதைக்காணலாம்.

இதன் பிறகே பிரதி ஸாரணமாகும். இப்பொழுது தண்டத்தை ரஸத்தி லிட்டவுடனேயே, பசியெடுத்த ரஸம், வேகமாக தண்டம் முழுவதும் ஏறிவிடும். உடனே நீங்கள் காணும் காக்ஷி இதுவேயாகும் தண்டத்தின் தோலியினுட் புறத்தில், செரித்த அணுக்களின் முக்கால் பாகங்கொண்ட இறுகியதண்டம், மேலே வுயர்த்தப்பட்டும்; அதன் கீழே இரண்டங்குலயிடைவெளி அணுக்களற்றுத் தோலிமட்டிலு முள்ளதாகவும்; அதன் கீழே இறுகிய அணுக்களின் கால்பாகங் கொண்ட தண்டத்தையும் காணலாம். மேலே உயர்த்தப்பட்ட தண்டத்தின் கீழ்ப்புறத்தில், பெரியதொரு காந்தப்பூச்சி தலைகீழாய்த் தொங்குவதையும்; அதன் வாயில் வாலையும் அதன் வாலில் முகத்தையுங்கொண்டு, அதன் மார்போடிணைந்திருக்கும் கந்தகப் புழுவையும் காணலாம். இவ்விரண்டும் உங்களுக்குத் தோற்றத்தில், தலைகீழாய்த் தொங்கும் பல்லிபோல் தோன்றும். பிறகு காந்தமானது கந்தகப்புழுவைத் தனது மார்பினுலழுத்திக்கொண்டு, தண்டத்தை உயர்த்தியும் தாழ்த்தியும், தனது வாய்ப்புறமுள்ள அதன் வாலினின்றும் சிறிது சிறிதாகக் காலியான இரண்டங்குலங்களுக்கு, பீஜ சுவர்ணத்தை வெளியேற்றி, நிரப்புகின்றது.

இந்த பீஜ சுவர்ணத்தின் வாடைகண்டு, அதனைப் புசித்துக்கொண்டே ஸப்தசிருங்கலியை ஏறுகின்றது. ஏறுவது பஞ்சசிருங்கலிகையானல்; அனுஸாரண காலத்தில் ஸப்தசிருங்கலிகையாகும். ஏறுவது ஸப்தசிருங்கலிகையானல்; அனுஸாரணத்தில் நவசிருங்கலியாகும். ஸாரணகாலத்திலேயே பஞ்சசிருங்கலிகை யானல்; அனுஸாரணத்தில் ஏகாதச சிருங்கலிகையாகுமென்பவற்றை ஊகித்து அறியவேண்டும்.

இத்தகைய பிரதிஸாரண காலமானது, ஸாரணகாலத்தைப்போலிரண்டு மடங்காகும். அதன்பிறகு பிரதிஸாரண காலத்தினளவு ஓய்வுகொடுக்கவேண்டும். உண்மையில் இது ஓய்வுகாலமல்ல. பிரதிஸாரணத்திலேற்பட்ட காரியங்களைத் திரும்பவும் செய்து, ரஸம் செரிக்கின்றது. இதுபோலவே காலத்தைப் பெருக்கிக் கொண்டு, அனுஸாரணத்தையும் அறிந்துகொள்ளவும்.

ஆனால் பிரதிஸாரணத்திலும் அனுஸாரணத்திலும் காந்தத்தினுடையவும் கந்தகத்தினுடையவும் ரஸத்தினுடையவும் நிறங்களை, காந்தப்பூச்சி, தண்டத்தில் தனித்தனியே ஊதும் பெருமை காண்பதற்கு ஆச்சரியமாகத் தோன்றும். இந்த காலத்திலேயே, ஏற்படவிருக்கும் சுவர்ணம், எத்தனை வர்ணங்களைக் கொண்டதெனத் தீர்மானிக்கவேண்டும். சுவர்ணமாகிவிட்டால், அவ்வர்ணங் களைப் பிரித்து அறியமுடியாது. முன் கூறியதுபோலவே அனுஸாரணத்தின் பின்பும் தண்டத்தையெடுத்து, அக்கால அளவு தனித்து வைத்திருந்தால் தண்டம் முறையே தனது வேலைகளைத் திரும்பவும் செய்து, சுவர்ணமாகிவிடும்.

தெய்வசக்தி

இத்தகைய 'வேதத்தில்' காந்தம், கந்தகம், ரஸம் இவை ஒவ்வொன்றும் தெய்வசக்தியுடன் பிரகாசிக்கின்றன. அவை, பூச்சி புழு வடிவில் தோன்றினாலும் மரணமற்றவை. அப்பூச்சிகளை நாம் அடித்து சிதைத்தால் ஒவ்வொரு அணுக் களும் உயிர்பெற்று பூச்சிகளாகிவிடும். அதோடு மட்டுமல்லாமல் இவை, இமைப் பொழுதில் பெருத்துவிடுகின்றன. ஆயினும், ஊசி முனையோவெனத்தோன்றும் தண்டத்தின் துவாரத்தில் எவ்வாறோ குறுகி நுழைந்துவிடுகின்றன. நமது பாத்திரத்தில் கந்தகப்புழுவும் ரஸப்பூச்சியும் காய்ந்து சருகாகிவிடுமானாலும், அவை மரிப்பதில்லை. எங்கிருந்தோ காந்தப்பூச்சி, தனதொளியையதன்மேலே வீசியதானால் அவை உயிர் பெற்றுவிடுகின்றன.

இவ்வாறிருக்க காந்தபத்தமான சுவர்ண தாதுவை எவ்வாறு உயிரற்ற தெனக்கூறமுடியும்? நிற்க; பளுவான தண்டத்தை நேராக நிறுத்தியும் சுழற்றியும் உள் தண்டத்தைமட்டிலும் தோலியினின்றும் உயர்த்தியும் பாத்திரம் கவிழாது கீழே பற்றியும், பலவித காரியங்களில் அறிவுடனும் சுறுசுறுப்புடனும் விளங்கும் காந்தத்தின் தெய்வத்தன்மை; காண உடல் சிலிர்க்கும். இந்த ஸர்வதோமுக காந்தத்தை யொருவன், மரித்தவன் மூக்கில் நசியமிட்டு பாதங் களிலும் தேய்ப்பானாகில் அவன் பிழைத்தெழுவான். "मृतस्य दापयेन्नस्यं हस्तौ पादौ तु मर्दयेत्। तस्य तु प्रविशेज्जीवो मृतस्यापि वरानने ॥" எனக் கூறப்பட்டிருக் கின்றது. இதனை நேரில் கண்டும், காந்தத்தின் தெய்வத்தன்மையையும், மகிமையையும் மறக்கமுடியுமா? மற்றும்;

இக்காந்தமே "नीवारशूकवत्तन्वी पीता" எனவும் "अन्तः प्रविष्टः शास्ता" எனவும் கூறும் வேத வாக்கியங்களுக்கிணங்க, காலங்குல நீளத்தில் பொன் தேள் குஞ்சு வடிவில் தண்டத்தினுள்ளும், "अन्तर्बहिश्चतत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः" எனும் வேதவாக்கியத்தின்படி தண்டத்தின் வெளியே பறக்கும் சுவர்ணகிருமியாகவும் நின்று அவ்வப்போது தண்டத்தைக்காப்பாற்றியும் பீச்சிய காந்திதாரை செல்லாதவிடத்து தான் சென்று தாரையைப்பற்றி வேண்டியவிடத்தில் செலுத்தியும், நிற்பதைக்காண; எவனுக்குத்தான் உள்ளும் புறமும் கடவுள் நிறைந்தவனெனவும் அவனே ஸர்வநியாமகனெனவும் அறிவு ஏற்படாது?

ஆகவே இத்தகைய விஞ்ஞான அனுபவத்தால் சர்வேசுவரனுடைய பராபரவிபூதி விஞ்ஞானனுபவம் நேரில் எளிதில் கிடைக்குமென்பது, அதனையனுபவித்த ஸித்தர்களுக்கே பிரத்யக்ஷமாதலின், ரஸாயனத்தைக் கடவுளின் அருளாலேயே பெற்று, அவனையடையவே அதனைச் சாதனமாகக் கொள்ள வேண்டுமென முனிவர்களின் கருத்தாகும்.

சுபம் சுபம் சுபம் சுபம்

श्लोक-संख्या		अधिकरण-संख्या
१३३	माषपाके विधिर्नास्ति सर्वपुंसां विधौ तु सः।	१५
	सहस्रवत्सरं पुंसां,	१६

इति षष्ठे सप्तमः

अथ षष्ठस्याध्यायस्याष्टमः पादः

	चतुर्होत्रा तु लौकिके ॥	१
१३४	स्तोमा नैव क्रतोरङ्गं लौकिके चोपनीतिगाः।	३
	स्थपतीष्टिस्तथैव स्यादवकीर्णिपशुस्तथा ॥	५
१३५	दैवं शुक्ले ह्युदगये पित्र्यं कृष्णे परायणे।	७
	नित्यौ याच्ञा क्रयौ सोमे द्वेषप्रैषौ व्रतादि च ॥	९
१३६	अनित्यं जरणाभावे मन्त्रश्छागनियामकः।	११

इति षष्ठे अष्टमः

अधिकरणसंख्या – १४, ११, २१, १४, २३, ७, १६, ११, योगः ११७.

सर्वसंख्यैक्यम् — ५३० (५०४)

इति षष्ठाध्यायः

अथ सप्तमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः

	पारिप्लवा न धर्मास्स्युर्वचनादतिदेशनम् ॥	२
१३७	स्यात्पञ्चसञ्चरेष्वेवं चैन्द्राग्नैककपालयोः।	४
	द्वितीयपर्वैतच्छब्दम्,	५

इति सप्तमे प्रथमः

अथ सप्तमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः

	गीतिः साम तु नर्च्चता ॥	१

इति सप्तमे द्वितीयः

श्लोक-संख्या		अधिकरण-संख्या
	अथ सप्तमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः	
१३८	नामातिदेशकश्चाथ प्रायणीयपदं न तु ।	२
	सर्वपृष्ठेऽतिदेशः स्यात् तुषोऽवभृथकर्मभित् ।।	४
१३९	तद्द्रव्यं न पुरोडाशो वैष्णवादि न नामवत् ।	६
	निर्मन्थ्ये नातिदेशः स्यात् द्वयोः प्रणयनान्तरम् ।।	८
१४०	तत्पर्वणोर्मध्यमयोः स्वरसामातिदेशकः ।	१०
	वासोऽनसोर्न क्रियाङ्गं स्तोत्रेऽग्निर्लौकिको मतः ।।	१२
१४१	स्तुतिस्तूपशयो यूपः पृष्ठैः साधनलक्षणा ।	१४
	इति सप्तमे तृतीयः	
	अथ सप्तमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः	
	लिङ्गातिदेशः सौर्यादौ विध्यन्तो वैदिकस्तुतिः ।।	२
१४२	चोदकाद्बलवन्नाम,	३
	इति सप्तमे चतुर्थः	
	अधिकरणसंख्या ५-१-१४-३ योगः—२३	
	सर्वसंख्यैक्यम् — ५५३ (५२७)	
	इति सप्तमाध्यायः	
	अथ अष्टमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः	
	अष्टमार्थस्य प्रतिश्रुतिः ।	१
	एकस्मिन्नेकविध्यन्तो यस्य लिङ्गञ्च तस्य सः ।।	३
१४३	इष्टेः सोमे नातिदेशो दर्शादीष्टिष्वसौ मतः ।	५
	सोग्नीषोमीय इष्टेः स्यादैक्षाद्यान्यपशुष्वयम् ।।	७

श्लोक-संख्या		अधिकरण-संख्या
१४४	सौत्यादेकादशिन्यां स्यात् तस्याः पशुगणेषु सः ।	९
	अव्यक्तचोदिते सोमाद्द्वादशाहादहर्गणे ॥	११
१४५	गव्यात्तदादिसत्रेषु निकायाद्यात्परेषु सः ।	१३
	फलादेर्नातिदेशः स्यात्फलार्थस्य गुणस्य च ॥	१५
१४६	सौर्ये मन्त्रव्यवस्था न तस्याग्नेयाच्च चोदकः ।	१७
	देवतातो बलि हविः कृष्णले चरुधर्मता ॥	१९
१४७	आज्यान्मधूदके चासौ,	२०

इत्यष्टमे प्रथमः

अथ अष्टमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः

	पयसो वाजिने च सः ।	१
	पशौ सान्नाय्यतश्चासौ तत्रापि पयसो मतः ॥	३
१४८	आमिक्षायां पयस्तोऽसौ सत्राहीनेषु तादृशात् ।	५
	कौण्डपायिनसत्रत्वम्,	६

इत्यष्टमे द्वितीयः

अथ अष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः

	स्थानसाम्यान्न चोदकः ॥	१
१४९	त्रिवृत्साम्यान्नातिदेशः षडहेषु गणत्वतः ।	३
	द्वादशाहाच्छतोक्थ्ये स प्राकृतोक्थ्याच्च तत्र सः ॥	५
१५०	गायत्रीवर्णलोपान्न,	६

इत्यष्टमे तृतीयः

श्लोक-संख्या | अधिकरणसंख्या

अथाष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

दर्विहोमे च नामता । १

नामैतद्वैदिकानाञ्च यत्र स्याद्धोमनामतः ॥ ३

१५१ नातिदेशो दर्विहोमेष्वसौ वचनतः क्वचित् । ५

इत्यष्टमे चतुर्थः

अधिकरणसंख्या — २०–६–६–५ योगः — ३७

सर्वसंख्यैक्यम् — ५९० (५६४)

इति अष्टमाध्यायः

अथ नवमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः

सप्तमाद्यार्थस्मरणं व्रीहित्वाद्यविवक्षितम् ॥ २

१५२ यज्यर्थत्वनिरासो वा सन्निपातिषु चात्र सः । ४

निमित्ततोक्तापूर्वस्य सन्निपातिषु वा तथा ॥ ६

१५३ वाक्यीयेऽपूर्वशेषत्वं दीक्षणीयाङ्गता स्वरे । ८

लैङ्गिकेऽपूर्वशेषत्वं देवताविग्रहादि न ॥ १०

१५४ श्रौताङ्गेऽपूर्वशेषत्वमुपांशुत्वं पदार्थगम् । १२

वाग्यमो दर्शगस्तद्वन्नाग्निधर्मः प्रतीष्टकम् ॥ १४

१५५ पत्नीयाजान्ततान्ये न त्रिरभ्यास ऋचो नच । १६

आरंभणीयानावृत्तिः सवित्रादेरनूहनम् ॥ १८

१५६ निर्वापमात्रेऽग्न्यूहः स्यात्तरसे धान्यशब्दगः । २०

न यज्ञपतिशब्देऽसौ यजमानपदे तु सः ॥ २२

१५७ न स्याद्धविरदाद्यूहः साण्डक्रयमनौ तथा । २४

मेष्यामध्रिगुबाधः स्याद्गिरा बाधस्त्विरापदात् ॥ २६

श्लोक-संख्या		अधिकरण-संख्या
१५८	इरापदे प्रगाणं स्यात्,	२७

इति नवमे प्रथमः

अथ नवमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः

	गीतेः सामादिरूपता ।	१
	ऊहग्रन्थो न नित्यः स्यात् साम संस्कारकर्म च ॥	३
१५९	प्रत्यृचञ्च समाप्तन्तत् समासु च तदिष्यते ।	५
	रूढः स्यादुत्तराशब्दस्त्रैलोकं विषमासु तु ॥	७
१६०	पृष्ठसाम्नोः प्रगाथः स्यात् यौधाजयमुखेषु च ।	९
	श्यावाश्वांधीगवेऽप्येष गव्ये चैन्द्रेषु स द्व्यृचे ॥	११
१६१	गीतिभेदविकल्पः स्यात् यदृचेत्यादिका स्तुतिः ।	१३
	प्रगीतोऽयं सहस्रेति यज्ञमन्त्रेषु तानता ॥	१५
१६२	उत्तरादिषु सामोहस्तत्र स्तोभातिदेशनम् ।	१७
	स्तोभोऽधिकं विवर्णञ्च प्रत्यक्षात्कार्यकारिता ॥	१९
१६३	अभावविधिना तद्वत् क्वचिद्द्वारेण सा मता ।	२१
	स्वशब्दादपि सा ज्ञेया सा निषेधानुवादतः ॥	२३
१६४	परिधौ यूपधर्माः स्युः प्रणीताधर्मवच्छ्रुतम् ।	२५
	पृष्ठसाम्नोरङ्गभेदः कण्वादौ तद्विकल्पनम् ॥	२७
१६५	द्विसाम्नि चाङ्गभेदः स्यात् पार्वणानतिदेशनम् ।	२९
	व्यवस्थोक्ता पार्वणयोः प्रयाजा अर्थकर्म च ॥	३१

इति नवमे द्वितीयः

अथ नवमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः

१६६	व्रीह्यादिमन्त्र ऊह्यः स्यात्पुण्डरीके च दर्भवत् ।	२
	लोके यूपस्पृशौ दोषः ऊह्यौ पाशमनू द्विवत् ॥	४

श्लोक-संख्या		अधिकरण-संख्या
१६७	बहुपाशार्थः प्रकृतौ नोह्यः पत्न्यैक्यवान्मनुः ।	६
	विकृतावप्यसौ नोह्यो नोक्थ्यादावध्रिगुस्तथा ॥	८
१६८	अनूहश्च प्रतिनिधौ प्रियङ्गावूहनित्यता ।	१०
	संसर्गिष्वध्रिगौ नोहोऽभ्यस्यं तत्रैकधेति च ॥	१२
१६९	देवतात्वान्मेधपतिः बहुष्वैक्यस्य नोह्यता ।	१४
	देवताभेद ऊहः स्यात्,	१५

इति नवमे तृतीयः

अथ नवमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

	समासोहश्च वंक्रिषु ॥	१
१७०	चतुस्त्रिंशद्विकल्प्योऽश्वे समासोऽपि विकल्पतः ।	३
	अध्रिगौ च वपोरूकं प्रशसा च प्रशस्तता ॥	५
१७१	श्येनादौ चापि साकल्यं ज्योतिष्मत्यग्निसंस्क्रिया ।	७
	नेष्टृगतश्रीधार्येऽग्नौ नेष्टर्वाचादिमन्त्रिका ॥	९
१७२	पयः प्रदेयं नादित्येऽभ्युदयेष्टौ प्रदेयता ।	११
	पशुकामेष्टौ तु नैवं ग्रहे च श्रयणे तथा ॥	१३
१७३	यागः परस्वत्स्वैशानेष्वाज्यशेषवचस्यपि ।	१५

इति नवमे चतुर्थः

अधिकरणसंख्या — २७-३१-१५-१५ योगः—८८

सर्वसंख्यैक्यम् — ६७८ (६५२)

इति नवमाध्यायः

अथ दशमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः

लुप्तार्थबाधो विकृतौ कृष्णलेष्ववघातगः ॥	२

श्लोक-संख्या		अधिकरण-संख्या
१७४	उरुक्रमस्तु नावाह्यः सोमेष्ट्यारम्भवारणम् ।	४
	राजसूयेष्टिष्वप्येवमारम्भेष्टिर्न चात्मनि ॥	६
१७५	यूपाहुतिर्न साद्यस्के तत्र स्थाण्वाहुतिर्न च ।	८
	स्वाहाकारस्सन्निपाती नाज्यभागोऽग्निदैवतः ॥	१०
१७६	नैवं पशुपुरोडाशः सौर्ये चरुरिहौदनः ।	१२
	सौर्ये बाधः कपालानां पेषणादि च बाध्यते ॥	१४

इति दशमे प्रथमः

अथ दशमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः

श्लोक-संख्या		अधिकरण-संख्या
१७७	पाकः स्यात्कृष्णलचरौ नोपस्ताराभिघारणे ।	२
	भक्षस्तु तत्र स्यादेवैकधेति तु सहत्वगीः ॥	४
१७८	भक्षाः सर्वे ब्रह्मणः स्युः स्वस्वकालास्तुते मताः ।	६
	व्यादेशो न चतुर्धात्रानत्यर्थौ दक्षिणर्त्विजाम् ॥	८
१७९	भक्षास्तु प्रतिपत्त्यर्थाः सत्रे वरणबाधनम् ।	१०
	दक्षिणायाश्च बाधोत्रोदवसाने यजेः फलम् ॥	१२
१८०	तत्राधिकारः प्रत्येकं चेत्संहत्य तदर्त्विजः ।	१४
	ऋत्विजो नैव कामेष्टौ द्वेष्यऋत्विङ्ङ नो मतः ॥	१६
१८१	सत्रे मृतो नाधिकारी तथात्वेऽपि न दीक्षितः ।	१८
	जपश्च वपनं बाध्यं, शुक्रान्वारंभणादि न ॥	२०
१८२	गुणकामास्तु बाध्याः स्युः सूक्तवाकफलानि च ।	२२
	बाध्याः स्युर्होतृकामाश्च सर्वस्वारः समाप्यते ॥	२४
१८३	मृतेऽस्थियज्ञवत्कर्माथुराशीस्त्वत्र जीवति ।	२६
	सत्रे दानमदृष्टार्थं निर्वापो निर्गुणोऽपि च ॥	२८

श्लोक-संख्या		अधिकरण-संख्या
१८४	मुष्टेर्लोपो न संख्याया धेन्वादावजबाधनम् ।	३०
	श्वेतादौ नाजबाधः स्यादव्रीहा अपि तण्डुलाः ॥	३२
१८५	लुप्तार्थं न खलेवाल्यामलुप्तार्थं भवेदिह ।	३४
	पेषणं धर्मवन्मंथे,	३५

इति दशमे द्वितीयः

अथ दशमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः

	पश्वादौ चोदकोऽस्ति च ॥	१
१८६	पराघारे मन्त्रविधिर्नोत्करादौ क्रियाविधिः ।	३
	दीक्षामन्त्रेष्वबाधोऽग्नौ पुनर्विष्कृत एष च ॥	५
१८७	वासोवत्से प्राप्तबाधः तत्रान्वाहार्यधर्मता ।	७
	वत्से पाकस्य बाधः स्यात्पाकबाधश्च वाससि ॥	९
१८८	उभयोरभिचारस्य, स्याद्द्वादशशतं गवाम् ।	११
	विभज्य दक्षिणा देया सविभागोऽसमो मतः ॥	१३
१८९	धेनुर्गवां बाधिका स्यादेका पश्वेति धेनुवत् ।	१५
	त्रिवत्सोऽथैवमेव स्यात्प्राकाशौ भागबाधकौ ॥	१७
१९०	श्यावाश्वे कृत्स्नबाधः स्यात्ससोमचमसेऽपि च ।	१९
	वाक्यैक्ये भागबाधः स्याद्यजुर्युक्ते मतो न सः ॥	२१

इति दशमे तृतीयः

अथ दशमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

१९१	उपहोमैर्न नारिष्टा बाध्यास्त्विहशरैः कुशाः ।	२
	रथघोषान्मन्त्रदर्भौ शुक्रादेर्न महान्तरम् ॥	४

त्यानें विकिलें आभरणजात ॥ हे कोणी मानीलकाययुक्त ॥
यापरी मनांत आश्चर्यपावतसे ॥ मग मलयकेतु राक्षसा तें पाहून ॥ ४१५ ॥

बोले मर्मयुत वचन ॥ लाविलें चंन्द्रगुप्तासी सविधान ॥
या विषईं अनुमान काहीं च नसे ॥ तो तुझा यजमानसुत ॥ ४१६ ॥

चंद्रगुप्तें असेनिश्चित ॥ त्याचें हित तुज करणेंयुक्त ॥
ते तुवां व्यक्त करिजलें ॥ तां रचिलें परमकौतुक ॥ ४१७ ॥

तुं राक्षस अत्यंत घातुक ॥ नामासारिखी तुझी वर्तणूक ॥
हे अलौकिक दिसों आली ॥ मी अैकुनी तुझी बोली ॥ ४१८ ॥

पातेजलों या काळीं ॥ तां आरंभिली माझी होळी ॥
वंचना केली बहु विध ॥ तुझी असा बहुत थोर ॥ ४१९ ॥

केली असती उदंड कारभार ॥ परंतु फटकाळ कृत्याचा विचार ॥
ऐसा सादर करुनयें ॥ अैसे मलयकेतूनें बोलतां ॥ ४२० ॥

तो ह्मणे सांगणाराची गोष्टी ऐकतां ॥ मज पासाव अंतर नाहीं तत्वता ॥
चित्तीं प्रांजळता असों द्यावी ॥ मग मलयकेतूनें आपण ॥ ४२१ ॥

पत्रालंकार पेटी पुढें ठेउन ॥ हें कृत्य कोणाचें अैसें म्हणून ॥
विचारितां वचन राक्षस बोले ॥ हे अैसें देवकृत्य ॥ ४२२ ॥

आपलें कृत्य नव्हे सत्य ॥ सांगताती आमुचेच भृत्य ॥
शत्रुस मिळून तथ्य नव्हे ॥ अैसें राक्षस वचन ऐकून ॥ ४२३ ॥

मलयकेतु क्रोधायमान ॥ होउन तुझें कृत्य सांगेन ॥
विस्तारकरुन येकैक ॥ तुवां विषकन्या प्रयोगाला ॥ ४२४ ॥

करुन माझा बाप मारिला ॥ आतांहीं धरुन द्यावया मजला ॥
थोर यत्नाला करीतोसि ॥ मग राक्षस अैसें बोलिला ॥ ४२५ ॥

शिव शिवा हें पाप कां मजला ॥ कृत्य हें आपलें नव्हे म्हणाला ॥
मलयकेतूळा पाहूनीयां । मलयकेतु होय त्यास विचारिता ॥ ४२६ ॥

तरी कोणें मारीला माझा पिता ॥ देवासी ठाउकें असेल तत्वता ॥
कोण मारिता तयासी ॥ मग मलयकेतु बोले सुबुद्धी ॥ ४२७ ॥

न पुसावा क्षपणक जीव सिद्धी ॥ विचारावें देवासी हा विधी ॥
दुष्टबुद्धी काय बोल तोसी ॥ जीवसिद्धी जोकां क्षपणक ॥ ४२८ ॥

सर्वदा राहतसे मज जवळिक ॥ चाणक्यें फोडिला तो निःशंक ॥
म्हणोनी खिन्न मनस्क राक्षस झाला ॥ तदनंतर मलयकेतु धीर ॥ ४२९ ॥

जो आपला सेनापती शेखर ॥ त्यास बोलाउनी सांगे उत्तरा ॥
हे कार्य सत्वर करा तुम्ही ॥ चित्रवर्मा पुष्कराक्ष सिंव्हनाद ॥ ४३० ॥

चंद्रगुप्तें पावविलें भेद ॥ माझें राज्य इच्छून तीघे दुर्मद ॥
माझा शिर छेद करावया जपती ॥ या तींघांसी घालूनी गारींत ॥ ४३१ ॥

पुरावें तुम्ही निश्चित ॥ हेचि शिक्षा यांस उचित ॥
करावी त्वरित आज्ञे करूनी ॥ मेघनाद आन सिंधु सेन ॥ ४३२ ॥

शत्रूसी करूं संविधान ॥ इच्छिती मदीय सेना धना ॥
हस्ती खाले रगडून मारावें ॥ ऐसी आज्ञा करूनी सेनापतीसी ॥ ४३३ ॥

मलयकेतु तो गुणरासी ॥ मारूं नयें सहसा ब्राह्मणासी ॥
म्हणून तुज साहस्यासी सोडिलें ॥ विश्वास घात करणार ॥ ४३४ ॥

मी राक्षस नव्हे अनिवार ॥ मलयकेतु आहे दयासागर ॥
धीर गंभीर जाणता ॥ तुझा यजमान चंद्रगुप्त ॥ ४३५ ॥

त्याजवळी जा तूं त्वरित ॥ तुम्हीं तीघे जरी मिळालेत ॥
तुमचा घात करायासी मी समर्थ ॥ ऐसें राक्षसाचें निराकरण ॥ ४३६ ॥

करूनी तो मलयकेतु निपुण ॥ कारभार योजून भागुरायण ॥
गेला शयनगृहा प्रती ॥ मग राक्षस होउनी विरक्त ॥ ४३७ ॥

आपले हे श्रमझाले व्यर्थ ॥ अदृष्ट प्रतिकूळ झालें समर्थ ॥
सेवावें तीर्थ तप करावया आतां ॥ अथवा अंतःकरणाचा वैर भाव ॥ ४३८ ॥

अजुणीगेला नाहीं यास्तव ॥ तप घडेन मज पासाव ॥
म्हणून अभाव शरीर पारवावें ॥ अथवा आपले प्राणसोडून ॥ ४३९ ॥

समीप करावा यजमान ॥ तरी बाइकासच अनुगमन ॥
धर्म अन्यून बोलिलों असे ॥ अथवा हातीं शस्त्र धरुन ॥ ४४० ॥

मारा मारी येथें करून ॥ मारावें तरी चंदनदास आप्तजन ॥
मजसाटी सांपडून कष्टी असे ॥ न सोडीतां युक्त नव्हे मरण ॥ ४४१ ॥

अैसी योजना मनीं दृढ करून ॥ कुसुमपुरा समीप जुनाट वन ॥
त्याप्रती आगमन करिता झाला ॥ चंदनदासाचें वर्तमान ॥ ४४२ ॥

आपणास कळावें म्हणून ॥ राक्षस येउन जुनाट वन ॥
पावलाहें वर्तमान चाणक्यास कळलें ॥ मग चाणक्यानें आप्त जन ॥ ४४३ ॥

तेथें पाठविला तो येउन ॥ राक्षस पाहतां गळफांसा घालुन ॥
मरावया तत्क्षण उद्युक्त झाला ॥ मग राक्षस येउन तपापासीं ॥ ४४४ ॥

बोले किं निमित्त मरतोसी ॥ तो दाखवित दुःखातिशयासी ॥
माझा कष्टासी पार नाहीं ॥ राक्षस विचारी वारंवार ॥ ४४५ ॥

मग तो बोले माझे दुःखफार ॥ माझ्या मित्रासी विपत्ती झाली थोरा ॥
म्हणोन त्या अगोदर प्राण सोडितों ॥ तूं कां मज विघ्न करीतोस ॥ ४४६ ॥

ऐसें बोलिल्यावरी राक्षस ॥ पुनः निर्बंध करीतां त्यास ॥
सांगावयास आरंभ केला ॥ अैक बापा माझें दुःख ॥ ४४७ ॥

सांगतों तुजप्रती देख ॥ येथें चंदनदास म्हणून येक ॥
रत्नविकणार वर्तक असे ॥ चंदनदास आणि राक्षसाचा ॥ ४४८ ॥

स्नेह असे न बोलवे साचा ॥ राक्षस प्रधान नंदाचा ॥
नाश नंदाचा जालीयावरी ॥ अपणास येथें राहता नये ॥ ४४९ ॥

म्हणूनी कविला चंदनदासाचीये ॥ घरी ठेउनी सत्वर निर्भय ॥
जाय फौजा मिळवावया ॥ चाणक्यानें अैकून ॥ ४५० ॥

चंदनदासास बोलाउन ॥ विचारिलें हा राजा नूतन ॥
तुह्मास समाधान चित्तीं आहे कीं ॥ याच वेळेस तुमचा व्यापार ॥ ४५१ ॥

चालत आहे कीं यथा प्रकार ॥ इत्यादि कुशल प्रश्न सादर ॥
करुनी फार विचारितां ॥ या राजियासी काहीं जर न करीत ॥ ४५२ ॥

तुह्मां वर्तकांस राहणें काय उचित ॥ ऐसें चंदनदासास पुसत ॥
असतां निश्चित तो बोले तदा ॥ आपण करितील आज्ञा ॥ ४५३ ॥

ते आणून देईन प्राज्ञ ॥ या विषईं इतुकी म्हणूनी संज्ञा ॥
मज अनभिज्ञा लागुनी करावी ॥ मग चाणक्य बोले तयाप्रती ॥ ४५४ ॥

हे असे चंद्रगुप्ताची राज्य स्थिती ॥ नंदा सारिखें द्रव्य इच्छिती ॥
ऐसें न होती हे निश्चित जाण ॥ तुम्हास सुख व्हावें ॥ ४५५ ॥

तुम्ही राजी असावें ॥ ऐसें इच्छिती स्वभावें ॥
अन्य भावें नसेती हे ॥ ऐसें बोलिला चाणक्य धन्य ॥ ४५६ ॥

मग चंदनदास धरुनी सौजन्य ॥ बोले चंद्रापरी सकळांस मान्य ॥
कोण अधन्य प्रतीकूळ असे ॥ ऐसें चंदनदास वचन ॥ ४५७ ॥

ऐकुनी बोले चाणक्य निपुण ॥ तुंच आहेस ऐसें म्हणून ॥
मौन धरुन राहत असे ॥ ऐकोनी बोले चंदनदास ॥ ४५८ ॥

जेवीं अग्नीस आणि तृणास ॥ वैर जालीयां तृणाचाच नाश ॥
सावकाश होत असे ॥ जरी राजीयासी द्वेष केला ॥ ४५९ ॥

तरी आपलाच नाश होतो वहिला ॥ आपणाकडूनच नाहीं झाला ॥
अंतर याला नसेच काहीं ॥ चाणक्य बोले चंदनदासासी ॥ ४६० ॥

अद्यापी तुं राक्षस कपिलासी ॥ घरीं ठेउनी मजपासीं ॥
नाहीं म्हणसी अंतर काहीं ॥ हे ऐकोनी चंदनदास ॥ ४६१ ॥

मग उत्तर हे चाणक्यास ॥ कोण ऐसीया वर्तमानास ॥
लटकें तुम्हास सांगीतलें असे ॥ मग चाणक्य बोले तयास ॥ ४६२ ॥

लोकांत विपत्ती झालियां येकास ॥ येकाचे घरीं ठेउनी कुटुम्बास ॥
जाती देशांतरास यथेछें ॥ तावता तुजकाय आतां ॥ ४६३ ॥

असें वचनें चाणक्यानें विचारितां ॥ मग तो बोले पूर्वी घरीं होता ॥
आता नाही तत्वता म्हणूनी ॥ चाणक्य म्हणे अगोधर पुसतां ॥ ४६४ ॥

लटकी सांगणाराची गोष्ठी अैकतां ॥ पूर्वी त्या समईं होता ॥
नाहीं आतां म्हणोनी बोलतोसी ॥ मग जबानींत पंच धरून ॥ ४६५ ॥

विचारितां घरी असून ॥ तुम्हास वंचनाकाय करीन ॥
असें वचन चंदनदास बोलीला ॥ राज्यांत तुम्ही वर्तक ॥ ४६६ ॥

राजद्रोह असा करूनयें देख ॥ उगाच राक्षसाचा कबिला येक ॥
दिलीं या परिपाक बराअसों ॥ पूर्वी राक्षसकबिला होता ॥ ४६७ ॥

ऐसें चंदनदासानें सांगतां ॥ चाणक्यें पुनरपि तयासी विचारितां ॥
म्हणे आतां मज न कळे ॥ मग चाणक्यें बोले बोला ॥ ४६८ ॥

तुझ्या अंतःकरणीं असे असेल ॥ जेवीं चाणक्यं नंद नाश केवल ॥
न लगतांहीं पळ केला असे ॥ तैसाचि हा राक्षस ॥ ४६९ ॥

करूनी परम साहस ॥ मारील चंद्रगुप्तास ॥
ऐश्या निश्चयास सोडीं बाप ॥ असीं भ्रांती धरूंनको मनीं ॥ ४७० ॥

वर्तक आहे तूं समानीं ॥ तुझें हित सांगतों असें मानी ॥
व्यर्थ अभिमानीं पडूं नको ॥ पुनः चाणक्य बोले उत्तर ॥ ४७१ ॥

राजा हा तीक्ष्ण दंड धर ॥ अपराध नाहीं सोसणार ॥
कुटुंब दे सादर राक्षसाचें ॥ चंदनदास बोले माझ्या घरीं ॥ ४७२ ॥

देणार नाहीं असल्या तरी ॥ नाहीं तो मी अवसरीं ॥
कैसा देउं मनाभीतरी विचारी पां ॥ असलातरी मी देईना ॥ ४७३ ॥

असा निश्चय असे तुझीया मन ॥ असें चाणक्यानें विचारितानां ॥
असाच जाण निर्धार माझा ॥ तदुपरी चाणक्य बोले वचन ॥ ४७४ ॥

ऐकत नाहींस तरी राज शासन ॥ अनुभवावें परम कठिण ॥
चंदनदास आपण हाजीर म्हणे ॥ तुम्ही वंचना करीतां मला ॥ ४७५ ॥

अधिकारानुरूप करा शिक्षेला ॥ मित्रा निमित्त प्राण देतों चांगला ॥
पात्र कीर्त्तीला होईन मी ॥ मग चाणक्य कोप पाउन ॥ ४७६ ॥

कालपाशिक दंडपाशिक म्हणून ॥ कोत्तवालासी बोलाउन ॥
सांगे तक्षण उत्तर सांग ॥ चंदनदासाचें घरदार लुटून ॥ ४७७ ॥

याचा अपराध प्रगट करून ॥ यासी सुळीं घाला म्हणून ॥
आज्ञा दारूण करीतसे ॥ मग चंदनदासाचा मित्र ॥ ४७८ ॥

विष्णुदास म्हणोनी वर्तक पुत्र ॥ त्यानें हे वर्तमान ऐकोनी विचित्र ॥
चंद्रगुप्ताप्रती सूत्रलाविलें ॥ मज असंख्यात द्रव्य आहे ॥ ४७९ ॥

ते सर्वहीं तुझासी देतोंहे ॥ चंदनदास आपला मित्र पाहे ॥
यासी देहें सोडील्यां कीर्ती होते ॥ ऐसी प्रार्थना केलीयावरी ॥ ४८० ॥

चंद्रगुप्त म्हणे मी द्रव्याशा न धरी ॥ राक्षसाचे कुटुंब याचे घरी ॥
आहे ते अवधारी दिल्यां सोडीतों ॥ ऐकोनी चंद्रगुप्ताचें वचन ॥ ४८१ ॥

विष्णुदास त्या जवली येउन ॥ सांगता झाला सर्वहीं वर्त्तमान ॥
राक्षस कुटुंब देउन प्राण रक्षी ॥ ऐसे नानापरीं सांगतांहीं ॥ ४८२ ॥

चंदनदास त्या प्रती बोले पाहीं ॥ राक्षस मज विश्वासून लवलाहीं ॥
माझ्या गेहीं कुटुंब ठेविलें ॥ ते कुटुंब मी नाहीं देत ॥ ४८३ ॥

मजला कीर्ती संपादणें उचित ॥ प्राण जातील तरी जावोत ॥
ऐसें निश्चित असें माझें मन ॥ ऐसा चंदनदासाचा निर्धार ॥ ४८४ ॥

पाहूनी करी विष्णुदास विचार ॥ राजा सोडीत नाहीं सादर ॥
हा धैर्य भूधर यासी भय नाहीं ॥ याचें वाईट वर्तमान ॥ ४८५ ॥

जंवरी ऐकिलें नाहीं आपण ॥ इतुकियात आपले हे प्राण ॥
अग्निप्रवेश करून टाकावें ॥ विष्णुदास मरावें म्हणून ॥ ४८६ ॥

बाहेर निघाला नगरांतून ॥ विष्णुदासाचा मित्र आपण ॥
ऐसें वर्तमान ऐकता झालों ॥ मित्राचे वाईट वर्तमान ॥ ४८७ ॥

ऐकों नयें म्हणोनी आपण ॥ या वनांत गळफासा घालुन ॥
प्राण सोडीन या निश्चयें आलों ॥ आद्यंत चंदनदास वृत्ताला ॥ ४८८ ॥

तो राक्षसास सांगता झाला ॥ ऐकोनी मनांत निश्चयाला ॥
राक्षस भला करीत असे ॥ मजकरितां चंदनदासास ॥ ४८९ ॥

विपत्ती प्राप्त झाली बहुवस ॥ देउनी आपुल्या प्राणास ॥
सोडवीन यास निश्चयेंसी ॥ राक्षस त्याप्रती बोलिला ॥ ४९० ॥

शीघ्र जाउनी विष्णुदासाला ॥ अग्नीं प्रवेशूंनको म्हणोनी त्याला ॥
सत्वर भला निवारण करी ॥ मीहीं चंदनदासास मरणापासुन ॥ ४९१ ॥

सोडवितों ऐसें राक्षस वचन ॥ ऐकोनी बापा तुं कोण ॥
कोणता उपाय करून सोडवितोस ॥ ऐसें विचारितां तयाला गुन ॥ ४९२ ॥

सांगें मीच असें राक्षस प्रधान ॥ शत्रु धरूनी कोतवालासी मारून ॥
मित्रासी सोडवीन ऐसें बोले ॥ मग तो पुरुष बोळता झला ॥ ४९३ ॥

पूर्वी शकटदास मारवयाला ॥ सत्वर वध्यस्थानास आणीला ॥
दबाउनी कोत्तवालाला सोडविलें ॥ तधीपासूनी वध्य स्थानीं ॥ ४९४ ॥

हातीं तीक्ष्ण शस्त्र धरूनी ॥ आला अनवळखियास पाहुनी ॥
तात्काळ मारुनी वध्यास टाकिती ॥ शस्त्र धरूनी जासील जरी ॥ ४९५ ॥

चंदनदासासी ते लवकरी ॥ मारितील तेव्हां यत्न भारी ॥
तुझा अवधारी व्यर्थ होईल ॥ ऐसें पुरुषानें सांगतां ॥ ४९६ ॥

राक्षसें सोडूनी अहंता ॥ शस्त्र टाकूनी त्या प्रांता ॥
सत्वर धांवता झाला ॥ वध्य स्थानाधिकार पुरुषास ॥ ४९७ ॥

राक्षस बोले वचनास ॥ मारूंनका चंदनदासास ॥
ज्या साटीं यास मारितां तो आलों ॥ हेचि शिक्षा करा मजला ॥ ४९८ ॥

ऐसें राक्षस त्या प्रतीबोलिला ॥ तूं कोण ऐसें पुसती तयाला ॥
मग सांगता झाला राक्षस मी ॥ मग ते बोलती चण्डाळ ॥ ४९९ ॥

आपणास असे आज्ञा अढळ ॥ यासी सळीं घाला प्रांजळ ॥
यास्तव त्याळा निश्चल घालितों ॥ त्यानंतर बोले राक्षस । ५०० ॥

तुम्ही आपले यजमानास ॥ जाउनी सांगा राक्षस ॥
वध्यास्थानास आला म्हणुनी ॥ ऐसें राक्षसाचें ऐकून वचन ॥ ५०१ ॥

चंडाळांत कोणी येकजन ॥ इतर पुरुषांप्रती बोले निपुण ॥
चंदनदासासी राखुन तुम्ही बैसा ॥ या राक्षसास घेउन ॥ ५०२ ॥

नगरांत जातो हे वर्तमान ॥ तयासी सांगतों हे विस्तारुन ॥
आज्ञाप्रमाण वर्तणूक करूं ॥ ऐसें चंडालें बोलुन ॥ ५०३ ॥

राक्षसा सवें घेउन ॥ चाणक्याच्या बंकास येउन ॥
त्यास सांगून पाठविलें ॥ राक्षस आला हे वर्तमान ॥ ५०४ ॥

ऐकतांत चाणक्य आला धांउन ॥ त्या राक्षसास दृष्टीनें पाहून ॥
संतोषाक्रांत मन होता झाला ॥ हा राक्षस स्वामीभक्त शूर ॥ ५०५ ॥

बुद्धिमंत सांपडावा थोर ॥ म्हणोनी रात्रिं दिवस निद्राहार ॥
टाकून फार कष्टी जालो ॥ आजी झालें राज्यस्थिर ॥ ५०६ ॥

आपण हें कृत्य केलें अपार ॥ झालें सार्थक म्हणोनी धीर ॥
साष्टांग नमस्कार राक्षसास घाली ॥ द्यावयास जातां आलिंगन ॥ ५०७ ॥

राक्षस लज्जित होउन ॥ अरे विष्णुगुप्ता म्हणोनी वचन ॥
बोलें चंडाल स्पर्शन झालें मज ॥ म्हणे चाणक्य राक्षसा प्रती ॥ ५०८ ॥

हे दोघेहीं चंडाल नव्हेती ॥ राजसेवक विख्याती ॥
तो हा निश्चिती सिद्धार्थक समज तूं ॥ जेणे शकटदासास सोडउन ॥ ५०९ ॥

तुझा परम आप्त होउन ॥ तेथेंच कितेक दिवस राहून ॥
जेणें संपूर्ण कार्य साधिलें ॥ दुसरा तो समृद्धार्थक ॥ ५१० ॥

म्हणोनी प्रसिद्ध राजसेवक ॥ या दोघांस हा वेष निश्शंक ॥
देउनी तुझां अंतिक पाठविलें ॥ शकटदासास वंचउन ॥ ५११ ॥

त्याचाच हातीं पत्र लिहून ॥ पूर्वी पाठविलें जेणें करून ॥
तुजला जुनाट वन प्राप्त जालें ॥ क्षपणक जीव सिद्धी कडून ॥ ५१२ ॥

राक्षस विषकन्या प्रेरून ॥ पर्वतेश्वरास मारविलें म्हणोन ॥
मलयकेतूचें मन मोडिलें ॥ भद्रभट भागुरायण प्रभृती ॥ ५१३ ॥

तुज समीप पाठविलें निश्चिती ॥ राहूनी तेथेंचि कार्य गती ॥
बहुता रीती साधिली असें ॥ पर्वतेश्वराचे तीनी अलंकार ॥ ५१४ ॥

जेभूषवीत होतें तयाचें शरीर ॥ म्या तुजकडें पाठविलें सादर ॥
विकविले सत्वर आपणची ॥ जो कां जीर्णोद्यानीं ॥ ५१५ ॥

पाशगळां घालुनी ॥ मरत होता तुज पाहुनी ॥
भदंत म्हणुनी मित्र तयाचा ॥ हे सकळहीं संविधान ॥ ५१६ ॥

तुज सारिखा प्रधान ॥ चंद्रगुप्तासी व्हावा म्हणून ॥
म्या रचिलें जाण ऐसें ॥ मलयकेतूचे परम मित्र ॥ ५१७ ॥

चित्रवर्मादिक राजपुत्र ॥ ज्यांचा पराक्रम असे विचित्र ॥
त्याचा गात्र छेद करविला म्यां ॥ आतां चंद्रगुप्ताची भेटी ॥ ५१८ ॥

करवावी म्हणून राक्षसासी हटी ॥ घेउन आला उठाउठी ॥
तेणें करूनी तुष्टी झाली चंद्रगुप्तासी ॥ चंद्रगुप्त पाहोनी दृष्टीं ॥ ५१९ ॥

म्हणे ऐसा कारभारी नाहीं सृष्टीं ॥ नमस्कार करी तयासी पाद दृष्टी ॥
संतोष पुढीं धरीत असे ॥ राक्षसी विजईभव म्हणून ॥ ५२० ॥

आशीर्वाद तया लागुन ॥ चंद्रगुप्त बोले मग वचन ॥
तुं आमुचा प्रधान कुलपरंपरागत ॥ चाणक्य गुरु आपला ॥ ५२१ ॥

तुंहीं परंपरागत प्रधानभला ॥ आतां दोघे असतां मजला ॥
चंद्रगुप्त बोलीला काय उणें असो ॥ चाणक्य पुसे राक्षसास ॥ ५२२ ॥

वाचवावें चंदनदासास ॥ ऐसें पुसतां मग राक्षस ॥
संदेह काय तुम्हास म्हणे ॥ चाणक्य बोले प्रतिवचन ॥ ५२३ ॥

जरी तुं करीसील प्रधानपण ॥ तरीच चंदनदासासी सोडीन ॥
नाहीं तरी कठिण सुटका याचा ॥ ऐसें ऐकून चाणक्याचें वचन ॥ ५२४ ॥

चंदनदासास्तव मान टाकून ॥ चंद्रगुप्ताचे प्रधानपण ॥
कबूल करून राहीला तेथें ॥ सर्वंच भागुरायणादि काहीं ॥ ५२५ ॥

मलयकेतूस आणीलें पाहीं ॥ वर्तमान सांगीतलें बंकिच्याहीं ॥
आज्ञा लवळाहीं पुसते झाले ॥ चंद्रगुप्त चाणक्याकडे पाहुन ॥ २२६ ॥

पुसतां चाणक्य बोले वचन ॥ राक्षसासी आजिपासुन ॥
सांगून वर्तमान बर्तणूक करा ॥ राक्षसें जैसें सांगेल ॥ ५२७ ॥

तैसेंच वर्त्तावें निर्मळ ॥ ऐसें चंद्रगुप्तासी चाणक्य केवल ॥
संतुष्ट हृत्कमळ सांगतसे ॥ मगनृपें राक्षसासी विचारितां ॥ ५२८ ॥

राक्षस चंद्रगुप्ताप्रती होय बोलता ॥ हा जन कित्तेक दिन त्याकडें होता ॥
त्यास्तव आतां त्यास राखावें ॥ चंद्रगुप्त पाहे चाणक्य वदन ॥ ५२९ ॥

मग चाणक्य बोलें वचन ॥ राक्षसाचा प्रथमआजे चालउन ॥
संतुष्ट मन राक्षसकरा ॥ मळयकेतूस राक्षसा निमित्त ॥ ५३० ॥

त्याचें राज्य देउन सांप्रत ॥ तुम्ही यावे म्हणून चंद्रगुप्त ॥
आज्ञा ऐसी निश्चित करीतसें ॥ चंदनदास शय्यास सोडून ॥ ५३१ ॥

चंद्रगुप्तें संतुष्ट होउन ॥ सर्व शस्याचें प्रभुपण ॥
देउन आपण संतोषविला ॥ राक्षसासारिखा प्रधान ॥ ५३२ ॥

मिळालाकीं म्हणून जाण ॥ हत्ती घोडे पाखारावीण ॥
बंदखानी जनसोडावो ॥ माझी प्रतिज्ञा झाली पूर्ण ॥ ५३३ ॥

आतां शेंडी बांधितों आपण ॥ चंद्रगुप्ताकडे पाहून ॥
बोले ब्राह्मण चाणक्य तो ॥ आणिखीहीं तुझें हिता ॥ ५३४ ॥

म्या करावे कार्य जात ॥ सांग तूं शीघ्र निश्चित ॥
विलंब सांप्रत न लावितां ॥ ऐसें चाणक्य विचारितां ॥ ५३५ ॥

चंद्रगुप्त झाला बोलता ॥ नंद मारिले तुवां तत्वता ॥
राज्य आतां आपणास दिधलें ॥ राक्षसा सारिखा प्रधान ॥ ५३६ ॥

मला दिधला तुवां संपादुन ॥ हित करणें काय असे पाहुन ॥
चंद्रगुप्त संतुष्ट मन होत असे ॥ चाणक्य तप करावयासी ॥ ५३७ ॥

जाताझाला तपो वनासी ॥ चंद्रगुप्त मिळून राक्षसासी ॥
अन्योन्य राज्यासी करूं लागले ॥ ५३८ ॥ ॥

श्लोकः

मुद्राराक्षसनाम नाटक जगीं जे ऐकती मानव
संग्रामांगणीं मारुनी रिपुगणा ते भोगिती वैभव ।
त्यांच्या सद्मीं निवास नित्य करीते पद्मास्फुरत्पंकजा
राकाचंद्रसमान कीर्ति विलसे रक्षी सुनीति प्रजा ॥ १ ॥

धरो धरा धान्य बहुप्रकारें वर्षोत धाराधर रम्यनीरें ।
राजास हो धर्म मती उदार असोत बिद्वांस सुखी अपार ॥ २ ॥

प्रतापसिंव्ह क्षितिपाल मौळी दयेकडूनी नृपनीती चाली ।
कळावयाला सकळा जनांला भाषेकडूनी रची नाटकाला ॥ ३ ॥

इति श्रीसामन्तभूपालमाळमालामाणिक्यदीपिका ॥

The above are all cases coming under "अचिश्नुधातु ...". The next are cases of the application of "ओः सुपि"

खलपूः – One who clears the threshing floor.

खलपूः	खलप्वौ	खलप्वः
हे ,,	हे ,,	हे ,,
खलप्वम्	खलप्वौ	खलप्वः
खलप्वा	खलपूभ्याम्	खलपूभिः
खलप्वे	,,	खलपूभ्यः
खलप्वः	,,	,,
,,	खलप्वोः	खलप्वाम्
खलप्वि	,,	खलपूषु

Similarly वर्षाभूः = a frog, दृन्भूः – a snake, करभूः, पुनर्भूः etc.

Derivation of खलपूः खलं पुनाति=खल+पू+क्विप्. This word introduces the group of cases, where the final word is a verb. Ordinarily "अचि श्नु" should apply. It is however prevented by :—

ऽ 326 ओः सुपि 6—4—83 (S. K. 281) धात्ववयवसंयोगपूर्वो न भवति य उवर्णस्तदन्तो यो धातुः तदन्तस्यानेकाचोऽङ्गस्य यण् स्यादजादौ सुपि॰

Note :—This sūtra is next subsequent to "एरनेकाचो" and introduces exactly the same conditions. It differs however in one respect. In the case of "एरनेकाचो" the termination follows should indeed begin with a vowel. But there is no other limitation. In the case of "ओः सुपि" what follows should be such a termination belonging to declension Therefore in forming the perfect (लिट्) 3rd person dual, we have लुलुवतुः by "अचि श्नु" and this Sūtra does not apply. This ओः सुपि is also subject to the Vārtika "गतिकारकेतरपूर्वपदस्य यण् नेष्यते". So where the 1st member is something other than गति or कारक, this rule does not apply but only "अचि श्नुधातु". Ex. परमलू which follows कटप्रू.

If the final ऊ is preceded by a conjunct consonant of the root, this does not apply, कटप्रूः

If the conjunct consonant does not belong to the root but say to a preposition, then this applys. उल्लूः उल्ल्वौ उल्ल्वः.

Exceptions :—In the case of the single root भू ordinarily there is no likelihood of its taking यण्, for it is a root of a single letter and so "ओः सुपि" cannot apply. It is however included in "न भूसुधियोः" to prevent bases ending in भू which will be अनेकाच् taking यण् by "ओः सुपि"

स्वेन भवतीति स्वभूः = God Brahma.

स्वभूः	स्वभुवौ	स्वभुवः
हे ,,	हे ,,	हे ,,
स्वभुवम्	,,	,,
स्वभुवा	स्वभूभ्याम्	स्वभूभिः
स्वभुवे	,,	स्वभूभ्यः
स्वभुवः	,,	,,
,,	स्वभुवोः	स्वभुवाम्
स्वभुवि	,,	स्वभूषु

Similarly सुभूः स्वयंभूः.

This is the exception mentioned in the last note to खलपूः. The Sūtra on the point is :—

ऽ 327 न भूसुधियोः 6—4—85 (S. K. 273) एतयोः यण् न स्यादचि सुपि.

As already remarked in the above note the word भूः taken by itself will take उवङ्, but it is included in the above sūtra because words ending in भू also should get उवङ् which they would do, for such words being अनेकाच् will come under 'ओः सुपि'. The Vārtika already explained 'गतिकारकेतरपूर्वपदस्य यण् नेष्यते' restricts the scope of ओः सुपि, also as it does एरनेकाचो with the result that where the 1st member of a compound is गति or कारक there is यण्. The above base स्वभूः is an example for the 1st member being कारक (करण कारक). An example for a case where the 1st member is a गति is सुभूः-शोभनं भवतीति सुभूः which is also declined like the above.

Intr.—As already observed the inclusion of भू in the Sūtra is to prevent यण् coming in for compounds. Now this rule which prohibits यण् is itself in the अङ्गाधिकार. Therefor the prohibition will extend to all compounds ending in भू. पदाङ्गाधिकारे तस्य च तदन्तस्य च. This is prevented in the case of some nouns by :—

ऽ 328 वर्षाभ्वश्च 6—4—84 (S. K. 282) अस्य उवर्णस्य यण् स्यादचि सुपि

The scope of the above rule is enlarged by the addition of other words to it by the Vārtika :—

दृन्करपुनःपूर्वस्य भुवो यण् वक्तव्यः

So the words दृन्भू करभू and पुनर्भू also take यण्. As these are feminine bases they are treated under that head.

Bases ending in short ऋ

These bases have been anticipated in the decelension of क्रोष्टु. I shall however recopy all the rules and that they may appear in this place also.

Some rules apply to all bases ending in short ऋ. They will be given first and the places of their operation be given the numbers in red ink.

The first peculiarity common to all bases ending in ऋ is that they take guṇa when Sarvanāmasthāna terminations follow and in the 7th singular.

(1) ऋतो ङि सर्वनामस्थानयोः 7—3—110 (S K. 275) ङौ सर्वनामस्थाने च परे ऋदन्ताङ्गस्य गुणः स्यात् ।

In the 1st singular superseding the above अनङ् is substituted for the ऋ (final) by,

(2) ऋदुशनस्पुरुदंसोऽनेहसाञ्च 7—1—94 (S. K. 276) ऋदन्तादीनां उशनसादीनाञ्च अनङ् स्यादसंबुद्धौ सौ परे ।

This applies to Nom. sing. in all cases. I shall therefore here evolve the form. Taking पितृ we get पितन् + स्. The स् is elicted by हल्ङ्याब्भ्यो ... giving पितन्. Then the penultimate vowel is lengthened by,

(3) सर्वनामस्थाने चासंबुद्धौ 6—4—8 (S. K. 260) नान्तस्य उपधाया दीर्घः स्यादसंबुद्धौ सर्वनामस्थाने परे ।

Then न् is dropped by नलोपः प्रातिपदिकान्तस्य. Voc. sing. We have पितर् + स्. The स् is elicted by रात्सस्य and then the र् is changed to visarga.

Other Sarvanāmasthānas except Nom. sing & Voc. sing.

The difference between bases starts here. After guṇation by 7—3—110 the base stands as पितर् or धातर् to which Nom. dual औ (say) has to be added. All the bases ending in short ऋ are bases ending in either the suffix तृन् or तृच्. These two are recognised by Pāṇini and in the unādi sūtras for both Pāṇini directs the lengthening of the penultimate अ by,

(4) अप् तृन् तृच् स्वसृ नप्तृ नेष्टृ त्वष्टृ क्षत्तृ होतृ पोतृ प्रशास्तृणाम्। 6—4—11 (S. K. 277) अबादीनामुपधाया दीर्घः स्यादसंबुद्धौ सर्वनामस्थाने परे ।

As worded this applies to all bases ending in तृन् or तृच्. So it applies to all bases ending in ऋ and we get धातारौ धातारः धातारम्. It does not however apply पितृ and those that are similar to it for the following reason.

In the sūtra some words are specially enumerated स्वसृ, नप्तृ etc. These also end in तृच् according to Uṇādi Sūtra. Why then are they specially mentioned? The suggestion is obvious. If a particular word is तृजन्त as per Uṇādi Sūtras then it is only those that are enumarated that will elongate their penultimate अ. पितृ & नृ are Uṇādis. They are not enumerated. So they wont lengthen. But धातृ is तृजन्त as per Pāṇini. So it does lengthen, and स्वसृ will lengthen through Uṇādi because enumerated.

For a tabular statement on the above see below.

(5) 5th & 6th singular. Here उस् is the single substitute for the final vowel of the termination by :—

ऋत उत् 6—1—111 (S. K. 279) ऋदन्तात् ङसिङसोरति परे उकार एकादेशः स्यात् ।

(6) नृ च. 6—4—6 (S. K. 283) नृ इत्येतस्य नामि वा दीर्घः स्यात् ।

पिता[2][3]	पितरौ[1]	पितरः[1]
पितः[1]	हे ,,	हे ,,
पितरम्[1]	,,	पितॄन्
पित्रा	पितृभ्याम्	पितृभिः
पित्रे	,,	पितृभ्यः
पितुः[5]	,,	,,
,,[5]	पित्रोः	पितॄणाम्
[1]		

ना[2][3]	नरौ[1]	नरः[1]
हे नः[1]	हे ,,	हे ,,
नरम्[1]	,,	नॄन्
न्रा	नृभ्याम्	नृभिः
न्रे	,,	नृभ्यः
नुः[5]	,,	,,
,,[5]	न्रोः	नॄणाम्[6] / नृणाम्
[1]		

धाता[2][3]	धातारौ[4][1]	धातारः[4][1]
हे धातः[4][1]	हे ,,	हे ,,
धातारम्[4][1]	,,	धातॄन्
धात्रा	धातृभ्याम्	धातृभिः
धात्रे	,,	धातृभ्यः
धातुः[5]	,,	,,
,,[5]	धात्रोः	धातॄणाम्
[1]		

Table.

In the Sarvanāmasthāna all bases ending in तृन् & तृच take guṇa. Their penultimate vowel after gunation.

Forms got by Unādi sūtra do not lengthen	Forms got by Pāṇini sūtra do lengthen
(Except those mentioned in 6-4-11)	
Type—पिता	Type—धाता

Thes are the only Uṇādies :—

1 पितृ-Father
2 भ्रातृ-Brother
3 जामातृ-Son-in-law
4 देवृ-Husband's brother
5 सव्येष्टृ-Charioteer
6 नृ-Man
7 मातृ-Mother
8 दुहितृ-Daughter
9 यातृ-Sister-in-law
10 ननान्दृ-The sister of the Husband

अप्तृन्तृच् ... 6—4—11

1 स्वसृ-Sister
2 नप्तृ-Grandson
3 नेष्टृ-A sacrificer
4 त्वष्टृ-Divine Artisan
5 क्षत्तृ-Charioteer
6 होतृ-A Chief sacrificer
7 पोतृ-A special kind of sacrificer
8 प्रशास्तृ-A sacrificer
9 उद्गातृ-A Chief sacrificer

The last is added because it is used in the Mahābhāshya.

Bases ending in ॠ long.

कॄ तॄ

There are no nouns ending in long ॠ. But sounds may be imitated like कॄ and तॄ. In such cases there are two views. One is that if there are already bases in the language resembling these sounds then the rules applying to those bases apply to these sounds. Thus there are two roots in the Dhātu Pātha like कॄ & तॄ. In their cases ॠत इद्धातोः will apply converting the bases into किर् & तिर्. Then by adding the Nom sing. we get किर्स् & तिर्स्. Now वोंरुपधायादीर्घ इकः will

apply giving कीर्स् & तीर्स्. The final स् will be dropped by रात्सस्य giving कीर् & तीर्. Then we decline like गीः,

कीः	किरौ	किरः
तीः	तिरौ	तिरः

According to the other view the terminations are added to the bases as they are and we decline with simple Sandhi changes :—

कॣः	क्लौ	क्लः
कॣम्	,,	कॣन्
क्ला	कॣभ्याम्	कॣभिः
क्ल	,,	कॣभ्यः
क्लः	,,	,,
,,	क्लोः	क्लाम्
क्लि	,,	कॣषु

Masculine bases ending in ए.

इना सह वर्तते इति सेः – One who lives with Manmatha.
This is declined simply,

सेः	सयौ	सयः
हे * से	हे ,,	हे ,,
सयम्	सयौ	सयः
सया	सेभ्याम्	सेभिः
सये	,,	सेभ्यः
सेः	,,	,,
,,	सयोः	सयाम्
सयि	,,	सेषु

---

*In the vocative sing. the termination स् is dropped by एङ्-ह्रस्वात्संबुद्धेः ।

In the accu. plural. there is no final न्, as तस्माच्छसोनः पुंसि applies only to bases ending in अक्.

Masculine bases ending in ऐ.

रै-Wealth.

राः	रायौ	रायः
हे ,,	हे ,,	हे ,,
रायम्	,,	,,
राया	राभ्याम्	राभिः
राये	,,	राभ्यः
रायः	,,	,,
,,	रायोः	रायाम्
रायि	,,	रासु

Before consonantal terminations the ऐ of रै is changed to आ by,

ऽ 329 रायो हलि 7—2—85. (S. K. 286) रैशब्दस्य आकारोऽन्तादेशः स्यात् हलि विभक्तौ ।

Masculine bases ending in ओ

गो-Cow.

गौः [1]	गावौ [1]	गावः [1]
हे ,, [1]	हे ,, [1]	हे ,, [1]
गाम् [1]	,, [1]	,,
गवा	गोभ्याम्	गोभिः
गवे	,,	गोभ्यः
गोः	,,	,,
,,	गवोः	गवाम्
गवि	,,	गोषु

वस्त्रादिपितृलोकावाप्त्यर्थं पितुर्गोत्रस्य शर्मणः प्रेतस्य एकोद्दिष्टविधानेन तत्पितृपितामहप्रपितामहानां गोत्राणां शर्मणामित्यादि पार्वणविधानेन एवमुभयात्मकं उभयतोदैविकं कालकामसंज्ञिकविश्वदेव-पूर्वकं [1]विष्णवन्वितं पितुर्गोत्रस्य शर्मणः प्रेतस्य सपिण्डीकरणाख्यश्राद्धमन्नद्रव्येण श्वः करिष्य इति संकल्पयेत्।

विश्वेदेवार्थं द्वौ ब्राह्मणावुपवेश्य समस्तसम्पदित्याद्यधिकारसम्पदस्त्वित्युक्तिं कृत्वा, देशकालौ संकीर्त्य पूर्ववत्सङ्कल्प्य पूर्ववन्निमन्त्रय दक्षिणापवर्गं गोमयेनोपलिप्य, उत्तरतो देवार्थं चतुरश्रं, तद्दक्षिणतः प्रेतार्थं त्रिकोणं, तद्दक्षिणतः तत्पित्राद्यर्थं वर्तुलमेवं मण्डलत्रयं कृत्वा निमन्त्रण-क्रमेण पादप्रक्षाळनादि प्रवर्तय इत्यन्तं कुर्यात्।

विश्वेषां देवानां आसनाच्छादनान्तं दर्शवदभ्यर्च्य, ततः पित्रादीनां चतुर्णां आसनादि प्राप्नुवानीत्यन्तं क्रमेण कुर्यात्। प्रेतस्य दक्षिणाग्रैः दर्भैः प्रेतार्घ्यपात्रमासाद्य तस्मिन् एक (दर्भकं) पवित्रं निधाय तत्पश्चिमतो दक्षिणाग्रान्दर्भान् आस्तीर्य तेषु दक्षिणापवर्गाणि त्रीणि अर्घ्यपात्राणि दर्भत्रयपवित्रयुक्तानि पित्रर्थानि च सादयित्वा पात्राण्युत्तानानि कृत्वा प्रोक्ष्य प्रेतपात्रे तिलान् विकीर्य इत्याद्युपतिष्ठतामर्घ्य इत्यन्तं पूर्ववत् कुर्यात्।

पितृपात्रेषु तिलान्विकीर्य। "आम आगंत तत्पितृदेवयानान्" "तत्पितामहदेवयानान्" "तत्प्रपितामहदेवयानान्" इत्यूहेन प्रतिपात्रमुदकं निनीय, तिलोसीति तिलान्निक्षिप्य मधुवाता इति प्रतिपात्रं मधु निक्षिप्यार्घ्यपात्रेषु तृणानि प्रत्यस्य सोमस्य त्विषिरसीति पंचभिरङ्गुलीभिः प्रतिपात्रं प्रदक्षिणं आलोड्याऽऽवेष्टा दंदशूका तत्तृणानि गृहीत्वा निरस्तं नमुचेश्शिर इति मंत्रेण दक्षिणतो निरस्याप उपस्पृश्य शन्नो देवीरित्यभिमंत्र्य गन्धाद्यैरभ्यर्च्य आयाहि प्रेत सोम्या गंभीरैः इति प्रेत-मावाहयेत्।

प्रकृतिवत्तत्पितृनावाह्य लौकिकाग्नेरुल्मुकमादाय प्रेतस्य पुरतो निधाय तद्दक्षिणतस्सव्य-पाणेरंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यां अनवेक्षमाणो ये पार्थिवास इति पृथिवीमभिमृशेत्। पूर्ववत्संकल्प्य वस्त्रादिपितृलोकावाप्त्यर्थमित्यन्ते पितुर्गोत्रस्य शर्मणः प्रेतस्य [2]पात्रस्थोदकं तत्पितृपितामहप्रपिता-महानां गोत्राणां शर्मणां वसुरुद्रादित्यरूपाणां पात्रस्थोदकैस्सह सम्योजयेत्। अनुज्ञातः कृच्छ्रत्रयं कृत्वा प्रेतपात्रस्थोदकं किंचिद्गृहीत्वा समानीव आकूतिरिति द्वाभ्यां पितः गोत्र शर्मन् प्रेत, त्वत्पात्रस्थोदकं त्वत्पित्रा गोत्रेण शर्मणा वसुरूपेण सह एष तेऽर्घ्यभागः संयुक्तः तस्मै ते स्वधा नमः इत्यपश्यन् तत्पितृपात्रे निनीय ये समाना ये सजाता इति द्वाभ्यां संसृष्टमर्घ्यमभिमन्त्र्य विष्णुस्मरणं

1. विष्णवन्तं 2. पाठभेदः — त्वदर्घ्यभागप्रथमद्वितीयतृतीयांशान्।

कुर्यात्; एवमितरयोः। किंचिदवशिष्टं निनयेत्त्वत्पितामह त्वत्प्रपितामहेति मन्त्रसन्नामः। प्रेतपात्रावशिष्टोदकं तद्विप्रहस्तेऽर्घ्यादिधूपदीपसहितमेकोद्दिष्टवत्कुर्यात्। तत्पित्रादीनामर्घ्यादि प्रकृतिवत्कुर्यात्। विष्णोश्चासनादि यथाविध्यर्चितमित्यन्तं (कुर्यात्)।

सर्वेषां भोजनपात्रप्रसारणादि सप्रावरणान्तं कृत्वा प्रेतपात्रात् घृतप्लुतान्नं घृतं चादाय भवदनुज्ञया औपासनाग्नौ प्रेताहुतिं होष्यामीति संकल्प्य पुनरन्यदन्नं पूर्ववदादाय अग्नौकरणं करिष्य इति संकल्प्य औपासनाग्नेर्दक्षिणतः किंचिदंगारान्निरूह्य पूर्ववत् प्रेताहुतिं हुत्वा दर्शवत्साग्निक उपवीती पितृहस्तेऽग्नौकरणं कुर्यात्। औपासनाग्नौ प्रेताहुतिशेषं तत्पात्रे किञ्चिन्निधाय शिष्टं प्रेतपिण्डे नियोजयेत्।* अग्नौकरणशेषं प्रकृतिवत् पितृपात्रेषु किंचिकिंचिन्निधाय शेषं तत्पित्रादिपिण्डेषु नियोजयेत्। परिवेषणाद्यन्नत्यागं वरणक्रमेण कृत्वा उपस्थानाद्यच्छिद्रमस्त्वित्यंते पितुर्गोत्रस्येत्यादि द्वादशेहनि पित्रादिविष्ण्वंतं द्वितीयया निर्दिश्य उद्दिश्य स्वेन क्रियमाणेन सपिण्डीकरणाख्यश्राद्धेन पित्रादिविष्ण्वंतं षष्ठ्या निर्दिश्य एतेषामित्यादि अक्षयतृप्तिर्भूत्वा इत्युक्त्वा प्रेतं षष्ठ्या निर्दिश्य पित्रादीन् तृतीयया निर्दिश्य वसुरुद्रादित्यरूपैस्सह समानोदकसापिण्ड्यसिद्धिद्वारा वस्वादिपितृलोकावाप्तिरस्त्विति भवंतो ब्रुवंतु इति पूर्ववदुदकमुत्सृजन्, नमो देवेभ्य इत्यादि यथासुखं जुषध्वमित्यन्तं (वदेत्)। अत्र नान्नपितृसूक्तजपः। सपिंडीकरणादूर्ध्वं चेत् प्रत्याब्दिकपर्यन्तं मासिकोदकुम्भेषु अन्नसूक्तमेव। भोजनान्ते पात्रत्रयेणान्नमादायेत्याद्युत्तरापोशनपर्यन्तं प्रकृतिवत्कुर्यात्। एवंगुणेत्यादि पिण्डप्रदानं करिष्य इति संकल्प्य दक्षिणाग्रदर्भे प्रेतपिण्ड निधाय, तिलोदकं निनीय तत्पुरस्तात् दक्षिणापवर्गं अपां मेध्यमित्यादि पिण्डनिधानांतं दर्शवत्कृत्वा पिण्डसंयोजनं करिष्य इति संकल्प्य कृच्छ्रत्रयं कुर्यात्। प्रेतपिण्डं त्रेधा विभज्य मधुवाता इति शकलत्रयेषु मधूनि निनीय वामहस्ते तत्पिण्डं निधाय दक्षिणहस्तेनैकभागमादाय संगच्छध्वमिति मन्त्रद्वयमुक्त्वा पितः गोत्र शर्मन्प्रेत त्वत्पिण्डभागं त्वत्पित्रा गोत्रेण शर्मणा वसुरूपेण सह एष ते पिण्डभागस्संयुक्तः तस्मै ते स्वधा नमः इत्यपश्यन् सम्यक् संयोज्य निधाय ये समाना इति द्वाभ्यां संसृष्टपिण्डमाभिमंत्र्य विष्णुस्मरणं कुर्यात्, एवमितरयोः त्वत्पितामह त्वत्प्रपितामहेति मन्त्रसन्नामः। बर्हिषि लेपं निमृजेत् श्लोकः—

एष वोनुगतः प्रेतः पितृसामान्यमाप्तवान्।
शिवं भवतु शेषाणां जायंतां स्थिरजीविनः॥

---

*अस्मिन्विषये विप्रतिपत्तिर्वर्तते।

तथाच यल्लाजीये — प्रेताहुतेश्शेषं भोजनपात्रे न दद्यात्॥ तथा च देवलः—
प्रेताहुतेश्च यच्छेषं न दद्याद्भोक्तृभाजने। यदि दद्यात्स मूढात्मा विधितः पतितो भवेत्॥

इत्युपस्थाय, इतः परं पितुः प्रेतशब्दो नास्ति; वसुरूपमेवोपस्थानादीनां पित्रादित्रयाणामेव । चतुर्थस्य तु पाथेयश्राद्धं सर्वधर्मरहितेनामद्रव्येण वृद्धप्रपितामहमुद्दिश्य कुर्यात् । ततो यथाविधि वैतरणीगोदानं कृत्वा यन्मे मातेत्यादि(स्ववाससो)दशां छित्वा तत्स्थाने वासोदकार्थं धृतवस्त्रं पित्रा परिहितं त्रिधा कृत्वा पिण्डेषु निदधाति । नमो वः पितर इत्यादि ब्राह्मणविसर्जनान्तं प्रकृतिवत् कृत्वा पिण्डानप्सु प्रक्षिप्य स्नात्वा धृतकम्बलो गृहमागत्य बन्धुभिस्सह रोदनं कुर्यात् । ततोऽभ्यज्य उष्णोदकेन स्नात्वात्मानं गन्धादिभिरलंकृत्य प्रकृतिवत् पूर्वतन्तून् विसृजेत् । नवयज्ञोपवीतानि धृत्वा ब्राह्मणैस्सह पुण्याहं वाचयित्वा फलदानताम्बूलदानानि कृत्वा बन्धुभिराश्वासितः ताम्बूलादीनि धृत्वा ब्राह्मणाशीर्वचनं लब्ध्वा बन्धुभिस्सह भुञ्ज्यात् । परेद्युरशुभकार्याणि नवग्रहमखादीनि कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥ ५३ ॥

इति त्रिपञ्चाशः खण्डः ॥

अथ चतुष्पञ्चाशः खण्डः

अथानुगमनम्

बालाजारिणीरजस्वलागर्भिणीसूतिकारोगिणीव्यतिरिक्तानां पतिव्रतानां अग्निप्रवेशं नियतम् । पत्युर्जीवसंशय एवानुयास्यामीति प्रतिश्रुत्य तेन साकं यथाधिकारं प्रायश्चित्तं कृत्वा तेनानुष्ठितोद्यापन-गौरीव्रतान्यतरव्रतादीनि नद्यां तटाके देवालये वा सद्यस्समापयेत् । अशक्तौ तदर्थं हिरण्यं ब्राह्मणेभ्यो दत्वा ततस्सुवासिनीभ्यश्च मङ्गळद्रव्यपरिपूर्णशूर्पोपायनानि दत्वा नारदोक्तमार्गेणाग्निं प्रविशेत् ॥

श्लोकाः

स्नानमङ्गळसत्कारं भूषणाञ्जनधारणम् ।
गन्धं पुष्पं तथा धूपं हरिद्राधारणं तथा ॥

माङ्गल्यं च तथा सूत्रं पादालक्तकमेव च ।
कुर्यान्मङ्गळवाद्यानां श्रवणं गीतकस्य च ॥

प्रेतानुगमनेनैव गत्वा नद्यां शनैश्शनैः ।
हरिद्रालेपनं स्नानं हरिद्रावस्त्रधारणम् ॥

उत्क्रान्त्याख्यं(च) गोदानं तिलपात्रादि शक्तितः ।
भूरिदानं ततः कृत्वा चितौ संशायिते पतौ ॥

देशकालौ संकीर्त्य आत्मनो भर्तुश्च समस्तपापक्षयद्वारा सार्धत्रिकोटिसंवत्सरकालपर्यन्तं पत्या सह स्वर्गादिपुण्यलोकावाप्त्यर्थं सर्वश्रुतिस्मृतिपुराणेतिहासकल्पोक्तसम्पूर्णसकलफलावाप्त्यर्थं पत्या सह चितारोहणं करिष्य इति सङ्कल्प्य पतिं नमस्कुर्यात् । पतिं नारायणं ध्यात्वा इयं नारीति चित्यामन्वारोहिता पत्युत्तरतः पाददेशे दक्षिणाशिरसं संविशेत् वामपार्श्वे वा । सप्तच्छिद्रहिरण्यशकलप्रत्यासनप्रभृति समानम् ।

पित्रोः गोत्रयोः शर्मणोः प्रेतयोरित्यूहेन सङ्कल्पादिकं कुर्यात् । अग्निप्रदानप्रेतोपस्थाननवस्रुवाहुतयः द्विवचनेनोहेन कुर्यात् । नग्नप्रच्छादनं नवश्राद्धानि वृषोत्सर्जनं अस्थिसञ्चयनं श्मशानवेदिकापूजां पिण्डप्रदानमेकाहहोममुभयोः पृथक्पृथक् कुर्यात् । अस्थिसञ्चयनहोमं दशा(ह) हवनं तद्वेदिकापूजां च सकृदेव । शिलायां पृथक् तिलोदकं वासोदकं च दद्यात् । षोडशश्राद्धादिसपिण्डीकरणान्तं उभयोरेकपाकेनैकतन्त्रेण पृथग्वरणेन कुर्यात् । भर्तुस्सपिण्डीकरणं पूर्वं कृत्वा पश्चात्स्त्रियः पृथक्पाकेन कुर्यादित्येके ।

अनुमरणे सापत्यानपत्या वा भर्तृसापिण्ड्यं नियतम् । केचित् पुत्रवत्याः स्त्रियोऽर्घ्यं पिण्डं च भर्त्रा संयोज्य तद्विभज्य तद्भर्तृमात्रादिषु संयोजयेत् (इति वदन्ति) । पुत्रवत्या अनुमरणव्यतिरिक्तविषये श्वश्र्वादिसापिण्ड्यमेव । अपुत्रायास्सर्वथा भर्तृसापिण्ड्यमेव कुर्यात् । तस्य प्रयोगेऽष्टब्राह्मणान्वृत्वा पित्रोर्गोत्रयोः शर्मणोः प्रेतयोः एतस्मिन्नहनि पितुर्गोत्रस्य इत्यादि वस्वादिपितृलोकावाप्त्यर्थं इत्यन्ते मातुः गोत्रायाः यज्ञम्मदायाः प्रेतायाः तद्भर्त्रा गोत्रेण शर्मणा वसुरूपेण सह समानोदकसापिण्ड्यसिद्धिद्वारा वस्वादिपितृलोकावाप्त्यर्थं पित्रोर्गोत्रयोः एकोद्दिष्टविधानेन तत्पितृपितामहप्रपितामहानां पार्वणविधानेन इत्यादि संकल्पः ।

पुत्रवत्यास्तु भर्त्रा गोत्रेण शर्मणेत्यन्ते तद्भर्तृमातृपितामहीप्रपितामहीभिः गोत्राभिः रूपाभिः सह समानोदकेत्यादि प्रपितामहानां इत्यन्ते तद्भर्तृमात्रादीनां (नामानि) निर्दिश्य पार्वणविधानेनेत्यादि संकल्पः । एतस्मिन्पक्षे एकादश ब्राह्मणान्वृणुयात् । प्रेतद्वयार्थं द्वौ विप्रौ, तत्पित्रादीनां त्रीन् तद्भर्तृमात्रादीनां त्रीन् विप्रान्, विश्वेदेवार्थं द्वौ (विप्रौ) विष्ण्वर्थमेकं एवं निमन्त्र्य प्रकृतिवत्पूर्वोक्तप्रकारेणोहेन कुर्यात् । अर्घ्यसंयोजने स्त्रीपात्रोदकं तद्भर्तृपात्रेण पूर्वं संयोज्य तद्विभज्य तद्भर्तृपात्रोदकं तत्पित्रादिषु नियोज्य स्त्रीपात्रोदकं श्वश्र्वादिषु नियोजयेत् । एवं पिण्डं भर्तृपिण्डेन संयोज्य तद्विभज्य षडंशं परिकल्प्य भर्तृपिण्डभागत्रयं तत्पित्रादिषु पिण्डेषु त्रिषु संयोज्य स्त्रीपिण्डभागत्रयं श्वश्र्वादिषु त्रिषु पिण्डेषु संयोजयेत् । केवलभर्तृसापिण्ड्ये तु प्रेतद्वयार्थं द्वौ तत्पित्राद्यर्थान् त्रीन् विश्वेदेवार्थं द्वौ विष्ण्वर्थमेकमेवमष्टौ ब्राह्मणान्निमन्त्र्य पूर्वोक्तप्रकारेण कुर्यात् ।

अर्घ्यसंयोजने पितुर्गोत्रयोः इत्याद्येतस्मिन्नहनि मातुर्गोत्रायाः .... दायाः प्रेतायाः तद्भर्त्रा गोत्रेण शर्मणा समानोदकसिध्यर्थं मातुर्गोत्रायाः प्रेतायाः पात्रस्थोदकं तद्भर्तुः गोत्रस्य शर्मणः प्रेतस्य पात्रस्थोदकेन संयोजयिष्य इति संकल्प्य स्त्रीपात्रस्थोदकं पूर्ववद्भर्तृपात्रे निनीय प्रकृतिवत्संकल्प्य संसृष्टतद्भर्तृपात्रोदकं तत्पित्रादिषु त्रिषु पात्रेषु संयोजयेत् । एवं पिण्डसंयोगो वैतरणीगोदानं पाथेयश्राद्धं च पूर्ववत् पृथक्कुर्यात् । भर्तृसापिण्ड्ये पाथेयं केचिन्नेच्छंति । मृतामुद्दिश्य कुर्यादित्येके । मरणव्यतिरिक्तिभर्तृसापिण्ड्ये तु देवार्थं त्रीन् प्रेतार्थं एकं भर्त्राद्यर्थं त्रीनेवं सप्त ब्राह्मणान्निमन्त्र्य स्त्रीपात्रोदकं तद्भर्तृपात्रे निनीय संसृष्टभर्तृपात्रोदकं सर्वं तद्भर्तृपात्र एव दद्यात् । तत्पित्रादिषु संयोजयेत् । एवं पिण्डं तद्भर्तृपिण्डेन संयोजयेत् ॥ ५४ ॥

इति चतुष्पञ्चाशः खण्डः ॥

अथ पञ्चपञ्चाशः खण्डः ॥

अथ ब्रह्ममेधप्रयोगः

अथ ब्रह्ममेधं ब्रह्मविदे कुर्यात् । ब्रह्ममेधमन्त्रान् पितृमेधमन्त्रेण सह संसृज्य एकस्मिन् कर्मणि पूर्वप्रकृत्या पितृमेधं कृत्वा विकृतिं मेधमुत्तरतः कुर्यात् । परेयुवांसमित्यंते चित्तिस्रुगित्यादिपंचानुवाकैः पंच स्रुवाहुतीर्जुहोति । पूषा त्वेत इत्यादिषु विष्वनुमन्त्रेषु भर्ता सन् भ्रियमाण इत्यनुवाकेन सहानुमन्त्रयेत् । पत्न्या संवेशनपक्षे इयं नारीत्यनेन सेनेन्द्रस्येत्यनुवाकेन सह पत्नीं संवेशयेत् । सुवर्णं हस्तादित्यंते देवस्य त्वेत्यनुवाकेन; देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याद्युत्तानस्त्वांगीरसः प्रतिगृह्णात्वित्यंतेन; अग्नये हिरण्यं अस्य स्थाने सोमाय वास इत्यनुषङ्गेण । द्रव्यभेदवासरभयोस्तु विशेषः ।

राजा त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणेग्नास्त्वाकृन्तन्नपसस्त्वा तन्वत वरूत्रयस्त्वा वयं सोमाय वास इति वाससी । देवस्य त्वेत्यादि प्रतिगृह्णामीत्युक्त्वा वैश्वानरः प्रत्नथेति वाक्यचतुष्टयान्ते राजा त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणे वैश्वानराय रथमिति विशेषः । एवं सप्तदशमन्त्रैः प्रत्येकं प्रत्येकं हस्तसम्मार्जनं कुर्यात् । केचिद्गंधर्वेभ्यः स्रजमप्सरोभ्योऽलंकरणं, निर्ऋत्यै त्वा अश्वतरं, निर्ऋत्यै गर्दभमिति पृथगेव वदन्ति । हिरण्यशकलान् पूर्वं, तूष्णीं प्रेतस्य पुनस्सुवर्णं घर्ममित्यादि चतुर्दशवाक्यैरास्ये, ब्रह्मेन्द्रमग्निं इत्यादिद्वादशवाक्यैर्दक्षिणनेत्रे, शतं नियुत इत्यादिद्वादशवाक्यैर्वामनेत्रे, पुनश्शतं नियुत इति द्वादशवाक्यैर्दक्षिणकर्णे, सुवर्णं कोशमित्यादिद्वादशवाक्यैर्वामकर्णे, इन्द्रो राजा जगत इत्यष्टसप्ततिवाक्यैरनुवाकशेषेण दक्षिणनासाबिले, पुनरिन्द्रो राजेत्याद्यनुवाकशेषेणैव वामनासाबिले; आहिताग्निश्चेदग्निर्यजुर्भिरित्येकविंशतिवाक्यैः प्रतिवाक्यं

प्रतिपात्रं नियोजयेत् । अनुवाकसमाप्तौ पुनरग्निरित्यादिवाक्यैर्नियोजयेत् । मैनमग्न इति द्वाभ्यां ज्योतिष्मतीं त्वेत्यनुवाकेन सहाग्निप्रदानं कुर्यात् । सूर्यं ते चक्षुरित्यनेन सहस्रशीर्षाद्भ्यस्संभूत इति द्वाभ्यां अनुवाकाभ्यां प्रेतमुपस्थाय, अजो भाग इति द्वाभ्यां ब्राह्मण एकहोतेत्यनुवाकेन पलायमानमजमनुमन्त्रयते ।

अग्नये रयिमते स्वाहेत्यन्ते चित्तꣳसन्तानेनेत्यनुवाकेन तृतीयया विभक्त्या चित्तꣳसन्तानेन स्वाहेत्यादिशरीराहुतिमन्त्रैः स्वाहाकारान्तैरत्र स्रुवाहुतीर्जुहुयात् । य एतस्मादिनवस्रुवाहुत्यन्ते प्रयासाय स्वाहेत्यनुवाकेन प्रतिस्वाहाकारं द्वादश स्रुवाहुतीर्हुत्वा (प्रकेतुनेत्यादिनवर्चेनपराचानुसꣳसति) प्रकेतुनेत्यादिनवर्चानुमन्त्रशम्सनान्ते हरिꣳहरन्तमित्यनुवाकेन षड्र्चेन सहानुशंसति । अश्मन्वती रेवतीरित्यन्ते आप्यायस्वमदिन्तमेत्यनुवाकेन संगाहते । उद्वयन्तमसस्परीत्यनया तरणिर्विश्वदर्शत इत्यनुवाकेन सह आदित्यमुपस्थाय धाता पुनात्वित्यनया ईयुष्टेये इत्यनुवाकेन सह स्नायात् । एतत्स्नानानन्तरं समानं पैतृमेधिकमविशेषेण कुर्यात् । एष ब्रह्ममेधः श्रोत्रियेभ्यो वेदविद्भ्यः प्रयुञ्ज्यात् ॥

अथातुरसन्यासविधिः

अथातुरसन्यासविधिं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारी गृही वानप्रस्थाऽश्रमानुसारेण जलाशयं गत्वा शुचौ देशे श्रुतिविहितशौचाचमनपूर्वकं स्नात्वाऽऽचम्य शक्तश्चेत्क्षौरादिकं कृत्वाऽशक्तश्चेत् संभावितनियमेन मन्त्रस्नानादिकं स्वाधिकारप्रायश्चित्तं कृत्वा अग्न्यारोपणं कुर्यात् । ब्राह्मणैरनुज्ञातः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य ज्ञानाज्ञानकृतसमस्तपापक्षयद्वारा ब्रह्मलोकावाप्त्यर्थं सकलवेदान्तप्रतिपादिताङ्गीरसोक्तप्रकारेणातुरसन्यासं करिष्य इति संकल्प्य, मृत्पात्रद्वयेनोदकं निधायैकपात्रोदकं दक्षिणपाणिना किञ्चिदादायैव वा अग्नेस्सूर्यः प्राणः प्राणाङ्ग स्वां योनिं गच्छ स्वाहा इत्यप्सु जुहुयात् । अन्यत्किंचिदादाय आपो वै सर्वा देवताः सर्वाभ्यो देवताभ्यो जुहोमि स्वाहा इति द्वितीयाहुतिं हुत्वा पात्रद्वयशेषमेव स्वीकृत्य आशुश्शिशान इत्यनुवाकेनाभिमन्त्य पुत्रैषणावित्तैषणादारैषणालोकैषणा मया त्यक्ता स्वाहा इति प्रथमं किञ्चित् पिबेत् । अभयं सर्वभूतेभ्यो मत्तः स्वाहेति द्वितीयं पिबेत् । ओं भूर्भुवस्सुवः सन्यस्तं मया स्वाहेति निश्शेषं तृतीयं पिबेत् । ततोन्यपात्रोदकं अञ्जलिपूर्णमादाय ब्रह्मणे नम इति प्राच्यादिचतुर्दिक्षु ऊर्ध्वायां च यथाक्रमं ब्रह्माञ्जलिं दद्यात् ।

गायत्रीविलापनं करिष्य इति संकल्प्य सूर्याभिमुखो भूत्वा प्रणवपूर्वकं प्रथमव्याहृतिं गायत्र्याः प्रथमपादं च उक्त्वा गायत्रीं प्रथमव्याहृतौ प्रवेशयामीति, द्वितीयां द्वितीयपादं, सावित्रीं द्वितीयव्याहृतौ, तृतीयां सरस्वतीं तृतीयव्याहृतौ, सर्वव्याहृतीस्समस्तां गायत्रीं व्याहृतीषु प्रवेशयामीति गायत्रीविलापनं कृत्वा प्रैषोच्चारणं कुर्यात् । विहृतसमस्तव्याहृतिपूर्वकं सन्यस्तं मयेति

मन्द्रमध्यमतारस्वरभेदैः त्रिवारमुच्चरन् पुत्रैषणायाः वित्तैषणायाः लोकैषणायाश्च व्युत्थितोऽहमिति च उक्त्वा विहृतसमस्तव्याहृतीः प्रणवे प्रविलाप्य तूष्णीं शिखां मुक्त्वाद्य भूस्वाहेति यज्ञोपवीतं चाप्सु प्रक्षिप्य वस्त्रादिकं त्यक्त्वा किञ्चिद्दूरमुदङ्मुखो गत्वा पुत्रादिभिः प्रार्थितो वस्त्रं परिधाय प्रणवेन युवा सुवासा इति वा सखा मे गोपायेति दण्डं गृहीत्वा प्रणवविलापनं कृत्वा यथायोग्याधिकारतया तदहमस्मीति निदिध्यासितव्यम्। अहं ब्रह्मास्मीत्यादिमहावाक्यमुक्त्वा यावज्जीवं प्रणवेनानुष्ठानं कुर्यात्। जीवति चेद्गृहान्निष्क्रम्य गुरुसमीपं गत्वा तेनोपदिश्यमानं सर्वं कुर्यात्। अत्यन्तापदि चेत् प्रैषोच्चारणमात्रं कुर्यात्, अमृतत्वं गच्छति ॥

अथ यतिसंस्कारविधिः

अथ यतिसंस्कारविधिं व्याख्यास्यामः पुत्रश्शिष्यो वा पुत्रश्चेत्सर्वाङ्गवपनपूर्वकं स्नात्वा आचम्य धौतवस्त्रं धृत्वाचम्य ऊर्ध्वपुण्ड्रं त्रिपुण्ड्रं वा धृत्वा ब्राह्मणैरनुज्ञातः सर्वत्र यज्ञोपवीती प्राणानायम्य ब्रह्मीभूतभिक्षुं ओं नमो नारायणं गुरुं यतिसंस्कारविधिना संस्करिष्य इति संकल्प्य यतिं पीठे निधाय स्नापयित्वा सालग्रामतीर्थेन पञ्चगव्यैः पुण्यतोयैरभिषिञ्चेत्। आपोहिष्ठेति तिसृभिर्लिङ्गैः पवमानस्सुवर्जन इत्यनुवाकेन नारायणाभ्यां अतो देवा इति षड्भिः भूरुद्रसूक्तैः श्रीरुद्रेण च स्नापयित्वालंकृत्य, पुरुषसूक्तेन संपूज्य शिक्ये निधाय, नृत्तगीतादिभिर्ब्राह्मणैर्वेदघोषोपनिषद्वाक्यपारगैः सह ग्रामात्प्राचीमुदीचीं वा गत्वा, यतिं नदीतीरे शुचौ देशे निधाय दण्डप्रमाणमण्टपं खात्वा अपेतवीतेति शुद्धिं कृत्वा व्याहृतीभिः प्रोक्ष्य तस्मिन् प्रागग्रान्दर्भान् संस्तीर्योदगग्रान्वा सावित्र्या शरीरं प्रोक्ष्य पूर्ववत् (सं)स्थाप्यालंकृत्य संपूज्य विष्णो हव्यं रक्षस्वेति गर्ते शरीरं निदध्यात् ॥

दण्डं त्रिधा (वि)भज्य ब्रह्ममुद्राविहीनं इदं विष्णुरिति दक्षिणहस्ते निधाय तूष्णीं सव्ये कमण्डलुं निधाय हꣳसश्शुचिषदिति हृदयं स्पृष्ट्वा जपेत्। ब्रह्मजज्ञानमिति शिरः, पुरुषसूक्तेन भ्रुवोर्मध्यं, नमस्ते रुद्र मन्यव इत्यनुवाकेन मूर्धानं स्पृष्ट्वा जपेत्। व्याहृतीभिः लवणैस्सिकताभिः आगळाच्छ्वभ्र(मा)पूर्य भूमिर्भूमिमगादिति मूर्धानं नाळिकेरैर्भिन्द्यात्। अश्मनाग्निनाग्निरिति चतुर्णां चित्तिस्स्रुगिति पञ्चानुवाकैरुपस्थाय अतो देवा इति षड्भिः प्रणमेत्। अथवा प्रणवेनैव सर्वं कुर्यात्। गळादुपरि सम्यगवटं सिकताद्यैः पूरयित्वा गर्तस्योपरि मेखलात्रययुक्तं शिवलिङ्गाकारं कुर्यात् ॥

तण्डुलचूर्णादिभिरलंकृत्य ओं नमो नारायणं गुरुमुद्दिश्य प्रथमेऽहनि षोडशोपचारपूजां करिष्य इति संकल्प्य पुरुषसूक्तेनाष्टाक्षरेणावाहनादिषोडशोपचारैरभ्यर्च्य, आत्मानमन्तरात्मानं परमात्मानं जीवात्मानं तर्पयाम्यन्तैः क्षीरेण तर्पणं कृत्वा एवं वेदिकायामष्टदिक्षु प्रणवेन सावित्र्या

वा ब्रह्माञ्जलिना कुर्यात्। इन्द्रादिलोकपालेभ्यः अष्टाक्षरेण प्रणवेनाक्षतैश्च बलीन्दत्वा प्रणमेत्; एवमेवादशाहम्। एकादशेहनि पार्वणश्राद्धं कृत्वा द्वादशेहनि नारायणबलिकर्म कृत्वा त्रयोदशदिने आराधनं कुर्यात्। सोश्वमेधफलं लभेत्। नाशौचं नोदकक्रिया नानुगमनप्रायश्चित्तं स्नानं त्ववभृथं बुध्वा कुर्यात्। वाहकानां न प्रायश्चित्तम्। नारिकेळादिभक्षणतः सर्वपापात्पूतो भवति। दुर्मरणेपि यतीनां न प्रायश्चित्तम्। खननादौ परैः कृते दशाहात्पूर्वं पुत्र आगते सर्वाङ्गवपनं कृत्वा स्नातो ब्राह्मणैरनुज्ञातः अतीतपूजादिकं कृत्वा तदादि पुत्र एव कुर्यात्। अनुज्ञातैः कृतेपि एवमेव। ऊर्ध्वं चेद्वपनादिकं कृत्वा ब्राह्मणैरनुज्ञातोऽश्वत्थमूले पूजां क्षीरतर्पणं बलिं च कुर्यात्। एवं प्रतिदिनं दशाहान्तं कृत्वा एकादशेहनि पार्वणश्राद्धं द्वादशदिने नारायणबलिं त्रयोदशदिने आराधनं कुर्यात्। पूर्वं ज्येष्ठे(न) कृते पश्चादागतैः कनिष्ठैरप्येवमेव कर्तव्यम्। पार्वणश्राद्धात्पूर्वं दर्शे आगते नापकर्षणं न दर्शश्राद्धम्। पार्वणदिने दर्शश्राद्धे आगते पार्वणश्राद्धाङ्गतिलतर्पणं श्राद्धानन्तरमेव कुर्यात्; दर्शश्राद्धं च कुर्यात्। सिद्धिं गते पितरि सूतिकान्तरे प्राप्ते पूजाकर्मादिकं स्वयमेव कुर्यात्। दशाहान्तं आशौचं नाचरेत्। ऊर्ध्वं चेदाशौचान्ते पार्वणश्राद्धं कुर्यात्॥ ५५॥

इति पञ्चपञ्चाशः खण्डः॥

अथ षट्पञ्चाशः खण्डः

अथ पार्वणश्राद्धम्

अथैकादशाहे पुत्रश्चेद्ब्राह्मणान्निमन्त्र्य तैलमुद्वर्तनादि दत्वा प्रातरेव पुण्याहं वाचयेत्। स्नातानाहूय औपासनाग्निमुपसमाधाय वसुरुद्रादित्यरूपपित्रादित्रिपुरुषोद्देशेन दर्शवत्पार्वणं नाम श्राद्धं कुर्यात्। पुरूरवार्द्रवौ विश्वेदेवौ (पार्वणश्राद्धे), सकृन्महालये तीर्थे ग्रहणे च धुरिविलोचनौ, आधाने दक्षक्रतू, नान्दीश्राद्धे सत्यवसुसंज्ञिकाः विश्वेदेवाः।

श्वोभूते खननादिद्वादशेहनि त्रयोदश ब्राह्मणान्निमन्त्र्य, अभ्यञ्जनादि दत्वा स्नात्वा (स्नातान्) विप्रानाहूय उपवेश्य ब्राह्मणैरनुज्ञातः प्राणानायम्य सर्वत्रोपवीती ब्रह्मीभूतभिक्षुं ओं नमो नारायणं गुरुमुद्दिश्य द्वादशेहनि नारायणबलिकर्म करिष्य इति संकल्प्य लौकिकाग्निं प्रतिष्ठाप्य अग्नीन्धनादिपूर्णपात्रनिधानान्ते अग्नेः पुरस्ताद्गन्धमाल्यसहितं कलशं तण्डुलोपरि निक्षिप्य तदुपरि प्रतिमां निधाय श्रीभूमिसहितं विष्णुं पुरुषसूक्तेन सर्वोपचारान्कृत्वा ब्रह्मवरणाद्यग्निमुखान्ते व्याहृतीभिर्व्यस्तसमस्ताभिः द्विरावृत्याष्टाहुतीः केशवादिनामभिः पुरुषसूक्तेन प्रत्यृचं अष्टाक्षरेण द्वादशाक्षरेण च अतो देवा इत्यादिषड्भिरेतैः परमान्नेनावदानधर्मेण जुहुयात्। पुनः व्याहृतीभिर्विना

பாதசூலை பாதஎரிவு முதலான நோயின் குறிகள்.

பண்புறவே காலிரைகள் வெடித்துப் புண்ணாய்
பரிந்து புறங் காலுளைந்து வலிக்குமாகி
னண்புமிகுந் திடும்பாத சூலையென்க
நடந்திடுகில் நரம்புவலித் திடுமீதன்றி
திண் பெறுள்ளங் கால்நகக்கண் புறங்காலெல்லாந்
தீயெனவே யெரிந்துளைந்து வலிக்குமாகி
லொன்குழையே யிவைபாத யெரிவாமென்றே
யும்பர் புகழ் கும்பமுனியுரைத்தவாறே (5)

(இ-ள்) உள்ளங்காலின் அடிபாகம் வெடித்துப்புண்களாகி, புறங்காலிலும் வலியும் உளைச்சலும் ஏற்பட்டால் "பாத சூலை"யாகும்.

நடக்கும்போது நரம்பு வலி ஏற்பட்டு உள்ளங்கால் நகக்கண், புறங்கால் முதலான இடங்களை தீயிட்டுக்கொளுத்தினாப்போல் எரிந்து வலியுண்டானால் இது "பாத எரிவு" என்ற நோயாகும்.

குட்டரோக நிதானம்

வாரண முகனைத் தொந்தி வயிற்றினையன்பர் போற்றுங்
காரணச் சிவனையைந்து கரத்தனைப் போற்றி செய்து
பார்தனில் நரர்க்கு வந்த பதினெட்டுக் குட்டத்திற்கும்
பேர்குணம் வடநூல் கண்டு பிரிந்து நானறிவித்தேனே (1)

(இ-ள்) யானை முகத்தையும், தொந்தி வயிற்றையும், ஐந்து கரங்களையுடையவரும், அன்பர்கள் போற்றும் ஆதிகாரணமுமான விநாயகப்பெருமானை வந்தனை செய்து ஜனங்களுக்கு உண்டாகும் 18 வித குஷ்டரோகத்தின் பெயர், குணம் முதலானவைகளை வடநூலில் கண்டுள்ளவாறு நான் அறிவிக்கிறேன்.

குட்டநோய் உண்டாகக் காரணங்கள்

அறிவின்றி விபரீதஞ் சேராகாரம் புசிக்கலாலும்
துறையன்றி தொடாத தொன்றை தொட்டவைப் புசிக்கலாலும்
குறைகொண்ட நிசித்தமான குலமங்கை யடுக்கலாலும்
நிறைகொண்ட பெரியோர் தம்மை நிந்தித்துப் பேசலாலும் (2)

நிந்தித்துப் புறத்தியாற் சோம நிலைகெடப் பிரிக்கலாலும்,
வந்திந்துப் பூருவா சென்மாந்திர பாவத்தாலுஞ்
சந்திக்கக் கற்புமாதர் தங்களைக் கருதலாலும்
தொந்தித்த குட்டரோகந் தொடுக்குமென்றுரைத்தார் முன்னோர் (3)

(இ-ள்) அறிவின்மையால் ஒன்றுக்கொன்று விரோதமான ஆகாரங்களை யொன்றுசேர்த்துச் சாப்பிடுவதனாலும், காரணமின்றி சாப்பிடக்கூடாதவைகளை சாப்பிடுவதனாலும் விலக்கக்கூடிய சுத்தமில்லாத, தாஸிகளைச் சேர்வதனாலும், பொறுமையையே உருவாகக் கொண்ட பெரியோர்களை நிந்தனை செய்வதனாலும், இருமனமொத்த ஸ்நேகிதர்களைப் பிரிப்பதனாலும், பூர்வ வினைகளினாலும், கற்புள்ள மாதர்களை இச்சிப்பதனாலும் குஷ்டநோய் ஸம்பவிக்கும்.

குஷ்டரோகம் சம்பவிக்கும் விதம்

முன்னிய வாத பித்தச் சிலேத்மன மூன்று மங்கம்
பின்னியே தருக்காயுள்ள நரம்பினிற் பிரவேசித்து
மன்னிய இரத்தந் தண்ணீர் மாங்கிஷக் தோல் கொடுத்தே
யன்னிய வன்னங் காணு மாகையாற் குட்டமாமே. (4)

(இ-ள்) வாதம், பித்தம், கபம் இம்மூன்றும் கோளாறடைந்து நரம்பில் சேர்ந்து, இரத்தம், தண்ணீர், மாம்ஸம், தோல் முதலானவைகளைக் கெடுத்து வர்ண மாறுபாடுகளை யுண்டாக்கும்.

இதுவுமது

குட்ட ரோகந்தான் வந்து குடி கொண்டாற் சரீரத்திலுள்ள
மட்டுறு வியர்வை யீரம் வற்றியே சூட்சஞ் சூட்சந்
திட்டமாய்க் கிருமியுண்டாய் தேகத்தில் மயிர் தோலென்பு
சட்டமாம் நரம்பு தின்று சரீரத்திற் காணுமென்றே. (5)

(இ-ள்) குஷ்ட நோய் ஸம்பவித்தால் சரீரத்தில் வியர்வை வற்றும் தேகத்தில் கிருமிகள் உண்டாகும். மயிர், தோல், எலும்பு, நரம்பு முதலானவைகளை இந்நோய் தின்னும். அதாவது சரீர உருப்புக்கள் குறைவடையும்.

குட்டரோக வகைகள்

வாத பித்தச் லேற்பனத்தின் வாதரோகந் தானெனினும்
தீது குட்ட மெழுந் தீருங் குட்டம் பதினொன்று
மோதுங் குட்டம் பதினெட்டுடன்றோய வையினுற்பவமும்
பேதக் குணமும் வியாதியின் முன் பிறக்குங் குணமு முரைப்பேனே. (6)

(இ-ள்) குட்ட நோய் வாத பித்த ச்லேஷ்மத்தினுள் வாதம் பிரரோபித்தலால் உண்டானவை யெனினும், 7 வகை குட்டங்கள் தீராத 11 வகை குஷ்ட வகைகள் குணமடையும். இவற்றின் குணத்தையும், காரணத்தையும் கூறுகின்றேன்.

குஷ்டம் நோயின் பூர்வ ரூபம்

தொட்டுப் பார்த்தால் நகம் வைத்தால் ரேலினுணர்ச்சி தெரியாதே
கெட்டுச் சரீரங் தடித்ததிற் கிளறுங் தினவும் விரணமுமா
மட்டில் வியர்வை வரினும் வரு மாறியு வருகினு முலரும்
விட்டு விளங்கு மொரு வன்ன மேவுங் குஷ்டஞ் சீக்கிரமே. (7)

நிரத்த வுடம்பு சரசரத்து நெருப்புப் பொறி பட்டாற் புண்ணுய்
கறுத்தே இரத்த மயிர்க் கூச்சல் காணுங் குணங்களிதுவாகிற்
பொறுத்தே நெடுநாளனு சரித்துப் பொங்கும் வியாதியென்றறிக.
மறுத்து முரைத்தோ மஹா குட்டம் வளமை யேழும் புவிமீதே. (8)

(இ-ள்) தேகத்தில் தொட்டுப் பார்த்தாலும், அல்லது நகத்தினல் கீறினுலும், தோலில் உணர்ச்சி தெரியாது. சரீரத்தில் தடிப்புகளுண்டாகும். அரிப்பும், விரணமும் ஏற்படும். வியர்வை உண்டானுலும் உண்டாகும் அல்லது வந்தாலும் வெகு சீக்கிரம் உலர்ந்துபோம். சரீரத்தில் நிறவேறுபாடுகளும் ஏற்படும். உடம்பில் நெருப்புச் சுட்ட புண்களைப்போல் புண்ணுகும். கறுநிற மடையும். மயிர்க்கூச்சலுண்டாகும். இக்குறிகள் ஏற்பட்டால் நாளாவட்டத்தில் மஹா குஷ்ட நோய்க்கு அறிகுறிகள் என்று தெரிந்து கொள்ளவும்.

அஸாத்யகுஷ்டம் 7ன் பெயர்

சொல்லுங்குஷ்டம் எழுவகைபேர் சொல்லிற் கபாலஞ்சர்மீகம்
வெல்லு முதும்பா மேகிடிபம் விசர்ச்சி மண்டலாக்கிரமு
மல்லல் தருமீசி யகுவை யாகும் பெயரோ ரேழாகும்
வல்லவியாதிக் குணமதனை வகுத்துப் பாரி லுரைப்பேனே (9)

(இ-ள்)	கபால குஷ்டம்	சர்மீக குஷ்டம்
	முதும்பா ,,	கிடிப குஷ்டம்
	விசர்சிகா ,,	மண்டலாக்கிர குஷ்டம்
	அகுவை ,,	இவை அஸாத்யமாகும்

அஸாத்யம் ஏழின் குணம் (கபால குஷ்டம்)

ஓட்டிற் புள்ளி குத்துகைபோ லுணர்ச்சியன்றிச் சரசரத்துக்
காட்டிக் கொஞ்சமாய்ச் சிவப்புங் கறுப்புங்காணு மவ்வளவுங்
தோட்டு ரோமந்தான் சிலிர்க்குந் தோன்றுந் தினவுகெட்டியதா
மீட்டுங் கபால குட்டமென வியம்பு வாத உற்பவரே

(இ-ள்) ஓட்டில் புள்ளி குத்தினல் எவ்வாறு இருக்குமோ அவ்வாறு தேகத்தில் திட்டுத் திட்டா வெளுத்து உணர்ச்சி குறைவடையும். சொறசொறப்

பாகும். சிறிது காலஞ்சென்றபின் சிவப்பும் கருப்புமான திட்டுக்கள் உண்டாகும். ரோமக்கால்கள் சிலிர்க்கும், அரிப்பு ஏற்படும். தோல் மறத்துக்கெட்டியாகும். இவை வாதகோபத்தினுலுண்டான ‘ கபால குஷ்டம் ’ எனப்படும் நோயாகும்.

சன்மீக குஷ்டக் குறிகள்

வீசுமும் மதமே கொண்ட வேழத்தின் சருமம் போன்று
மாசறு சரீரமெங்கும் வந்தது தடித்துக் காணும்
காசறு பொம்மல் விம்புங் களபக் குங்குமப் பைங்கொங்கைத்
தேசுறு மானே ! வாதச் சிலேற்ப சன்மீக மாமே (11)

(இ-ள்) மும்மதம் பொழியும் யானையின் தோலைப்போலச் சரீரம் முழுவதும் தடிக்கும். இதுதான் சன்மீக குஷ்டத்தின் அறிகுறியாகும்.

உதும்பரக் குஷ்டக் குறிகள்

தோலுடன் மயிர் சிவப்பாய்த் துணை நரம் பதிகமாகிச்
சீலமாஞ் சலமெரிப்புச் சேர்ந்தத்திப் பழம்போற் சிகப்பாய்
கோலமாம் புழுவும் புண்ணுங் கொடியவே தனையுங் காணி
லாலவேல் விழியாய் பித்தத் தாலுதும் பரமிதாமே (12)

(இ-ள்) தோலும் மயிர்க்கால்களும் செந்நிறமாகும். நரம்புகள் தடிக்கும் எரிச்சலுடன் சிறு சிறு கட்டிகளுண்டாகும். அத்திப்பழத்தைப்போல் செந்நிறமாக இருக்கும். பின்னர் இவை உடைந்து புழு வெளிப்படும். புண்களும் உண்டாகும். தாங்க முடியாத வலி உண்டாகும். இவை உதும்பரகுஷ்டக் குறிகளாகும்.

கிடிபகுஷ்டக் குறிகள்

(குட்டி) மீன் சிலம்பு போல வுரிந்துரிந் துணர்ச்சியன்றி
கெட்டியாய்ச் சரசரத்துக் கிருஷ்ண வன்னம் பெற்றுத்
தொட்டிடிற் றினவு முண்டாய்த் துலங்கவே வியர்வை யில்லா
விட்டிடிற் சிலேற்ப பித்த மேல் வரும் கிடிபமாமே. (13)

(இ-ள்) மீன் சிலம்பு போல் தோல் உரியும். உணர்ச்சி யிராது. தடித்துப் போகும். சொற சொறப்பாகும். கருநிறமடையும். அரிப்பெடுக்கும் வியர்வை வராது. இவை கபம், பித்தம் இவைகளின் பிரகோகத்தினுலுண்டாகும் “ கிடிபம் ” என்ற வகைக்குக் குஷ்டமாகும்.

விசர்ச்சிகாவின் லக்ஷணங்கள்

சிறங்கது வெடித்தாற்போலத் தினவு தான் மிகவு முண்டாய்
அருஞ்சிறு குறுணை நொய் யரிசிபோற் சரீரமெங்கும்

வருங் கருக் கருத்திருக்கும் வலு திரளாகக் காணும்
விரும்பிய வாத பித்த மேல் வரும் விசர்ச்சியாமே. (14)

(இ-ள்) சிறங்கு வெடித்தாற் போல அரிப்பு அதிகமெடுக்கும். அரிசி நொய்யைப் போலச் சிறு சிறு கட்டிகள் சரீரம் முழுவதும் உண்டாகும். கருநிற மாகவும் இருக்கும். திரள் திரளாகவும் காணும். வாதம் பித்தம் இவை களின் கோளாறுகளால் ஏற்படும் நோயாகும்.

மண்டல குஷ்ட லக்ஷணம்

வட்டமாய் வீழுமுண்டு பொன்னிறத்தவாய் வருமகன்று
கெட்டியாய் மினு மினுத்துக் கிருமியுந் தினவு முண்டாய்
ஒட்டியச் சிவப்பு வெள்ளை உதிரமு மெள்ள வுண்டா
யட்டமுங் கனத்தால் மண்டலாக்கிரங் கபத்தின் கூறே. (15)

(இ-ள்) பொன்னிறமான நிற வேறுபாடுகள் வட்டம் வட்டமாக உடலில் உண்டாகும். நாட்கள் செல்லச் செல்ல இவை பெரிதாகும். அந்த இடம் தடித்து, மினு மினுப்புடன் அரிப்பும் ஏற்படும். பின்னர் சிவப்பாகவும், வெள்ளையாகவும் கசிவுகள் உண்டாகும். இவை கபத்தினுலேற்பட்ட மண்டலாக்ர குஷ்ட லக்ஷணங்களாகும்.

தகீசிய குவைக் குறிகள் (ருஷ்யஜிஹ்வம்)

மெய் சர சரத் துயர்ந்து மினுத் தெரித்துத் தண்ணீர்
பையவே பொசிந்துடும்பு நாக்கெனப் பகர்ந்து காட்டி
நொய்ய வேதனையு முண்டாய் நுனைத்தடி கனத்துதாகிற்
செய்யதோர் வாத பித்தத் தகீசிய சிகுவை யென்னே. (16)

(இ-ள்) சரீரம் சொற சொரப்பாகி, மினுமினுப்பு உண்டாகும். எரிச்ச லெடுக்கும், தண்ணீர் கசியும். உடும்பின் நாக்கைப்போல் பிளவாகத் தடிக்கும். தாங்க வியலாத வலியுண்டாகும். அடி கனமுண்டாகும். இவை வாத பித்தத் தினுலுண்டான “ தகீசியகுவை ” என்ற குஷ்டத்தின் லக்ஷணங்களாம்.

பொது

கொண்டதோர் மஹா குஷ்டக் குறி குண மேழுஞ் சொன்னேங்
கண்டு நீ மருந்து செய்யக் கடவனேற் செய்யுங் காலை
யுண்டதிற் பிரயாசந்தா னுண்மையே யுரைத்தோமன்றிப்
பண்டு தான் றீருங் குஷ்டம் பதினொன்றுங் கூறுவேனே. (17)

(இ-ள்) இவ்வாறு மஹா குஷ்டம் 7 வகைகளையுஞ் சொன்னேம். பிரயா சையுடன் மருந்து செய்து கொடுக்க வேண்டும். ஆகவே இவை அசாத்யம் என்ற வகையில் சேர்க்கப்பட்டுள்ளது.

சாத்யம் பதினொன்றின் பெயர்

பூண்டதத் துருவினோடு சதாரிகம் புண்டரீகங்
தாண்டு விற்போடம் பாமா வுடலை னமதலம் வெண் குட்டங்
கூண்டிடு காக நந்தி சித்துமை யலச குஷ்டம்
வேண்டிய விவாதியோடும் பதினொன்றும் விரித்துக் காணே. (18)

(இ-ள்)	தத்ரு	சதாரிகம்
	புண்டரீகம்	விஸ்போடகம்
	பாமா	சன்ம தலம்
	காக நந்தி	வெண் குஷ்டம்
	ஸித்மா	அலசம்
	விபாதிகா	

என்று பதினொன்று வகை ஸாத்யமானவைகள்.

தத்ரு குஷ்ட லக்ஷணம்

அருகு போற் சரீரமெங்கும் அடர்ந்தது படர்ந்து காட்டி
நிறமது காயாம்பூப் போல் நித்தலு முயர்ந்து காட்டித்
திறமுற வட்டமாகித் தினவு தான் தோன்றுமாகில்
மறைமுறை யோதும் நோய் தான் தத்துரு வென்ன மாதே. (19)

(இ-ள்) காசாம்பு வர்ணமாமுள்ள தடிப்புகள் சரீரம் முழுவதிலும் காணப்படும். வட்டமாகவும் இருக்கும். தாங்க முடியாத அரிப்பும் உண்டாகும். இது "தத்ரு குஷ்டத்தின்" லக்ஷணங்களாம்.

புண்டரீக குஷ்ட லக்ஷணங்கள்

அடிக் கனத் தெரித்துச் செப்பா யாரத்திச் சிந்துகளுண்டாய்த்
திடப்படக் கபிலை வன்னஞ் செரிந்து நீர் பொசிந்து புண்ணாய்
இடிப்பது பொறுத்து தோறு மிஞ்சிய விரணங் காணில்
மடப்பிடி யனைய மாதே! வலிதரு புண்டரீகம். (20)

(இ-ள்) தோலின் அடிப் பாகம் கனத்து எரிச்சலுடன் கொப்பளிக்கும். அது கருஞ் சிவப்பாக ஆகும். அதிலிருந்து துர் நீர் பொசியும். புண்ணாகப் போம். மூட்டுகளிலும் வலியேற்படும். விரணங்கள் உண்டாகும். இவை புண்டரீகக் குஷ்டக் குறிகள்.

விஸ்போட குஷ்டக் குறிகள்

அங்க பங்கங்களாகப் பிழிந்திடு மங்கமெல்லாம்
துங்கவே தனையுந் தீரும் தோன்றிடு மிவை விஸ்போடம்

பங்கய முகையை வென்றே யாடவர் மரு (மம்பா)ய்ந்து
குங்குமங் களபம் பூசுங் குஞ்சரக் கொங்கை மாதே.

(இ-ள்) தேகம் பூராவும் வெடித்துப் போம். வலியைக் கொடுக்கும். கொப்புளம் உண்டானால் வேதனை தீரும். இவை விஸ்போட குஷ்டக் குறிகள்.

பாமா ரோகக் குறிகள்

தினவுறு சிரங்கு முண்டாய் சிவந்ததில் நீருமுண்டாய்
நினவுறு மதனிற் கொஞ்சங் கறே றென நிறமுமுண்டாய்
வன முலை மானே கையிற் சகனத்தில் மிகுதி வந்து
கனமதாய் வளரும் பாமா வென்னவே பகரலாமே. (21)

(இ-ள்) உடல் முழுவதிலும் சிரங்குகள் உண்டாகிச் சிவந்து நீர் வடியும். சிறிது நாட் சென்ற பின் கரு நிறமுண்டாகும். கையிலும், பின் புறத்திலும் அதிகமாக உண்டாகும். இவை பாமா என்ற குஷ்ட வகையைச் சேர்ந்தது.

சர்மதலைக் குஷ்டக் குறிகள்

தொட்டிடி லெரிக்குங் குத்துந் துலங்கவே தனையு முண்டாங்
கட்டது சிவந்திருக்குங் கருத்தினிற் குணங்கள் கண்டால்
மட்டவிழ் குழலாய்! தேனைப் பாகினை மழலைச் சொல்லைத்
தட்டிய மொழியாய் சர்ம தலமெனச் சாற்றலாமே. (22)

(இ-ள்) தேகத்தில் தொட்ட விடமெல்லாம் எரிச்சலுண்டாகும். குத்து வலிபு மேற்படும். வேதனையைத் தரும். வட்ட வடிவமான சிவப்பு நிறத் தடிப்புகளும் காணும். இவை சர்ம தல குஷ்டக் குறிகளாகும்.

காக நந்தி, வெண் குஷ்ட லக்ஷணங்கள்

கார்க்கணம் பழத்தைப் போன்று கறுத்துப் பின் சிவப்புங் காட்டித்
தாக்கு வேதனை யெரிப்புச் சார்ந்திடுங் காகநந்தி
மீக் கொளத் தோலுமேலு மோர்முகம் வெளுக்குமாகில்
நோக்கியல் மரிக்குஞ் சொன்ன நோக்கி வெண் குட்டமாமே. (23)

(இ-ள்) காக்கணம் பழத்தைப் போன்று உடலில் கட்டிகளுண்டாகி கரு நிறமடைந்து பின்னர் சிவக்கும். தாங்கவொண்ணாத வேதனையைத் தரும். எரிச்சலு மெடுக்கும். இவை காகநந்திக் குஷ்ட வகையைச் சேர்ந்ததாகும்.

சர்மம் நாட்கள் ஆக ஆக வெளுத்துக் கொண்டே வந்தால் அது வெண் குஷ்டம் என்று கண்டு கொள்ளவும்.

ஸித்மா குஷ்டக் குறிகள்

திறம் பெற மினு மினுத்துத் தேய்த்திடிற் பொடியுதிர்ந்து
உறுஞ் சிவப் புண்டாய் நாற்றம் வெளுப்புண ரூட்சை யுண்டாய்
நிறங் கவுள் கன்னம் மார்பு நிரம்ப நா ரத்தம் பூப்போல்
பெருங் குணமீது கண்டாற் பேசுசுத் துமையி தென்றே. (24)

(இ-ள்) தேகம் மினு மினுத்துத் தேய்த்தால் பொடிப் பொடியாக உதிரும். சிவந்துபோம். நாற்றமும், வெளுப்பும், சொர சொரப்பும் அதிகரிக்கும். கவுள், கன்னம், மார்பு, முதலான இடங்களில் நாரத்தம் பூப்போல நிற வேறுபாடும் உண்டாகும். இவை ஸித்ம ரோகக் குறிகள்.

விபாதிகா நோய்க் குறிகள்

கையினிற் காலிற் கண்டு கனன்றது கீற்றுக் கீற்றாய்
செய்ய வேதனையுங் கொஞ்சத் தினவுமாய் சிவந்து காட்டி
யெய்தியப் பதகரிப் பேரிசைந்திடு மிதுவுமன்றி
மைதிகழ் கண்ணினளே ! விபாதியாம் பெயருமாமே. (25)

(இ-ள்) கையிலும், காலிலும் கீற்றுக் கீற்றாக வெடிப்புகளுண்டாகும். தாங்கமுடியாத வலியைத்தரும் அரிப்பும் உண்டாகும். சிவந்த நிறமடையும். இதனைப் பத வரிப்பு அல்லது விபாதிகா என்று கூறுவர்.

[குஷ்ட நிதானம் முற்றும்]

மகோதர நிதானம்

அங்கமு மடைக்க வீங்கி யறமெலிந் தாகமாகி
மங்கிய வுதரந் தன்னில் வாயுவுஞ் சலமுங் கோர்த்து
கங்குல் சேர் நேரமானல் கடுகவே வாந்தி பண்ணும்
இங்கிதங் குலவு மானே ! மகோதர மென்னலாமே. (1)

(இ-ள்) உடம்பு முழுவதிலும் வீக்கமுண்டாகும். தாகம் அதிகரிக்கும். வயிற்றில் வாயுவும், நீரும் சேரும். இரவு நேரங்களில் வாந்தி யெடுக்கும். இவை மகோதரக் குறிகளாகும்.

இதுவுமது

காலினிற் புறங்கால் தன்னைக் கதுப்புடன் வயிறு கை கண்
சால நெஞ்சிடத்து முந்தித் தலத்திலும் வீங்கும் பின்னை
சீலமா மலங்கள் சிக்கு மூத்திரஞ் சேருமாகில்
மாலிரு பத்தினனை மகோதர மென்னலாமே. (2)

(இ-ள்) கால், புறங்கால், கன்னப்பிரதேசம், வயிறு, கைகள், கண்கள். நெஞ்சு, தொப்புள் பிரதேசம் முதலான விடங்களில் வீக்கம் உண்டாகும். மலக் சிக்கலேற்படும். மூத்திரம் சரியாக வெளியாகாது. இவைகளும் மகோதர ரோகத்தைச் சேர்ந்ததாம்.

மகோதரத்திலிதர லஷணம்

தடங்கண் சிவந்து நாவறண்டு தண்ணீர் வேண்டித் தகையெய்தி
விடிந்த பொழுதில் மிகவிம்மி மூச்சும்விடவே மிகவரிதாய்
கடந்த பதத்திற் காசத்திற் கனத்து மலநீர் சிறுத்துதெனிற்
றுடர்ந்த குணங்கள் மகோதரத்தின் றொகுதியெனவே யறிவீரே (3)

(இ-ள்) கண்கள் சிவந்து, நாக்கும் வறட்சியுண்டாகித் தண்ணீர்த் தாகம் எடுக்கும். காலை நேரங்களில் உடம்பு வீங்கி மூச்சுத் திணறும். மலம், சிறுநீர் முதலியவை குறைவடையும். இவைகளும் மகோதர நோயில் காணும்.

குண்டலவாயுக் குறிகள்

கண்டிக்கு முதரந்தன்னில் கனத்திடும் கூப்பிட்டோடும்
விண்டிச்சை விரும்பித்தின்னில் மிகுந்திடு மிருண்டமூன்று
தெண்டித்துச் சிதறிப் பின்னுஞ் சினத்துடல் பரந்தடங்கிக்
குண்டுற்ற குத்துண்டாகுங் குண்டல வாயுவாமே (4)

(இ-ள்) வயிற்றில் எரிச்சலுண்டாகும். இரைச்சலும் ஏற்படும். ஆகாரம் சாப்பிட்டவுடனே படபடப்புண்டாகிக் கண்கள் இருண்டு பின்னர் சாந்தமாகும். இவை குண்டல வாயுவின் குறிகளாகும்.

கிரந்தி நிதானம்

தாயாரிற் றந்தைதன்னில் சார்ந்திடுந் தோகை தன்னில்
தீயதாம் பொசிப்புத்தன்னில் செயுமலக் கிரிகை தன்னில்
மேயது கிரந்தியாகும் விடம்புற்று வெடிகிரந்தி
யாயமேதக் கிரந்திக் கருப்பத்திற் கிரந்தியஞ்சே (1)

(இ-ள்) தாயார், தந்தைகளின் நடத்தைப் பிசகுகளாலும்; சாப்பாட்டின் கோளாறினாலும், மலச்சிக்கலினாலும் கிரந்தி ரோகங்கள் உண்டாகும். அவை விஷக்கிரந்தி, புற்றுக்கிரந்தி, வெடிக்கிரந்தி, மேதக்கிரந்தி, கர்ப்பக்கிரந்தி என்று ஐவகைப்படும்.

விஷக்கிரந்தியின் லக்ஷணம்

மூக்கில் நாக்கி லுண்ணாக்கில் முகத்தில் நகத்தில் கோசத்தில்
தாக்கிப் புண்ணாய்க் கரைத்தெரிந்து தானந்தன்னைத் தின்றுவிடும்

நோக்கி லெருமை நெய்யதுபோல் நீறமாய் மிகுந்த நோவுமுண்டாய்
தூக்கந் தவிரும் விஷக்கிரந்தி சொல்லுங் குணங்கள் பொல்லாதே (2)

(இ-ள்) மூக்கு, நாக்கு, உள்நாக்கு, முகம், நகங்கள், கோசம் முதலான இடங்களில் கிரந்தி (கட்டிகள்) ஏற்பட்டுப் புண்ணாகும். பின்னர் அந்த இடங்களை யரிக்கும். எருமை நெய்யைப்போன்ற நிறத்துடன் நிணநீர் வடியும். தூக்கமும் வராது. இவை விஷக்ரந்தி ரோகக்குறி குணங்களாகும்.

புற்றுக்கிரந்தியின் குணம்

தண்டத்தடியிற் புருவத்திற் றுலங்கு கழுத்திற் கையடியிற்
அண்டத் தவத்திற் கோசத்தில் அதுவுமன்றி மற்றிடத்திற்
கண்டத்தெழும்பி வலித்தத்திக் காய்போற்றோன்று மிவைகண்டால்
வண்டப்புற்றுக் கிரந்தியென வகுத்தார் பொதிகை மலைமுனியே (3)

(இ-ள்) புருவத்தின் கீழ்பாகம், கழுத்து, கை கீழ்பாகம் அல்லது அக்குள், கோசத்தினடி முதலானவிடங்களில் அத்திக்காயைப்போன்ற ஒரு வீக்கமேற்பட்டு உடைந்தால் அது புற்றுக்கிரந்தியாகும்.

வெடிகிரந்திக் குறிகள்

காசுபோற் பணம்போற் முள்ளுக் கள்ளியின் பூப்போர் புண்ணாய்
வீசுமே சரீரமெங்கும் விதனமும் பிறகே யுண்டாங்
தேசுதானழியுங் கைகால் தேய்ந்திடுங் கறுக்குந் கீற்றும்
பேசுவார் வெடிகிரந்திக் குணமெனப் பெரியோர் தாமே (4)

(இள்-) காசைப்போன்றும், கள்ளிப்பூவை யொத்ததுமான தடிப்புகள் சரீரம் முழுவதிலும் உண்டாகும். வலியும் ஏற்படும் உடலில் உள்ள பிரகாசம் மங்கும். கை கால்கள் ஓய்ந்துபோம். கருநிறமடையும். பின்பு அவ்விடத்தில் வெடிப்புகள் காணும். இவை வெடி கிரந்தி லக்ஷணங்களாகும்.

மேதக்கிரந்தியின் குணம்

தூயதோர் சரீரந்தன்னிற் றுலங்கவே வெடித்துப் புண்ணாந்
தீயவேதனையுங் குத்துஞ் சீழ் சல மெரிவு முண்டா
மாயபுண் பருத்திபோல வதிற் சதை வெளுத்துத் தின்னும்
காயமே கனக்கு மேதக் கிரந்தியாங் கனகக்கொம்பே! (5)

(இ-ள்) சரீர முழுவதிலும் வெடிப்புகளுண்டாகிப் புண்களேற்படும். தாங்கமுடியாத குத்து வலியுடன், சீழ், சலம், முதலியவை வெளிவரும். எரிச்சலு மேற்படும். புண்களில் பருத்திக்கொட்டையைப் போன்ற சதை வளர்ந்து

வெளுப்பு நிறத்துடன் பின்னர் குறைவடையும். இவை மேதோக்கிரந்தி லக்ஷணங்களாகும்.

கர்ப்பக்கிரந்திக் குணங்கள்

விருப்புற்ற க்கர்ப்பகாலம் விரவிய தோஷந்தானே
இடுப்புற்ற சுரங்கரைப்ப னெழும்பிய வாயுவுண்டா
யுருப்புற்ற கருப்பந்தன்னை யுலைத்திடு முபாதியுண்டாங்
கருப்பத்திற் கிரந்தியென்னக் கலைவல்லோ ருரைக்கின்றாரே (6)

(இ-ள்) ஸ்திரீகள் கருவுற்றிருக்கையில் தோஷங்கள் கோளாறடைந்து, சுரம், கரப்பான், வாயு முதலானவைகளை உண்டாக்கிக் கருவையும் தாக்கும் இவை கருப்பக்கிரந்தி லக்ஷணம்.

சூலை நிதானம்

சூலையுண்டாகக் காரணங்கள்

அங்கத்தி லெண்ணெய் தேய்த்து முழுகும்நா ளரிவைசேரிற்
சங்கத்திற் சுக்கிலத்தைத் தம்பிக்கிற் றுலைநடந்த
பங்கத்திற் பசியிற் சுட்க பதார்த்தத்தில் மிகும் புளிப்பில்
வங்கத்தியாச தோஷத்தில் வந்திடுஞ் சூலை தானே (1)

(இ-ள்) எண்ணெய் தேய்த்து முழுகியநாளன்று ஸ்திரீ போகம் செய்தால் சுக்லம் ஸ்தம்பித்துப்போய் சூலைநோய்க்கு ஏதுவாகும். வெகுதூரம் வழி நடந்து ஏற்பட்ட பசிக்கு வறட்சியான பதார்த்தங்களையோ அல்லது மிகவும் புளிப்புள்ள பதார்த்தங்களையோ உபயோகித்தால் சூலை நோயுண்டாகும்.

இதுவுமது

அந்தணர் கற்புமாத ரருளிய சாபத்தாலு
முந்திய வினையினாலு முதிரி கர்ப்ப மேகத்தாலுஞ்
சிந்தையிற் கொடுமையாலுஞ் சிவகுரு நிந்தையாலுந்
தொந்தமாம் வியாதியாலுந் தோன்றிடுஞ் சூலை தானே (2)

(இ-ள்) பிராமணர், கற்புடைய ஸ்திரீகள் முதலானோர் கொடுத்த சாபத்தினாலும், பூர்வ வினையினாலும், கர்ப்பக் கோளாறுகளினாலும், கொடூர நெஞ்சத்தினாலும், சிவநிந்தை அல்லது குருவின் நிந்தை முதலானவைகளினாலும் "சூலை" நோய் ஸம்பவிக்கும்.

வாதசூலைக் குணம்

வீங்கிடும் பொருத்துதோறும் விதனமுங் குத்துமுண்டாம்
பாங்குட னுணவு கொள்ளிற் பகைத்திடுந் திகைத்து வீழுந்

தாங்கிய சுரமுமுண்டாஞ் சரீரத்திற் குத்துமுண்டாங்
கோங்கிள முலையாய்! வாதச்சூலையின் குணமிதாமே (3)

(இ-ள்) ஒவ்வொரு மூட்டுகளிலும் வீக்கமேற்படும். குத்து வலியும் ஏற்படும். ஆகாரத்தில் வெறுப்புண்டாகும். மயக்கமுமுண்டாகும். சுரம் ஏற்படும். சரீரத்தில் குத்துவலி யேற்படும். இவை வாதச்சூலைக் குறிகளாகும்.

வாயுவற்றிச்சூலைக் குறிகள்

காயம் வற்றிக் கடுப்புமுண்டாங் கைகாலுளைந்து கனத்திரண்டு
நோயு மிகுந்து நொந்துடம்பு நோக்குக்கெட்டுத் தாதுகெடுஞ்
சேயின்வடிவு தானழிந்து தேங்கிக்கிழவ னுமேனி
வாயுவற்றிச் சூலையென வகுத்துப்பேச வல்லீரே (4)

(இ-ள்) உடல் மெலிந்து, கடுப்பு வலியும் உண்டாகும். கை கால்களில் உளைச்சல் அதிகமிருக்கும். பார்வையும் மந்தமாகும். தாதுக்கள் க்ஷீணமடையும். வாலிபமான தேகத்தின் காந்தி குறைந்து கிழவர்களைப்போன்று சுருங்கிப்போம். வாயுவும் குறைந்து சூலைக்குக் காரணமாகின்றது.

சுரோணிதச்சூலைக் குறிகள்

நாடோறு முடம்பு நோவால் நலிந்திடுஞ் திருந்திடாது
கூடிய பொறுத்துத் தோறுங் கொதித்துடன் கதித்துக்கூட்டு
மூடியே நரம்பைப்பற்றி முடங்கிடுங் கிடைபடுத்தஞ்
சூடிய வாதஞ்சேர்ந்த சுரோணிதச் சூலையாமே (5)

(இ-ள்) தினமும் உடம்பில் குத்தவலி யுண்டாகும். மூட்டுகளில் கண்டு கண்டான வீக்கம் ஏற்படும். நரம்புகளிலும் வலியேற்பட்டு முடங்கும். இவை "வாதசோணித" ச் சூலையின் குறிகளாகும்.

திரிதோஷச்சூலைக் குறிகள்

பாதமேல் வீங்கிக் காணு மிளைப்புடன் மயக்கங்காணும்
வாதமே பொருந்திக் காணு மலசலஞ் சிறுத்துக்காணும்
போதவே மேகங்காணும் பொங்கியே யிருமல்காணுஞ்
சேதமே செய்யுந் தீரா திரிதோஷச் சூலை யென்னே (6)

(இ-ள்) உடலில் வீக்கமுண்டாகும். இளைப்பு ஏற்படும். மயக்கம் ஏற்படும். வாயு அதிகரித்து மல சலத்தைக் கட்டும். இருமலுண்டாகும். இவை திரிதோஷச் சூலைக்குறிகள்.

சுரச்சூலைக் குறிகள்

ஆதியிற் சுரமுண்டாகி அங்கத்தை மெலிவு காட்டிச்
சோதியைக் கெடுத்துச் சந்து தொறுந் தோறும் வீக்கமுண்டாம்
பீதியுங் கனவுமுண்டா யன்னமும் பின்னமாகி
லோதிய சுரத்தின் சூலைக் குணமென வுரைக்கலாமே (7)

(இ-ள்) ஆரம்பத்தில் ஜ்வரம் அடிக்கும். தேகம் இளைக்கும். பார்வையைக் குறைக்கும். மூட்டுகள்தோறும் வீக்கம் ஏற்படும். பயம் ஏற்படும். தூக்கம் வாராமல் கனவுகளுண்டாகும். சாப்பாட்டில் இச்சையிராது. இவைகள் சுரச் சூலைக் குறிகளாகும்.

வறள்சூலைக் குறிகள்

நாடோறும் உடம்புவற்றி நடந்திடில் நோவுதோன்றி
யிடுறச் சுரமுண்டாகி யேகமாய் வெளுப்புத் தோன்றிச்
சூடுற வாந்தி தோன்றித் துயரமாய் வலியுந் தோன்றில்
வாடுறு மிடையாய்ச்! சொன்னேன் வறள்சூலைக் குணமிதென்றே (8)

(இ-ள்) நாளடைவில் உடம்பு இளைக்கும். நடந்தாலும் தேகத்தில் வலி யுண்டாகும். ஜ்வரம் அடிக்கும். உடல் வெளுக்கும். வாந்தி யெடுக்கும். வலியும் ஏற்படும். இவை வறள் சூலையின் குறிகள்.

விஷநீர்ச்சூலைக் குறிகள்

நரம்பிடை யழல்போல் காய்ந்து மசையவே கொதித்துக் குத்துஞ்
சுரங்கொளு மூதைவிம்முந் தூயநீர்க் கடுத்து வீழு
மரம் பெறத் திமிர்ப்புண்டாகி யபையவவ் விரல்கள் வீழு
முரம் பெறும் விஷநீர்ச்சூலை தானென வோதினூறே (9)

(இ-ள்) நரம்புகளில் நெருப்பைச் சுட்டதைப்போன்ற வலி உண்டாகும். குத்துவலியும் ஏற்படும். சுரம் அடிக்கும். சிறுநீர் கடுத்து வீழும். உடலில் திமிர்ப்பு உண்டாகும். விரல்களில் பலமிராது. இவை விஷநீர்ச்சூலைக் குறிகளாகும்.

அத்திசூலைக் குணம்

முழுந்தான் கைகள் பொருத்துமுட்டு மோதியெலும்பு மிகப்புடைக்கு
முளைந்தே குத்திக் கடுப்புண்டாய் வெடித்தே யொடுவு மதிற்பாயு
வளைந்தே முடங்கும் கைகால்கள் மயமுங் கெட்டுத் தாதுடரும்
விளைந்தே யெலும்பு சூலையென்ன ஆயுள்வேதம் விளம்பிடுமே (10)

(இ-ள்) முழங்கை, முழங்கால்கள், முட்டெலும்புகள் முதலானவிடங்களில் வீக்கமுண்டாகும். உளைச்சலுண்டாகும். கடுப்பும் ஏற்படும். தோலில் வெடிப்புகளுண்டாகும். கை கால்களை முடக்கும். அடிக்கடி மயக்கமுண்டாகும். தாது க்ஷீணமுண்டாகும். இவைகள் "அத்திச்சூலைக்" குறிகளாகும்.

நரம்புச்சூலைக் குணம்

உடல் கால் கைகள் மேற்படர்ந்த வுரிபோல் நரம்பு முடிச்சு விழு
மடவே குழைவு மில்லாமல் அடியும் புறமுங் கனத்திருக்கும்
திடமாய் நடக்க வொட்டாது முடக்கி நரம்பு திமிர் பெரிதாய்
இடரே செய்யுங் குணம் நரம்புச் சூலையிதுவென் றிசைப்பீரே. (11)

(இ-ள்) தேகம், கால், கைகள் முதலான இடங்களிலுள்ள நரம்புகளில் கண்டு கண்டான முடிச்சுகளேற்படும். மூட்டுகளிலும் வீக்கம் இருக்கும். நடக்கவியலாது. நரம்பு முடங்கும். மதமதப்பு உண்டாகும். இவை நரம்பு சூலைக் குறிகளாகும்

நிதம்பசூலைக் குணம்

கொப்புரை வழியதாகக் குறித்துத்தான் கனத்துத் தேறி
நீர்புரை வாயிற்க் கோர்த்து நிரம்பியே முளைத் தேங்காய்போ
லொக்கவே சவ்வு முற்றி யிடுப்புளைந் திருக்கும் நாளில்
நீர் பொசிந்திருக்குமாகில் நிதம்பத்திற் சூலைதானே (12)

(இ-ள்) தொப்புள் வழியாக மர்மஸ்தானம் வரை கனத்துப்போகும். முளைத் தேங்காயைப்போல வீக்கமுண்டாவதுடன் இடுப்பும் கடுக்கும். இவை ஆண்களின் நிதம்பசூலைக் குறிகள்.

இதுவுமது

பிள்ளை பெற்ற போததனிற் பெருத்தயோனி தனில் வாயு
உள்ள குருதியுடன் றடைபட் டொதுங்கிப் புரைபட்டொடுவாகி
மெள்ள கனத்தோர் பால்வீங்கி வெடித்தே வலியு மாறுது
வள்ளைக் குழையாயிக் குணந்தா னிதம்ப சூலை வகையாமே (13)

(இ-ள்) குழந்தை பிறந்தபின் மர்மஸ்தானத்தில் வாயு தங்கி ரத்தம் வெளிவராமல் நின்று புரைபோக வாரம்பிக்கும். மார்பில் பாலும் கட்டி காம்பில் சிறுசிறு வெடிப்புகளுண்டாகும். வலி கொடுக்கும். இவைகள் "பெண்களின் நிதம்பசூலை" நோயாகும்.

இதுவுமது

வெய்ததோர் கிரந்தி தன்னால் மேவிய யோனி மீதே
மொய்பனையதின் காய்த் தோல்போல் மோதியே கனத்துக்கட்டி

நய்யுநீ கொடுவுமாறு நயனத்திற் றசைபோ லுந்து
முய்விலா நிதம்பசூலை தானென வோதினாரே (14)

(இ-ள்) கர்ப்பக்கிரந்தியினால் யோனியில் பனைங்காயைப்போன்ற வீக்கம் உண்டாகும். நயனத்தில் தசை வளருவதைப்போன்ற சதை வளர்ச்சியும் இதன் மேல் காணும். இவை நிதம்பசூலைக் குறிகள்.

அண்டசூலைக் குறிகள்

வாய்வினால் நீரினால் மாங்கிஷத்தால் ரத்தத்தா
லாயபல சூலையோ யண்டத்தோர் பாவினின்று
சேய குடருள்ளே செனிற்றிறங்கி மிக்குணங்கள்
நேயம சாத்தியமாம் நீயறிந்து கொள்வாயே (15)

(இ-ள்) அண்டத்தில் வாயுவினாலும், நீரினாலும், மாம்ஸ வளர்ச்சியினாலும், ரத்தம் உறைவதாலும், வலியுடன் கூடிய வீக்கத்தை உண்டாக்கும். சிறுகுடலும் சிற்சில சமயங்களில் அண்டத்திலிறங்கும். இவை யாவும் அஸாத்தியமாகும்.

இதுவுமது

கொண்டிருங் குடலிற்றங்கி குறித்தொரு விதையுற் றேன்று
மண்டியே விதைதானென்றை வலித்தேற வுடலுள் வாங்கும்
பண்டுதானண்ட வாயுப் பற்றிய சூலையென்று
அண்டரு முனிவர் தாமு மறியவே யுரைக்கலுற்றார் (16)

(இ-ள்) வாயு குடலிலதிகரித்து விதைக்குள் இறங்கும். ஒரு விதையையும் பற்றி இழுக்கும். வலி அதிசமிருக்கும். இது அண்டவாயுச் சூலைக்குறிகள்.

பக்கசூலைக் குறிகள்

வந்துபொருமு முதரத்தில் வலித்துமிகவே சுரந்தோன்றும்
நொந்து சரீரம் புண்போல நோவினுடனே தலைவலிக்கு,
மிந்தக் குணத்தோ டொருபக்கத் திடரே மிகுந்து வேதனையாய்த்
தொந்தக் குணங்களிவை பக்கச் சூலையெனவே சொல்வீரே (17)

(இ-ள்) வயிற்றில் பொருமலேற்படும். சுரம் அடிக்கும். சரீரத்தில் புண்போல் வலியுண்டாகும். தலைவலியும் ஏற்படும். ஒரு பக்கத்தில் (வலதோ இடதோ) வேதனை அதிகமிருக்கும். இவை பக்கச்சூலையின் குறிகள்.

ஆந்திரசூலைக் குறிகள்

கொண்டதோர் பிரமேகத்தின் குணத்தினோர் பாலில் வீங்கி
விண்டிடக்குறுக்கு நொந்து மிகுஞ்சுரம் பிடரி நோவாம்

பண்டு தானண்ட வாதம் பற்றியே குடலுள் வாங்கு
மண்டரு மறியச் சொன்னோ மாந்திரச் சூலையாமே (18)

(இ-ள்) பிரமேகக் குறிகளை யொத்திருக்கும். (துடை இடுக்கின்) ஒரு பக்கத்தில் வீக்கமுண்டாகி, நோய் ஏற்பட்டுச் சுரம், பிடரிகனம், முதலானவைகளுடன் குடல் அண்டகோசத்தினுள் இறங்கும். இது ஆந்திரசூலைக் குறிகளாகும்.

பாண்டு நிதானம்

திருந்திடும் பாண்டு ரோகஞ் சேர்ந்திடுங் குணத்தைக் கேளாய்
இருந்திடும் வாதபித்தச் சிலேற்பன மிவைதான் மாறிப்
புரிந்துதா னொன்டோன்று பொருந்துவதாலு மண்ணோ
டருந்துவதாலும் பாண்டு வணைந்திடு மென்னலாமே (1)

ஆகிய மூலந்தன்னி லணைந்தவுட் டணத்தினாலுந்
தோகையர் மோகத்தாலுந் துயர்மிகு சோகத்தாலுந்
தேகபோஷ ணையுள்ளார்க்குத் தரித்திரஞ் சேர்தலாலும்
வேகமாந் திரிதோஷங்கள் மிஞ்சியே பாண்டுவாமே (2)

(இ-ள்) வாத, பித்த, கபங்கள், ஒன்றோடொன்று தூஷித்துப் போவதனாலும் ஏற்படும். மண்ணைத் தின்பதினாலும் பாண்டு என்கிற சோகை உண்டாகும். இதைத்தவிர மூலாதாரத்தில் இருக்கவேண்டிய உஷ்ணம் குறைந்து போவதாலும், ஸ்திரீகளிடம் அதிக இச்சையுண்டாவதாலும், மிகுந்த வருத்தத்தாலும், நன்றாகச் சௌக்யமான தேக புஷ்டியையுடையவர்கள் திடீரென ஏழையானாலும், திரிதோஷங்கள் கோளாறடைந்து பாண்டு ரோகத்திற்குக் காரணமாகின்றன.

பித்த பாண்டுவிற்குக் காரணங்கள்

ஏய்ந்தவுட் டினக்காலத்தில் எழும்பிடும் பித்தந்தன்னில்
வாய்ந்திடும் உப்புப் புளிப்பு மரிசந்தா னெனும் பதார்த்தம்
சேர்ந்துபித் தந்தான் கெட்டு சிலேற்பனம் பொருந்தித் தேக்கிற்
பாய்ந்து வண்ணந் தனைக் கெடுக்கும் பயித்தியப் பாண்டுவாமே

(இ-ள்) உஷ்ணகாலத்தில் சாதாரணமாகப் பித்தம் அதிகரித்திருக்கும் போது உப்பு, புளிப்பு, மிளகு முதலானவைகளை அதிகம் சாப்பிட்டால் பித்தம் கெட்டுப்போம். கபமும் கோளடைந்து தேககாந்தியை அழிக்கும். பித்தபாண்டு ரோகம் சம்பவிக்கும்.

वक्तव्यञ्जन्मृगेन्द्रद्विरदसमुचिताकारमन्येषु सिंहं
व्याल्याख्यं लाल्यवाहं कनकमयमयन् शोभयत्येष कांचीम् ॥ ३२ ॥

व्याल्यारूढे भगवति हरौ वीथिकां गाहमाने
व्यक्तं तद्विक्रमहुतवहज्वालजालप्ररोहैः ।
विष्वग्दीप्ते वियति तमसा मुच्यमाने प्रदीपै-
र्दोषाभावं विसृजति दिवाभावमायाति रात्रिः ॥ ३३ ॥

षष्ठदिने प्रातः

यद्बिम्बाधरचुम्बिकेलिमुरलीनादैर्मनोहारिभि-
र्मुग्धा गोपमृगीदृशोपि कुचयोर्नो चक्रिरे गोपनम् ।
कृष्णोऽयं वरदो भवन्नधिवसन्नाष्टापदं मण्टपं
श्रीभूमीसमलंकृतो विजयते चूर्णाभिषेकोत्सवे ॥ ३४ ॥

व्यत्यस्तवामचरणांबुजचारुशोभं
वंशीनिनादविवशीकृतविश्वगोपिम् ।
श्रीकृष्णरूपमभिनीय रमाक्षमाभ्या-
मानन्दयन्तमरविन्ददृशं भजामः ॥ ३५ ॥

षष्ठदिने सायम्

"वैरिञ्चो ह्यौपवाह्यो वरदवहननः प्राप साफल्यमित्थं
सार्थक्यं मामकीनो वहतु गज" इति प्रेष्यमाणं मघोना ।
भान्तं दन्तैश्चतुर्भिर्निजकनकपटीपिङ्गलिम्नोपलिप्तं
दन्तीन्द्रं सौवरन्तं द्विरदगिरिपतिर्देवराडारुरोह ॥ ३६ ॥

श्रीमच्चामीकरक्ष्माधरशिखरतटप्रान्तविक्रान्तलीला-
दन्ताघातोत्थधूलीनिकरविकरणप्राप्तसौवर्णवर्णम् ।
साहस्राक्षं द्विपेन्द्रं सरभसमधिरुह्यागतो वेगतोसौ
द्रष्टॄणां संविधत्ते नयनदशशतीसाभिलाषं मनो नः ॥ ३७ ॥

शक्रस्त्वक्ष्णां सहस्रं वहति न शिरसां नो पदामित्यवेत्य
त्यक्त्वा यस्तादृशस्य द्विरदगिरिपतेरौपवाह्यो बभूव ।
सायं साहस्रदीप्तद्युतिभरविसरव्यापनादापतन्तं
दृष्ट्वा तत्पीतिमानं निजगज इति तं नैव जग्राह जिष्णुः ॥ ३८ ॥

चतुर्दन्तं सन्तं शतसवनदन्तावलममुं
समारूढो भूषामणिकिरणकिम्मीरपरिधिः ।
शरद्राकाचन्द्रोपमितधवलच्छत्रसुभगो
हरिर्दृष्टः काञ्च्यां स्मरयति स साकेतनगरम् ॥ ३९ ॥

सप्तमदिने प्रातः

एषा काञ्चीप्रतोली निबिडतरजना दृश्यते दुग्धसिंधु-
र्भ्राम्यन्मंथानभूतो मणिमयशिखरो मंदरः स्यन्दनोऽसौ ।
द्राघीयोरज्जुरासीद्भुजगपतिरिदंकर्षकः सप्रकर्षो
भूरिप्रेमैकभूमिस्त्रिदशगण इहानुग्रहात्मा सुधाऽपि ॥ ४० ॥

चक्रक्रेंकारघोषप्रसरभवदिशाधीशसौधाग्रजाग्र-
न्निस्सापत्न्यप्रतिश्रुध्वनिविनयनव्यग्रदिग्दन्तिकर्णः ।
उद्यत्पक्षासदक्षप्रजवहयसमाकृष्यमाणो रथोऽयं
काञ्चीवीथीं विशालामपि च वितनुते दुष्प्रकाशावकाशाम् ॥ ४१ ॥

स्वाग्राबद्धातपत्रोपरितनकलशन्युप्तभास्वद्गरुत्म-
द्रत्नज्योतिःप्रतानप्रसरणहरितीभूतपौष्णाश्ववृन्दः ।
वन्दारुस्वर्गिवृन्दातुलमकुटतटीपद्मरागांशुपूरैः
पूष्णा पुष्णाति साम्यं परममिह रथः पद्मनाभाधिरूढः ॥ ४२ ॥

पद्मोल्लासं विधत्ते विरचयति सतां स्वप्रभालीनभावं
प्राचीतः पश्चिमाशां व्रजति निजरुचा रोचयन्सर्वलोकान् ।
अन्तश्शौरिं दधाति प्रशमयति तमस्सर्वमालोकमात्रात्
पूषेव स्यन्दनोऽयं पुनरिह पुरतो नागसंप्राप्तरश्मिः ॥ ४३ ॥

स्पंदतेऽत्र कुरुविन्दनिर्मितस्यन्दनो मधुरिपुं दधत्स्वयम् ।
मन्दमन्दमरविन्दबन्धुवद्वन्दमानसुरबृन्दनन्दितः ॥ ४४ ॥

सप्तमदिने सायम्

आरोढुं पुनरवरुह्य च प्रयायी देवोऽयं दशशतनेत्रदर्शनीयः ।
भूषाभिः स्फुरितमहामहातपत्रश्चक्षूंष्यप्यपहरतीव भक्तिभाजाम् ॥ ४५ ॥

अष्टमदिने सायम्

तुङ्गवासवतुरङ्गवाह रणपुङ्गवाच्युत वीरा-
नङ्गलाक्षसममङ्गलाङ्गकुरङ्गलाञ्छनवदन ! ।
वारणार्तिविनिवारणाधिगतवारणाचलमुरारे !
पाहि मामिह कृपाहि मादृशि तपाहिमांशुवदरातिम् ॥ ४६ ॥

उत्तुङ्गमारुह्य तुरङ्गमन्तं विहङ्गमेन्द्रादधिकं गमेषु ।
वीथीषुवीथीषु विगाहमानः पञ्चापि धाराः प्रकटीकरोति ॥ ४७ ॥

तुङ्गतुरङ्गमसंगमसुभगं मङ्गलमङ्गलमङ्गलसन्तम् ।
घोटकनाटकखेटककुन्तोदारमुदार ! सदा रसये त्वाम् ॥ ४८ ॥

आरूढः प्रौढमश्वं सपदि हरिरिहायास्यति क्षुद्रहन्ते-
त्याकर्ण्यातीव भीतः स्वकरहृतमहासद्रसुस्साधुतापी ।
कुर्वाणः पङ्कजातोपचयमतितरां कौमुदं मीलयित्वा
मित्राभिख्यां दधानः खलरुचिरधुना पश्चिमाद्रौ विलिल्ये ॥ ४९ ॥

दुर्गासश्च पिनाकिनं श्रितमहासेनं जिगीषुर्हरिः
खड्गीखेटयुतस्सुवर्णतुरगारूढस्सकुंतायुधः ।
वेगादागमदित्यवेत्य विलसत्कम्पोऽथ मूले तरोः
शूली सोऽपि कपालपाणिरधुना जज्ञे जटी भिक्षुकः ॥ ५० ॥

तुंगतुरंगारूढे भगवति धाटीसमुत्थधूलीभिः ।

अन्तर्दधेंऽशुमाली नास्तमयासीत्तमोऽपि नावव्रे ॥ ५१ ॥

नवमदिने प्रातः

सौवर्णान्दोलिकायां कनकमयनरैः स्कंधदेशे धृतायां
वैधे तौरंगमेधे सविधिहुतवपासारसर्वस्ववेदी ।
वेदीभूतद्विपाद्रेः प्रभुरखिलमणीभूषणौज्ज्वल्यशाली
शालीनः श्रीधरण्योस्सुभगनवपटीसंवृताङ्गः प्रतस्थे ॥ ५२ ॥

तत्रतत्र विजहार चिराय स्वाभिरूप्यवशिताखिलचेताः ।
भीतिमेत्य शनकैरुपयातो गोपुरान्तरमसौ प्रविवेश ॥ ५३ ॥

लक्ष्मी रोषकषायितोत्पलदलश्यामायमानेक्षणा
साह्वयं समवैक्षताहत सुमैर्माल्यैरबध्नाच्च तम् ।
साम्ना भूषणदानतस्सशपथैः पादप्रणामैरपि
प्रासादि प्रियया तया फणिसरस्तीरेऽभ्यषेचि प्रभुः ॥ ५४ ॥

जातरूपजातरूपदन्तिशैलशेखरो
देव एव सौवभोगिराट्सरोवरोदके ।
मज्जतीह सज्जनैः स्वशेषतैकसज्जनै-
स्तीर्ण एष तीर्णतां प्रयान्ति ते भवांबुधेः ॥ ५५ ॥

सह न्यमज्जत्सरसीरुहाक्षो जनैः स्वकीयैः फणिपुष्करिण्याम् ।
सहोदमज्जन्नतपातकौघो ममज्ज, नायं पुनरुन्ममज्ज ॥ ५६ ॥

सस्नौ सिंधुरभूभृतः पतिरसौ चामीकरांगस्स्वयं
साकं भक्तजनैस्समुद्गतमहारोमांचबाष्पस्वरैः ।
सा काकोदरपुंगवस्य सरसी नाकौकसां पावनी
सिष्णासुद्विजमूर्धकल्पितमहासोपानतां गाहते ॥ ५७ ॥

नवमदिने सायम्

अधिष्ठितो हाटकपुण्यकोटिं प्रदीपजालैः पुनरुक्तदीप्तिम् ।

वीथीं प्रविष्टोऽभिनिनाय नूनं विवस्वदभ्यन्तरगामिनं स्वम् ॥ ५८ ॥

दशमदिने (सायम्)

औशीरे स्यन्दनेऽस्मिन्विपुलपरिमलादित्सुदिग्दन्तिगण्डो-
ड्डीनायातालिमालाबहुलकलकलापास्तभेरीप्रणादे ।
श्रीमन्तं तस्थिवांसं सहजलधिसुताक्षोणिमेणांकवक्त्रं
पश्येयं पद्मनेत्रं परमकरुणया प्रेक्षमाणं प्रणम्रान् ॥ ५९ ॥

अभयापादनहेतोरभयारचितं रथं परिश्रक्रे ।
सभया भवेम च कथं? सभया स्वर्गौकसां फलं किंवा? ॥ ६० ॥

नलदकृतरथेऽस्मिन्नाकिबृंदैरनेकैर्नरकरिपुरुदारो निर्विशंकं निविष्टः ।
सकलमणिनिधानं सत्यवप्राभिगुप्तं स्वकभवनमिदानीं सर्वतो व्यालुलोके ॥ ६१ ॥

सौपर्णप्रतिकृतिभास्वरं ध्वजं स्वं स्तम्भाग्रात्कनकमयादिहावरोप्य ।
देवानप्यजशिववृत्रहप्रधानानन्वज्ञापयत हरिः सहादरेण ॥ ६२ ॥

शंभो! शं भोस्तव स्याज्जलजभव! भव स्वीयकार्याप्रमत्तो
जिष्णो! जिष्णू रणे स्याः पवन! भुवनमव्याकुलं त्वं पुनीहि ।
अग्ने! नोद्विग्नभावं भज, धनद! धनं रक्ष हे! निर्विपक्षं
चेतोनेतः प्रचेतो व्यपनय, सुचिरं जीव जीवावधत्स्व ॥ ६३ ॥

इत्यादिश्य त्रिदशनिचयान्दानवान्मानवान्वा
संवीक्ष्यासौ सरसिजरुचा मन्तरंगैरपांगैः ।
लक्ष्म्या भूम्या ललितमनसा लाल्यमानप्रभावः
लावण्यानां निधिरुपययौ सामजक्ष्माधराग्रम् ॥ ६४ ॥

वरदय वरद! यशस्विन् शरदरविन्दोपमेयनेत्रं त्वाम् ।
अरिदरहस्तं दध्यामरिदरहान्यै सदावदातहृदा ॥ ६५ ॥

कमलायतनाहितानुषंगः कमलापाकृतये कृतावतारः ।
कमलायतचारुलोचनोऽयं कमलाभं न निराकरोतु पुंसाम् ॥ ६६ ॥

प्रतिशरदं नतवरदं द्विरदधरोत्तंसकंसजेतारम् ।
वैशाखोत्सवविभवाध्यक्षं साक्षात्क्रियासमस्तदक्षम् ॥ ६७ ॥

देवादेवारविन्दप्रभवविभवाद्देवराजाद्विराजा-
द्यातोद्यातोष्यमाणप्रणतगणमिहारोहतोमोहतोऽदात् ।
अन्यं धन्यं न मन्येमहि महिततमं नश्शरण्यं वरेण्यं
माया मायासहेतुं सशमसुपनयन्न्नायतामायतार्तेः ॥ ६८ ॥

आरणिनगराधीश्वरतिरुमलरायप्रभोः प्रमोदाय ।
श्रीवैशाखमहोत्सवविभवं विततान वेङ्कटाचार्यः ॥ ६९ ॥

चतुर्वेदीवेदी सकलधनदाता शतमखी-
विधाता तातार्यो यदभिजनभूषामणिरभूत् ।
ततस्सोऽयं क्षुण्णप्रतिबुधकथादण्णयगुरोः
कृपाभूम्नास्तावीद्वरदविभवं वेङ्कटकविः ॥ ७० ॥

संक्षेपार्थं वैशाखमहोत्सवार्थं वर्णिलते श्लोकाः

श्रीवैशाखमहोत्सवादिमदिने चामीकरे मण्टपे
पारीन्द्रे तदनु, द्वितीयदिवसे हंसे तु बिंबे रवेः ।
तार्तीयीकदिने गरुत्मति सुते वायोश्च, तुर्ये फणि-
ग्रामण्यां हिमधाम्नि, पञ्चमदिने त्वान्दोलिकाव्यालिके ॥ १ ॥

षष्ठे हाटकमण्टपे गजपतौ, प्रातश्च सायं क्रमा-
दारूढो वरदोऽथ सप्तमदिने त्वारोहति स्यन्दनम् ।
रात्रावाष्टमिके हयश्च नवमे प्रातः स्फुरत्पूरुषां
सौवर्णीं शिबिकां विमानमतुलं श्रीपुण्यकोटीं निशि ॥ २ ॥

दशमेऽधिनिशं श्रीशोऽप्यौशीरं रथमद्भुतम् ।
अधिष्ठाय प्रजास्सर्वा रंजयत्यंजसा हरिः ॥ ३ ॥

इति श्रीवेङ्कटाचार्यकृतिषु वैशाखोत्सववर्णनं समाप्तम् ।

उपनयनविवाहोत्सवकाले कृतं

श्रीलक्ष्मीवेङ्कटेशानुग्रहप्रार्थनारूपं

मङ्गलाष्टकम्

माङ्गल्यं वः क्रियासुर्महिततमदिशाप्रान्तदन्तावलाली-
शुण्डादण्डोपनीतोज्ज्वलकनकघटीक्षीरपूराभिषेके ।
तस्थुष्याः पद्मपीठे कलशजलनिधेः कन्यकायास्तदग्रे
स्थास्नोः श्रीवेङ्कटाद्रीशितुरपि च मिथो बद्धलक्षाः कटाक्षाः ॥ १ ॥

सरोरुहवरोज्ज्वलत्तरकरोरगग्रामणी-
धरोत्तमशिरोमणेः स्वयमुरोविभूषा हरेः ।
रमारुचिरमालतीसुमसमाकृतिर्मङ्गल-
क्रमानिह समातनोत्वनुपमान् समालोकनैः ॥ २ ॥

तुङ्गे शेषाद्रिशृङ्गे मधुरतरमहागीतरंभादिरङ्गे
साङ्गानङ्गावतारप्रचुरतररसासङ्गसङ्गाह्यमाने ।
ब्रह्मेशानप्रधानत्रिदशविरचितस्तोत्रपात्रीभवन्तौ
भूयास्तां भूरिभोगप्रसभवितरणौ दंपती संपदे वः ॥ ३ ॥

श्रीमद्वेङ्कटशैलशेखरमणीवक्षःपरिष्कारिणी
शर्वाणीपरिचर्यमाणचरणा वाणीसुवाणीस्तुता ।
तुङ्गापाङ्गतरङ्गसङ्गतदृढाकंपानुकंपाभरा
पद्मा पद्मनिवासिनी प्रदिशतु श्रेयांसि भूयांसि वः ॥ ४ ॥

सोदर्या यस्य वर्यास्सुरसुरभिमणीपादपाद्याः प्रसाद्याः
यस्यागारं च सारं भुजगवरधरोत्तंसकंसारिवक्षः ।
राज्यश्रीः पौरुहूती यदतुलकरुणापाङ्गतः स्थैर्यमागा-
त्तेजस्तत्पद्मसद्म प्रदिशतु भवतां सर्वसंपत्समृद्धिम् ॥ ५ ॥

लक्ष्मीलक्ष्मीनिवासाभिधमखिलजगद्रक्षणे दक्षिणं तद्-
द्वंद्वं निर्द्वंद्वमेकं निरुपमविभवं वेङ्कटक्ष्माधराग्रे ।
नित्यं संक्रीडमानं निगमनिगमितं दीर्घमायुः प्रदत्ता-
मारोग्यं सैश्वरीकं सह सकलधनैर्वैदुषीं शेमुषीं वः ॥ ६ ॥

इयं पद्मा सद्मायितसुभगपद्मा भगवती
सतीवाणीक्षोणीपरिचरितपादांबुजयुगा ।
फणिग्रामण्यद्रिप्रवरतिलकप्राणदयिता
वटू वध्वौ प्राध्वं वरयुगमपाङ्गैः स्नपयतु ॥ ७ ॥

लोलन्नीलारविंदप्रतिमतमरमालोचनप्रान्तरोचि-
र्वीचीविस्तारजाग्रन्निरुपमशितिमा वेंकटक्ष्माभृदीशः ।
नित्योदञ्चत्तदीयादरभरभरितापाङ्गरागानुषंगा-
च्छंपासंपातकल्पा सरसिरुहगृहा मंगलं वः क्रियास्ताम् ॥ ८ ॥

मंगलाष्टकमभीष्टदेवतान्विष्टवेंकटगिरीशतुष्टये ।
पुष्टभावरसजुष्टवाङ्मयं स्पष्टमस्तु भवदष्टभूतिदम् ॥ ९ ॥

इति श्रीवेंकटाचार्यकृतिषु मङ्गलाष्टकं संपूर्णम् ॥

Sahavilasa or Hindi Rasamanjari of Sankarasukavi.

BY

P. V. V. SARMA, *Librarian*.

Bhānudatta, known also as Bhānukaramiśra of the fourteenth century A. D. and his work Rasamañjari, a book of pleasure, are well known to Sanskrit knowing public. A translation of the above work into Hindi by one Sankara sukavi is not widely known. The manuscript under review did not find a place in the catalogues of Saraswathi Mahal so far published for obvious reasons It bears no accession number but is placed in bundle No. 53 Kavya Section. Consisting of 63 sheets of 11 × 4 inches of country-made paper this manuscript was copied by one Krishna son of Nārāyana in Saka 1618 corresponding to 1697 A. D; fortyone years after the composition of the work. The manuscript is fairly in good condition, with visible marks left behind the march of two and a half centuries.

सके 1618 दुर्मुखनाम संवत्सरे आषाढवदी चतोर्दसी गुरुवारतादिनी ग्रन्थ समाप्तम् ।
नारायणात्मज कृष्णेन लिखितम् ।

The work begins :—

गुरु गणेश के चरण गहि के हरि हर को नाम ।
पुजि भारती कालिका सिद्धि बुद्धि को धाम ।।

जिनकी कृपा कटाछ तें रसमंजरी को भानु ।
वरणयो शाहविलासमें गहि के बुद्धि बनावु ।।

साह भूप आयसु दयो कवि संकर को आजु ।
रसमंजरि भाषा करो चले जगत को काजु ।।

संवत सत्रह सय सह तेरहओ बुधवार ।
सुचि सुदिनोमी को कियो संकर ग्रन्थविचार ।।

भाषा में रसमंजरी ताते करतु जहान ।
जा तें रीझे सुनत ही भूपति साहि खुमान ।।

अथ नायिकाभेदवर्णनम् ।

सा च त्रिविधा । स्वीया परकीया सामान्या चेति । तस्याश्चेष्टा भर्तुः शुश्रूषा, शील-संरक्षणं, आर्जवं, क्षमा ।

यथा —गतागतकुतूहलं नयनयोरपाङ्गावधि स्मितं कुलनतभ्रुवामधर एव विश्राम्यति ।
वचः प्रियतमश्रुतेरतिथिरेव कोपक्रमः कदाचिदपि चेत्तदा मनसि केवलं मज्जति ॥

अथ नाइकाभेदवर्णनम् —

तीनि नाइका प्रथम हैं तिनके भेद अनन्त ।
सीया परकीया गनिक वरणत कवि मतिमंत ॥

सोरठा — स्वामी सो अनुरक्त सूया सोंइ जानिये ।
पातिव्रत की भक्त धीर सलज्ज अक्रोध तिय ॥

It can be seen from the above verses that at the behest of Sahabhūpa Sankara sukavi translated Rasamañjari into Hindi in Samvat 1713 corresponding to 1656 A. D. Unless every line of this manuscript is gone through and through it is difficult to say which Shahabhūpa the author refers to. If the author refers to Shahaji of Tanjore it could be said that the work also was named after him. All the colophons appearing in the text proper read alike; but none of them does make pointed reference to Shahaji of Tanjore.

1	इति श्रीमन्महाराजाधिराजशाहिराजाज्ञया संकरसुकविकृत साहिविलासे मुग्धा मध्याप्रौढावर्णनं नाम प्रथमः प्रभावः ।			F No.	6
2	,,	,,	धीरादिभेदवर्णनं नाम द्वितीयः प्रभावः	,,	10
3	,,	,,	परकीया सामान्या वनिता वर्णनं नाम तृतीयः प्रभावः	,,	15
4	,,	,,	त्रिविधमानवर्णनं नाम चतुर्थः प्रभावः	,,	18
5	,,	,,	उत्कावर्णनं नाम पञ्चमः प्रभावः	,,	31
6	,,	,,	प्रोष्यत्पतिकावर्णनं नाम षष्ठः प्रभावः	,,	41
7	...	...	... ...	...	
8	,,	,,	नायकवर्णनं नामाष्टमः प्रभावः	,,	54
9	,,	,,	साहिविलासं संपूर्णम्	,,	63

Folio No. 37 is left blank and the colophon of the Seventh Prabhava is not to be seen. Otherwise the work is complete.

Maratha rule over Tanjore began from 1676 A. D. The date of composition of this work was 1656. So the reference could not be to Shahaji of Tanjore. Hailing from Kanuj, son of Rupesa, Sankara Sukavi refers in reverential terms to Ganges and Gangetic plains 'Anthar Vedi'; The title of the work is however misleading; no exploits of Shahaji having been described therein. The work ends with the following verses.

तातो यस्य गणेश्वरः कविकुलालङ्कारचूडामणि-
देशो यस्य विदेहभूस्सुरसरित्कल्लोलकिम्मीरिता ।
पद्येन स्वकृतेन तेन कविना श्रीभानुना योजिता
वाग्देवीश्रुतिपारिजातकुसुमस्पर्धाकरी मञ्जरी ॥

संकर कवि रूपेस सुत वासी कनउज देस ।
जानत जाको सुकवि हे मानत सकल नरेस ॥

अन्तर वेदी पुनीत महि जज्ञदान की खानि ।
जहँ साहि जहान की राजनीति सुखदानि ॥

विष्णुपुरी ध्रुव पितातै हरजी बडो जो भूप ।
ता के तट गंगा बहे चाज्यो मुक्ति सरूप ॥

घनाक्षरी

पावन प्रवाह प्यारी पंकजनयनि जूको
वर पानी छुये फिरि पापु परसे नहीं
संकर सुकवि कहे अमर मूरि जह्नुसुता
जामें मरें मानो ते गनीजे मरसेनही
सरस सलोनी मेदिनी की सुखदेनी
वयकुण्ठकी निसेनी ता को कोन तरसे नहीं
भीखम की जननी जगन मात जंबुद्वीप
जा के लखेनेक जनुमदरस न होई ॥

It is likely that Sahabhūpa referred to in this work was a king of Anthar-Vedi the Gangetic plains.

Sankar Sukavi translated the whole text of Rasamañjari into Vrajabhasa. He used the following metres in his work :—

1 दोहा 2 सोरठा 3 लीलावती 4 कुँडलियाँ 5 झुल्लना 6 घनाक्षरी 7 कवित्त 8 सवैयाँ

The subject was the favourite of Hindi poets of the middle age, namely the phases of love and conditions of lovers of different ages and experiences. He divides his work into 9 prabhavas.

Could the Shahi referred to more than a score of times in this work be the Shahjahan, the fifth Mogul Emperor of Delhi whose rule extended over the Gangetic plains and ended in 1658? The fifth verse of the introductory portion and the second in conclusion quoted justify the question posed above.

The Journal of the Tanjore Sarasvati Mahal Library

Vol. XVI Nos. 1, 2 and 3. A. C. 1962. Saka 1884.

INDEX

Names of Articles and Contributors.	Appeared in Part No.	No. of Pages
ARTICLES		
1. Dharmarājādhwarin		
— Sri S. Jagadīśan	1	1—5
2. மோடிப்பலகணி		
1. நாணயங்கள்	2	8—15
2 கப்பல் செய்தி (continued)	3	1—16
— திரு வீ. சொக்கலிங்கம்		
SERIALS		
1. निघण्टुसमुच्चयः (Sanskrit)		
— Sri P. V. Varadarāja Śarma	1, 2 & 3	33—60
2 मुद्राराक्षस नाटक (सार) (Marathi)		
— Sri S Ganapathi Rao	,,	9—36
3. नवग्रहचरितम् (Sanskrit)		
— Sri S. Jagadīśan &		
— Sri V. Sundara Sarma	,,	5—28
4. मीमांसाशास्त्रगुच्छः (Sanskrit)		
— Sri N. S Devanāthāchariar	2 & 3	1—16
5. आपस्तम्बस्मार्तप्रयोगः		
— Sri S. Sundaresa Sastri &		
— Sri V. Sundara Sarma	1, 2 & 3	33—56
6. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी		
(Sanskrit & English)		
(An Analysis in English by late		
Sri P. V. Nāganātha Sastri)		
— Sri N. S. Devanāthachāriar	,,	187—214

Names of Articles and Contributors.	Appeared in Part No.	No. of Pages.
7. Minor works of Sri Venkatacharya (Sanskrit) — Sri N. S. Devanāthachāriar	2 & 3	25—40
8. தன்வந்தரி வைத்யம் (முதல் பாகம்) (முன்னுரை முதலியன) (completed) — Dr. S. Veṅkaṭarājan	1	24
9. தன்வந்தரி வைத்யம் (இரண்டாம் பாகம்) — Dr. S. Veṅkaṭarājan	1, 2 & 3	201—232
10. தஞ்சை வெள்ளைப் பிள்ளையார் குறவஞ்சி (completed) — திரு வீ. சொக்கலிங்கம்	1, 2 & 3	33+8=41
11. பச்சிலையும் பசும்பொன்னும் — Sri N.V.Veṅkatasubramanya Sāstri	3	1—16
PIECE WORKS		
1. Ādityahṛdayastotram & 2. Ādityastotraratnam (Sanskrit) — Sri N. V. Veṅkatasubramanya Sāstri	1	40
NOTES ON MANUSCRIPTS		
Adieu of Sadāśiva "Sadāśivārya" — Sri P. V. Varadarāja Śarma	2	3—6
REVIEWS		
1. कौमुदीकथाकल्लोलिनी (Sanskrit) — Sri P. V. Varadarāja Śarma	1	6
2. ஆல்ய விக்கிரக நிர்மாண ஆயாதி சிற்ப இரகசியம் — Sri V. Sundara Śarma	2	1—2
3. பக்திதாரை —Sri N. S. Devanāthāchariar	3	1—2

OUR EXCHANGES

1. The Divine Life, Sivanandanagar, Rishikesh, U. P.
2. Mysore Information Bulletin, Government of Mysore.
3. Madras Information, Govt. of Madras, Madras.
4. The Journal of Oriental Research, Madras.
5. Bulletin of the Govt. Oriental Manuscripts Library, Madras-5.
6. The Journal of University of Bombay.
7. American Newsfile of the U. S. Information Service.
8. The Journal of the Kerala University Oriental Mss. Library, Trivandrum.
9. Agra University Journal of Research, Agra.
10. The Tirumala Tirupati Devasthanams Journal Tirupati.
11. The Adyar Library Bulletin, Adyar, Madras-20.
12. Sri Venkateswara University Oriental Journal, Tirupati.
13. Journal of the Oriental Institute, Baroda.
14. Annals of the B. O. R. Institute, Poona-4.
15. Sentamil (Tamil) Madurai Tamil Sangam, Madurai.
16. Gnanasambandam (Tamil) Dharmapuram,
17. Tamil Pozil (Tamil) Karanthai Tamil Sangam Karanthai, Tanjore.
18. Vaidya Chandrika (Tamil) Teppakulam, Tiruchy.
19. American Reporter — Tamil, Telugu and English Editions.
20. Vijayavani (Telugu) Buckinghampet P. O., Vijayawada-2.
21. Traimasik, Bharat Ithihasa Samshodhak Mandal, Poona.
22. Samshodhak, Rajwade, Samshodhak, Mandal, Dhulia.
23. Quarterly Journal of Mythic Society, Bangalore.
24. Jain Siddanta Bhaskar & Antiquary, Arrah, (Bihar).
25. Udyana Patrika, Tiruvaiyaru, Tanjore Dt.
26. UNESCO Bulletin for Libraries, 19, Avenue Klēbar, Paris - 16e - France.
27. Bulletin of Ramakrishna Mission Institute of Culture, Calcutta.
28. Dharma Chakram, Sri Ramakrishna Tapovanam, Tiruparaiturai. Tiruchy Dt.
29. Sri Ramakrishna Vijayam, Sri Ramakrishna Matam, Madras-4.
30. News from Yugoslavia, Yugoslav Embassy, 12-Sundaranagar, New Delhi.
31. SOCIĒTIĒ ASATIQUE, 3 Rue Mazarine, 3 PARIS (VIe)
32. Devasthana Patrika, Srirangam.
33. Astrological Magazine "Sri Rajeswari" Bangalore-3.
34. Kurukshetra, The Publication Division, Old Secretariat, Delhi-8.
35. Sivaji, Teppakulam P. O., Tiruchirapalli.
36. Sāraswati Suṣamā, Benares.
37. Kumaraguruparan, Srivaikuntam.
38. Sri Vaishnava Sudarsanam, 3, Puthur Agraharam, Tiruchirapalli.
39. Sri Sajjanatoshini Patrika, 3-A/80, W. E. A. Karol Bagh, New Delhi.
40. Annals of Oriental Research, University of Madras, Madras-5.
41. Indian Philosophy and Culture, Vaishnava Research Institute, V. T. University, Vrindaban U. P.
42. Soviet Land (English and Tamil Editions) Information Department of the U. S S R. Embassy in India, 22, Vijayaraghavachari Road, T. Nagar, Madras - 17.

43. Journal of the Ganganath Jha Research Institute, Allahabad.
44. Indian Archives, National Archives of India, Queensway, New Delhi.
45. Sarvodaya (English and Tamil Editions) 24, Srinivasapuram, Tanjore.
46. Bulletin of the Chunilal Gandhi Vidyabhavan. The Sarvajanik Education Society. Surat.
47. The Journal of Family Welfare, 272, Dadaboy Navroji Road, Bombay-1.
48. Indian Publisher and Book-Seller, c/o Popular Book Depot. Lamington Road, Bombay-7.
49. Sangeet. Musical Monthly Magazine, Sangeet Karyalaya Hathras, Madhya Pradesh.
50. Marathi Samshodhan Patrika— A Quarterly Journal of the Marathi Post-Graduate and Research Institute, Mumbai Marathi Granthasangrahalaya, Thakurdwar, Bombay-2.
51. Bharati Tamil Writer's Assosiation, Crescent Society Buildings, Madras-2.
52. Vēdavāṇi - Ajmath Gadh, Palace P. O., Benares-6.
53. Girama Nalam. The Director of Information and Publicity, Govt. of Madras.
54. Sri Nṛsimhapriya. Sri Ahobila Mutt, Tiruvallur.
55. UNIVERSITAS, BIRKENWALDSTR, 44, STUTTGART (Western Germany).
56. Self Realization Magazine, 3880, San Refeal Avenue, Los Angeles. 65, CALIFORNIA, U. S. A.
57. Sankara Kripā. Tennur, Tiruchy.
58. Institut Francias D' Indologie. Pondicherry.
59. Director, Kannada Research Institute, University Campus, Dharwar.
60. Pudumai Kural, Tanjore.
61. Jyotish Vignan, 2239, Gurudwara Road, New Delhi.
62. Divyajyoti Divyajyoti Karyalaya, Simla-1 (Punjab).
63. Sangham, Proddatur, Cuddapah Dt. (Andhra).
64. The German Democratic Republic (English and Hindi) 28-39, Koutilya Road, New Delhi.
65. Kamakoti Pradipam, No. 4. Francis Joseph Street, Madras-1.
66. Sivakasi Murusu, Sivakasi.
67. The Journal of the University of Poona, Poona University Library, Ganeshkind, Poona-7. India.
68. Śāradā Pitha Pradeepa, Dwaraka.
69. Parampara, Rajastani Śodh-Samsthan Risala Road, Jodhpur.
70. Harvard Educational Review, Harvard College Library, Cambridge 38; MASSACHUSETTS.
71. Korea Journal, (Monthly) Korean National Commission for UNESCO, P. O., Box, Central 64, Seoul, Korea.
72. Sutantiran, 194-A, Bandaranaike Mawatte, Colombo-12, Ceylon.
73. The Life Natural Ganeshnagar, Pudukkottai.
74. Bharat Sevak, (Tamil) 345. West Main St. Thanjavur.
75. The Officer in Charge, Serials Section, University of California Library, 405. Hilgard Avenue Los Angeles 24, California, U. S. A.
76. The Editor, Journal of Asiatic Society of Bombay, Town Hall, Bombay - 1.
77. Dakshina Bharat, Dakshin Bharat Hindi Prachar Sabha, Tyagarayanagar, Madras-17.

Two copies of each book have to be sent for review in the Journal. Articles published in this Journal can be reproduced with the permission of the Editor. All communications regarding the Journal may be addressed to:—

THE EDITOR,
The Journal of the
Tanjore Sarasvati Mahal Library,
T. M. S. S. M Library,
THANJAVUR.
(Madras State)

PRINTED AT THE SRI VANI VILAS PRESS, SRIRANGAM; 26—3—63.